

XXXV

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. GIMNAZYUM IM. RUDOLFA

W BRODACH

ZA ROK SZKOLNY

1912/13.

- I. Dr. M. Bernhaut: Przyczyunki do historii prawa niemieckiego i wołoskiego w województwie ruskiem.
II. Część urzędowa.

W BRODACH □ 1913.

NAKŁADEM C. K. GIMNAZYUM W BRODACH

XXXV

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. GIMNAZYUM IM. RUDOLFA

W BRODACH

ZA ROK SZKOLNY

1912/13.

- II. Dr. M. Bernhaut: Przyczynki do historii prawa niemieckiego
i wołoskiego w województwie ruskiem.
II. Część urzędowa.

W BRODACH □ 1913

NAKŁADEM C. K. GIMNAZYUM W BRODACH

Rz. jrw
Spr. 8.

Dr. Mendel Bernhaut:

Przyczynki do historii prawa niemieckiego i wołoskiego w województwie ruskiem.

Niniejsze rozprawki są częścią pracy doktorskiej, przedłożonej w r. 1911. wydziałowi filozoficznemu uniwersytetu w Czerniowcach. Nie roszczą sobie wcale pretensyi do tego, by dać tu zaokrąglony obraz prawa niemieckiego i wołoskiego w województwie ruskiem, są one tylko, jak tytuł świadczy, przyczynkiem do tego prawa. Przedewszystkiem zaś niniejsze rozprawki są uzupełnieniem niektórych kwestyi, które poruszył i po części omówił obszernie prof. Kaindl w swoim dziele: *Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern* tom I.

Materyały.

1. Materyały z Archiwum aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie.
2. Halickie ziemskie oblaty. (Regesta.)
3. Sanockie grodzkie oblaty. (Regesta.)
4. „   ziemskie oblaty. (Regesta.)
5. Przemyskie ziemskie oblaty. (Regesta.)
(Materyał dotychczas nie ogłoszony drukiem)
6. Akta grodzkie i ziemskie z Archiwum bernardyńskiego we Lwowie I—XIX. — AGZ.
7. *Fontes Historiae Ukraino-Russicae: Descriptions bonorum regalium* I—III, VII; wydał M. Hruszewski.
8. Матеріяли до історії суспільно-політичних и економічних відносин західної України зібрав і видав М. Грушевський I. часть.
9. Materyały Archiwalne wyjęte głównie z Metryki Litewskiej 1348—1607 wydał Dr. Antoni Prochaska. Lwów 1890.
10. Archiwum ksiąząt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie I—V.

11. Записки наукового Товариства імени Шевченка т. 19: opis starostwa przemyskiego 1494—7, wydał M. Hruszewski.
12. Przywilej dla wsi Nanowy (Bibl. Ossol. 1832.)
13. Dokumenta z archiwum aktów grodzkich i ziemskich (Przewodnik naukowy i literacki 1873.)
14. Pawłowski: Series et gesta Episcoporum Premislienum. Cracoviae 1869.
15. Kaindl R. F. Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern. I. Band. Geschichte der Deutschen in Galizien bis 1772 (Gotha 1907.)
16. Tensam: Beiträge zur Geschichte des deutschen Rechtes in Galizien (Archiv für oesterr. Geschichte t. 95 i 96.)
17. Roepell Richard: Über die Verbreitung des Magdeburger Stadtrechts ostwärts der Weichsel. (Breslau 1858.)
18. A. Halban: Zur Geschichte des deutschen Rechtes in Podolien, Wolhynien und der Ukraine (Berlin 1896.)
19. J. Samolewicz: Sąd wyższy prawa niemieckiego na zamku sanockim 1425—1553, Lwów 1913. (Studia nad historią prawa polskiego II. tom, zeszyt 1.)
20. Sz. Rundstein: Ludność wieśniacza ziemi halickiej w wieku XV., jak wyżej, tom II. zeszyt 2.
21. Hruszewski: Історія України-Руси том V. część 1. Lwów 1905.
22. O. Balzer: Historia ustroju Polski (wykłady uniwersyteckie. Rozdział o prawie niemieckiem. Lwów 1905. Wydanie litografow.)
23. St. Kutrzeba: Historia ustroju Polski w zarysie. Lwów 1912.
24. St. Kutrzeba: Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich (Rozprawy Akademii Umiejętności w Krakowie, oddział histor filozof. t. 40. (1901.)
25. A. Prochaska: Lenna i maństwa na Rusi i na Podolu (jak wyżej t. 42 r. 1902.)
26. Fr. Piekosiński: Sądownictwo w Polsce wieków średnich (jak wyżej t. 10. r. 1898.)
27. J. Bohdan: Über die rumänischen Knesen (Archiv für slav. Philologie t. 25—26.)
28. Al. Stadnicki: O wsiach t. zw. wołoskich na północnym stoku Karpat (Bibl. Ossol. 1848 r.)
29. J. Łepkowski: Osady na prawach obcych, wsie wołoskie na Podtatrzu. (Dod. tyg. do Gaz. lw. 1855 n. 17—18).
30. J. T. Lubomirski: Północno-wschodnie wołoskie osady (Bibl. warszawska 1855 II i IV)

31. Baliński i Lipiński: Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym (Warszawa, 1855. 4 tomy.)
32. Index locorum omnium Galiciae et Bucovinae. (Leopoli 1794.)
33. Gemeindelexikon von Galizien (wydawnictwo c. k. centralnej komisji statystycznej. Wiedeń 1907.)
34. Kummerer: Administrativkarte aus Galizien und der Bukowina.
35. Słownik geograficzny.

I. Sądownictwo niemieckie w województwie ruskiem.

Sądownictwo niemieckie w województwie ruskiem było w podobny sposób zorganizowane jak w całej Polsce. Na czele miast i wsi na prawie niemieckiem stał wójt, względnie sołtys, który razem z siedmiu ławnikami wykonywał sądownictwo¹⁾. W województwie ruskiem wójt i sołtys wykonywali zarówno sądownictwo wyższe jak i niższe²⁾. Pochodzi to stąd, że Kazimierz Wielki, który także w innych częściach Polski powierzył wójtom i sołtysom wyższe sądownictwo, pierwszy w województwie ruskiem wprowadził niemiecki ustrój sądowy.

T. zw. roki wielkie gajone iudicium magnum) spotykamy tu w dyplomach nadawczych Kazimierza Wielkiego³⁾. Zjeżdżał na nie trzy razy do roku właściciel wsi, najczęściej zaś jego zastępca (procurator), którego gmina wraz z wójtem przez czas jego pobytu utrzymywała, lub wynagradzała go za czynności urzędowe sumą $\frac{1}{2}$ grzywny a wójt otrzymywał wiardunek⁴⁾. Z dyplomu nadawczego miejscowości Honstath⁵⁾ z r. 1366 dowiadujemy, się że roki wielkie odbywały się 3 razy do roku w całej sąsiedniej okolicy, nadto, że na tych trzech t. zw. iudicia generalia rozstrzygano nietylko sprawy miejscowe, lecz także wszystkie ważniejsze sprawy wszystkich miejscowości na prawie niemieckiem, z najbliższej okolicy. Iudicia generalia więc nie były sądami czysto lokalnymi, lecz kompetencya ich obejmowała wszystkie miejscowości na prawie niemieckiem, które leżały w najbliższem sąsiedztwie, a były własnością jednego pana⁶⁾. Jeżeli natomiast przyjmiemy, że roki wielkie miały charakter wyłącznie sądu miejscowego, to trudno jest pojąć, jak mogły się odbywać w każdej miejscowości z oso-

¹⁾ Kaindl: Beiträge zur Gesch. des deutschen Rechtes in Gallizien. Separatabdruck str. 9 i n.

²⁾ Kaindl, jak wyżej str. 15. W dyplomie AGZ 8 n 19 właściciel wsi zastrzeżę sobie jurysdykcję w ważniejszych sprawach.

³⁾ Kaindl, jak wyżej str. 15.

⁴⁾ AGZ III n. 9, VIII n. 2, VIII n. 1, n. 4.

⁵⁾ AGZ VIII n. 7. Deinde statuimus, ut cives et incolae cum cmethonibus villarum adiacentium praelibatae civitati tria prandia prioribus generalibus iudiciis ibidem celebrandis per nos aut nostrum viceprocuratorem, unum advocatum praefatus et duo cives et incolae cum cmethonibus praedictis vel unum fertonem pro quolibet prandio solvere teneantur.

⁶⁾ Kaindl, jak wyżej str. 17 przypisuje rokom wielkim charakter czysto lokalny.

bną, w jednych i tych samych terminach⁷⁾, w dobrach właściciela, który posiadał więcej wsi, lub miast na prawie niemieckim (król); należałoby zatem przyjąć, że na te sądy do każdej miejscowości zjeżdżał osobny nuncius lub procurator. Że roki wielkie nie miały charakteru sądów miejscowych, o tem świadczy również ta okoliczność, że dokumenty owego wysłannika stale nazywają iudex provincialis, a roki iudicium magnum et provinciale, był to więc sąd, którego kompetencja rozciągała się nie na jedną miejscowość, lecz na większe terytorium. Można by wprowadzić za Kaindlem nazwę „iudex provincialis“ tak tłumaczyć, że ów sędzia przewodniczył na wszystkich rokach wielkich jednego terytorium, obejmującego więcej miejscowości na prawie niemieckim⁸⁾, ale wtedy należałoby również przyjąć, że się owe sądy nie wszędzie równocześnie odbywały.

Roki wielkie spotykamy również w posiadłościach biskupstwa przemyskiego. W r. 1454 biskup przemyski zakłada wieś lwanszówkę na prawie niemieckim i ustanawia, aby sołtys wsi podejmował wysłannika, który zwykle 3 razy w roku odbywa roki wielkie, jedną ucztą, gmina zaś dwoma lub w zamian za to płacił mu za każdą ucztę $\frac{1}{4}$ grzywny⁹⁾. Ustanowiony przez właściciela wsi przewodniczący wielkich roków nazywał się provincialis advocatus, iudex, assessor, nuncius, procurator, „lanthwoyth“¹⁰⁾. Z reguły musiał być mężem zaufania pana wsi, który się nim i w innych sprawach posługiwał. Dlatego też z biegiem czasu nazwa „lanthwoyth“, która początkowo oznaczała zastępcę właściciela przy wielkich rokach, nabrała znaczenia zastępcy właściciela wsi w ogólności. I tak czytamy w zapisku sądowym z r. 1466¹¹⁾: viceadvocatus alias lantwoyth, a w innym z r. 1502¹²⁾: factor alias lanthwoyth villae ipsius Staromyeszce. Często ów lantwójt mieszkał we wsi i był tam zastępcą i pełnomocnikiem pana we wszystkich sprawach¹³⁾. Zachodzi więc teraz pytanie, czy nazwa „lantwójt“ w XV. wieku zachowała jeszcze swoje pierwotne znaczenie, albowiem w połowie XIV. stulecia zajmuje „lanthwoith“ stanowisko odmienne od pierwotnego¹⁴⁾. Nie przewodniczył w tym czasie rokom, był on tylko razem z 5 innymi ławnikami asesorem sądu, na czele którego stał podstarość jako zastępca starosty¹⁵⁾,

⁷⁾ Roki wielkie odbywały się z zasady w tych samych terminach: 5/2, 26/6, 18/11 (Kaindl, jak wyżej str. 17--18).

⁸⁾ Kaindl, jak wyżej.

⁹⁾ Prochaska: Materiały n. 145

¹⁰⁾ Kaindl, jak wyżej str. 17.

¹¹⁾ AGZ XV. n. 381.

¹²⁾ AGZ XIX. n. 710.

¹³⁾ AGZ XV. n. 2118 lanthwoyth ipsius Petrus in Grzada; AGZ XIII. n. 375 lanthwoyth de Czeski; AGZ XIV. n. 624 Hanszlo lanthwoyth Coszche-

¹⁴⁾ vide Fontes I—IV.

¹⁵⁾ Fontes II. str. 190. Wierzyca: Tamże sądowego, to jest gdy podstarość do nich zjeżdża na prawo, każdy winien dać oprócz lanthwoita i 5 przy-

nadto występuje we wsiach, które nie miały sołtysa, a zatem i prawa niemieckiego, a w miejscowościach na prawie niemieckim spotykamy go obok wójta (*advocatus*); nie ustanawia go w urzędzie właściciel wsi, lecz wybierają go razem z ławnikami wójt i mieszkańcy, i bierze udział w jurysdykcji¹⁶). Często także czytamy: *lanthwoith racione servicionis liber* (od czynszu). Przedewszystkiem spotykamy go w mniejszych miasteczkach, gdzie zajmuje stanowisko podobne tywunowi wsi ruskiej i wykonywa nadzór nad „nieposłusznymi i zuchwałymi ludźmi“, był więc rodzajem organu policyjnego¹⁷). O prawnym stanowisku lantwójta na podstawie materyału, którym rozporządzam, więcej powiedzieć nie można.

Sądy leńskie sołtysów i wójtów.

Ponieważ stosunek wójtów i sołtysów do panów był lenny, przeto mogli ich tylko panowie sądzić¹⁸). Przedewszystkiem zasada ta istniała w sporach prawnych między wójtem a mieszkańcami, nadto w wypadkach, które się odnosiły do sołtystwa i wójtostwa, wszelkie transakcye prawne, tyżące się sołtystwa i wójtostwa, odbywały się przed sądem sołtysim¹⁹). Zdarzało się nawet, że wójt lub sołtys pozwany za zwykłe przekroczenie przed sąd grodzki lub ziemski wymawiał się swoim „prawem sołtysiem“, a na tem samym stanowisku prawnym stali również ich panowie²⁰). Ilekroć wójt lub sołtys zawierał umowę prawną przed sądem grodzkim lub ziemskim, musiał się zobowiązać, że mu nie wolno „*iure suo scultico excipere*“, gdyby sprawa z powodu nie dotrzymania warunków miała przyjść przed sąd publiczny²¹). Wprawdzie wójtowie i sołtysi w sprawach, które nie stały w związku z sołtystwem, lub wójtostwem podlegali, podobnie jak inne osoby, jurysdykcji sądów państwowych, jednak dwa te pojęcia: wójta, jako zwykłej osoby prawnej i wójta w jego charakterze urzędowym tak się ze sobą zlały, że rzadko je tylko odróżniano. Pod tym względem pouczającą jest następująca sprawa²²). Wójt przemyski został zawezwany przed sąd ziemski, zjawił się wprawdzie przed sądem, odmówił

¹⁶) Archiwum Leop. Castr. t. 63 p. 440—443 r. 1590: *Ei quoque advocato in ea villa (Trzcianiec) incumbit omnes incolas eius villae in omnibus causis parvis et magnis cum scabinis et Lantwoith, quos ipse advocatus una cum incolis elegerit, iudicare.*

¹⁷) Fontes III. str. 247. Winy z przyrzeczonych miasteczek i wsi biorą zwykłym obyczajem od ludzi nieposłusznym i zuchwałym, których w miastach *lanthwoitowie*, a na wsiach tywunowie dogładają: również Fontes III. str. 377.

¹⁸) Kaindl, jak wyżej str. 24.

¹⁹) AGZ XVIII. n. 1006, AGZ XIX n. 706.

²⁰) AGZ XI n. 1723: *Ibidem dom. Johannes Kmitha do Sobyen dixit: excipio ipsos Petrum et Chodorem ad ius meum, quia sunt mei sculteti et paratus sum cum eis ius ministrare.* nadto AGZ XIII n. 5448.

²¹) AGZ VIII n. 6306, n. 2638. AGZ XIX n. 577.

²²) AGZ XVIII n. 2967 r. 1502.

mu jednak prawa sądenia, powołując się na przywilej królewski, który go wyjmuje z pod jurysdykcji wszystkich zwyczajnych sądów i żądał, aby sprawę oddano sądowi prawa niemieckiego. Na to odpowiedział mu zastępca oskarżyciela, że nie chodzi o wójtostwo przemyskie, lecz o wieś Sielec, której dzierżawcą jest on (wójt przemyski). Kiedy jednak wójt przemyski oświadczył, że wieś Sielec jest własnością wójtostwa, sędziowie nie wiedząc, co ze sprawą począć, odłożyli ją do następnej kadencji, aby się o wszystkim lepiej poinformować.

Dla wójtów i sołtysów istniały na dworze królewskim i innych właścicieli dóbr sądy prawa niemieckiego, które się składały z 7 wójtów i sołtysów jako ławników, a na czele tych sądów stał sam właściciel, lub jego zastępca²³⁾. Przypatrzmy się bliżej sądom leńskim królewskim, sądom sołtysim w dobrach duchownych i właścicieli prywatnych.

1. Sądy leńskie sołtysie w dobrach królewskich (państwowych).

Pierwszem pytaniem, nad którym należy się zastanowić, jest następujące: jaki sąd należy rozumieć przez t. zw. iudicium nostrum generale, z którym się regularnie spotykamy w dyplomach nadających prawo niemieckie miejscowościom w województwie ruskiem. Przed tym sądem mieli stawać „niedbali“ wójtowie i sołtysi na pisemne wezwanie królewskie i tam mieli być sądeni wedle prawa niemieckiego. Dokumenty Kazimierza Wielkiego do r. 1363 nie wspominają o iudicium generale; sołtys wsi Równe (r. 1352)²⁴⁾ stawał w razie potrzeby przed iudicium nostrum Theutunicale (przez co należy rozumieć królewski sąd prawa niemieckiego w Krakowie), w dyplomach Lwowa²⁵⁾ (r. 1356), Cergowy²⁶⁾ (r. 1359), Brzozowa²⁷⁾ (r. 1359) i Hryciowej woli²⁸⁾ (r. 1363) mają sołtysi przed samym królem usprawiedliwić swoje przewinienia²⁹⁾ w tych więc dyplomach niema wzmianki o iudicium generale. Dopiero w dyplomie wsi Blizne z r. 1366³⁰⁾ czytamy: kmethones coram sculteto, scultetus vero coram nobis aut *iudicio nostro generali* respondere teneantur³¹⁾, odtąd spotykamy owo iudicium nostrum generale we wszystkich dyplomach erekcyjnych i nada-

²³⁾ Kaindl, jak wyżej str. 27.

²⁴⁾ AGZ VIII n. 1.

²⁵⁾ AGZ III n. 5.

²⁶⁾ AGZ VIII n. 2.

²⁷⁾ AGZ III n. 9.

²⁸⁾ AGZ VIII n. 4. coram nobis et nostro iudicio.

²⁹⁾ coram nobis in Lemberg aut coram Capitaneo nostro.

³⁰⁾ AGZ VIII n. 7.

³¹⁾ AGZ VIII n. 7.

wczych Kazimierza Wielkiego³²), w dyplomie dla Honstath (r. 1366)³³) nazywa się iudicium nostrum generale Theutunicum³⁴). Z tego wszystkiego wynika, że przez bliżej nieokreślone iudicium generale należy rozumieć sąd wyższy prawa niemieckiego na zamku krakowskim, który od r. 1359 nazywa się iudicium nostrum generale³⁵). Powyższe twierdzenie popiera fakt wyżej przytoczony, że przed r. 1356 t. j. przed założeniem sądu wyższego w Krakowie nie spotykamy w dokumentach nazwy iudicium generale, nadto następująca okoliczność. Po śmierci Kazimierza Wielkiego (1370) nadał Ludwik Węgierski Władysławowi Opolczykowi województwo ruskie (księstwo halickie) jako lenno. W dyplomach Władysława Opolczyka, nadających prawo niemieckie, czytamy, że sołtysa sądził sam książę, jego zastępca, albo generalny starosta (ruski)³⁶), o iudicium generale niema tu żadnej wzmianki. Z tego więc wynika, że wspomniane iudicium generale nie mogło mieć swojej siedziby w księstwie halickim, w przeciwnym bowiem razie nie moglibyśmy sobie wytłumaczyć, dlaczego sąd leński w księstwie halickim za Władysława Opolczyka przestał istnieć. Jeżeli się natomiast przyjmie, że iudicium generale nie jest niczym innym jak sądem wyższym w Krakowie, wszelkie trudności będą usunięte. Władysław Opolski, jako udzielny lenny książę, był również suwerenem sołtysów i wójtów.

Dopiero w dokumentach Władysława Jagiełły spotykamy się na nowo z nazwą iudicium nostrum generale³⁷).

W województwie ruskiem istniał osobny sąd leński w Sanoku. Powstaniem i organizacją tego sądu zajmuje się bliżej praca J. Samolewicza³⁸). Założony został między r. 1403 a 1425. Na powstanie tego sądu rzuca nieco światła dyplom Władysława Jagiełły dla wsi Prusiek w ziemi sanockiej z r. 1402³⁹). W tym roku nadaje Władysław Jagiełło Prusiekowi prawo niemieckie i między innymi ustanawia: *scultetus vero coram nobis aut capitaneo nostro in iudicio provinciali scultetorum... tenebitur respondere*. Mamy więc stwierdzony sąd sołtysi w okręgu sanockim przed r. 1403, zachodzi jednak pytanie, gdzie ten sąd miał swoją siedzibę. Ta jedna notatka nabiera większego znaczenia ze względu na znany dokument Krosna z r. 1403. W nim *iudex provincialis* i 7 ławników Krosna rozstrzyga sprawę dotyczącą wójtostwa krosnieńskiego. Zastanawia tu fakt, że sprawę dotyczącą wójtostwa, która zresztą należała do kompetencji sądu leńskiego, rozsądza

³²) AGZ VIII n. 7, n. 6, AGZ III n. 15

³³) AGZ VIII n. 6.

³⁴) Jest to sąd wyższy prawa niemieckiego na zamku krakowskim założony przez Kazimierza Wielkiego w r. 1356 (Kutrzeba str. 71).

³⁵) Kaindl, jak wyżej str. 46.

³⁶) AGZ VII n. 12 coram nobis aut iudice seu capitaneo nostro generali, podobnie AGZ VIII. n. 10 i 11.

³⁷) AGZ II. n. 24, 33, AGZ IV 20; Prochaska: Materyały n. 22, 46; Hruszewskij: Materyały n. 23 i 44, AGZ II n. 74 i w i.

³⁸) J. Samolewicz, patrz wstęp. Kaindl, jak wyżej str. 33.

³⁹) Hruszewskij: Materyały n. 12.

zwykły sąd miejski, z drugiej jednak strony mamy tu do czynienia z wyższym sądem, bo w sądzie przewodniczy *iudex provincialis* i chodzi o prawa wójtostwa. Jest tedy rzeczą możliwą, że wspomniane iudicium provinciale scultetorum należy odnieść do sądu leńskiego w Krośnie, albo w ogóle do jakiego innego sądu wyższego prawa niemieckiego w dystrykcie sanockim, którego siedziby i innych czynności nie znamy. Nie jest też wykluczone, że owo iudicium provinciale scultetorum miało swoją siedzibę w Sanoku i dopiero z biegiem czasu przekształciło się w stały wyższy sąd prawa niemieckiego na zamku sanockim, sąd wyższy sanocki rozwinąłby się tedy w podobny sposób jak sąd wyższy krakowski.

Do kompetencji sądu wyższego w Sanoku należały nie tylko sprawy sołtystw i wójtostw miejscowości na prawie niemieckim, lecz także wsi lokowanych na prawie wołoskim i ruskiem. Na 33 miejscowości, których sprawy były przedmiotem rozpraw sądowych⁴⁰⁾, znajdujemy przynajmniej dwie na prawie wołoskim — Szczawne i Odrzechowa⁴¹⁾, nadto takie, które nie miały ani niemieckiego ani wołoskiego prawa, a więc „siedziały“ na prawie ruskiem: Zabłotce, Grysówka, Siedliska.

Drugi królewski sąd wyższy prawa niemieckiego w województwie ruskiem istniał na zamku lwowskim⁴²⁾. Pierwszą wiadomość o nim mamy w dokumencie z r. 1447, w którym jest mowa o transakcyi prawnej wójtostwa rohatyńskiego⁴³⁾. Sąd nazywa się *iudicium bannitum* i składa się z przewodniczącego nob. Johannes Pyotrowski de Grodek i z 7 wójtów wsi, należących do obwodu lwowskiego⁴⁴⁾. Lwowski sąd leński nosi nazwę ius superius Magydeburiense Leopoliense, iudicium Advocati superioris iuris⁴⁵⁾, ius superius⁴⁶⁾, albo supremum Magidburgense castri Leopol.⁴⁶⁾, nadto ius sculteticum⁴⁷⁾, ius advocatorium⁴⁸⁾, nazwy, które określają charakter tego sądu jako leńskiego sołtysiego i instancyi wyższej w sprawach prawa niemieckiego. Prze-

⁴⁰⁾ Samolewicz str. 31

⁴¹⁾ Patrz niżej „Przyczynek do prawa wołoskiego“.

⁴²⁾ Kaindl: Gesch der Deutschen e. c. str. 262-03 powątpiewa w możliwość istnienia tego sądu.

⁴³⁾ Prochaska: Materiały n 138 2/Vl 1447.

⁴⁴⁾ ventens ad nostrum bannitum iudicium, cui nobilis Johannes Pyotrowski de Grodek iuridice presidebat; z 7 wójtów 2 było z Szczerca nadto 5 z Wiszni, Sokolnik, Prus, Rodatyczi Tuczap. Niniejszy dokument jest także z innego względu nadzwyczaj zajmujący. Dotychczasowa właścicielka wójtostwa rohatyńskiego sprzedaje je za 313 grzywien. Na dowód sprzedaży wręcza przewodniczącemu wraz z dyplomem *gałgź*, którą wraz z przywilejem otrzymuje następnie nowy właściciel: *neu non ramum alias rozga iuxta modum et consuetudinem iuris teutunici in signo resignationis factae iudici presidenti porrexit.*

⁴⁵⁾ AGZ XIV n. 3015 (r. 1454).

⁴⁶⁾ AGZ XIV n. 3033 (r. 1454) i n 3053.

⁴⁷⁾ AGZ XV n. 2791 (r. 1499).

⁴⁸⁾ AGZ XV n. CMLVI (r. 1498).

wodniczący sądu nazywa się z reguły *Advocatus*, asesorowie *Scabini*, obradował zaś na zamku lwowskim. Sąd wyższy lwowski był pierwszą instancją dla spraw wójtostwa i sołtystwa, i wszelkie dotyczące akty prawne odbywały się przed nim⁴⁹⁾, niestety jednak nie zachowały się księgi owego sądu tak, jak księgi sądu sanockiego.

Obok sądu wyższego na zamku sanockim sądem wyższej instancji dla zwykłych sądów miejscowych był *sąd miejski lwowski*. Często czytamy w dokumentach, że miejscowościom, otrzymującym prawo niemieckie, nadawano prawo niemieckie Lwowa, tak n. p. Przemyśl otrzymał w r. 1389 „niemieckie prawo magdeburskie, którego używało miasto Lwów“⁵⁰⁾, podobnie Dunajów⁵¹⁾ (r. 1424), Gródek i Kamieniobród (1389)⁵²⁾. Prawo miasta Lwowa służyło wszystkim miejscowościom na prawie niemieckiem w województwie ruskiem niejako za wzór, do którego się inne zastosoowały, kiedy w 17. wieku za panowania Turków Kamieniec stracił wszystkie swoje dokumenty, August II. nadał miastu w r. 1703 prawo municypalne miasta Lwowa⁵³⁾.

Nadanie prawa miasta Lwowa innym miejscowościom na prawie niemieckiem miało ten cel, aby się w wątpliwych kwestiach miały do kogo zwrócić po poradę prawną, dlatego też sąd miejski lwowski stał się w województwie ruskiem najwyższą instancją w sprawach prawa niemieckiego (*ius supremum*)⁵⁴⁾. Znaczeniem i czynnościami sądu miejskiego lwowskiego jako trybunału apelacyjnego w województwie ruskiem zajmuje się Kaindl⁵⁵⁾.

Także prywatni właściciele uznawali sąd lwowski jako najwyższą instancję dla prawa niemieckiego. Kiedy Wołczko Prześluzyc, właściciel Filipowic zamienił swoją wieś na miasto Rohatyn z prawem magdeburskiem, ustanowił, aby się miasto w kwestiach spornych między nim (jako właścicielem), a wójtem, lub gdyby jedna ze stron nie była zadowoloną z wyroku, zwracało po informacye prawne (*sentencia, ortyl*) do najwyższego sądu lwowskiego (*ad supremum ius in Lamburgam*)⁵⁶⁾. Nadzwyczaj ciekawy obraz uregulowanego toku apelacyjnego w województwie ruskiem daje nam dokument, w którym sąd lwowski występuje jako trzecia, najwyższa instancja sądowa, a więc jako prawdziwe *ius supremum*. W r. 1473 Stanisław de Chodecz, wojewoda ruski, nadał wsi swojej Komarno prawo miejskie niemieckie i orzekł następująco: wszystkie jego wsi na prawie niemieckiem w ziemi

⁴⁹⁾ por. przytoczone dokumenty; inscripcionem *in librum Advocatorum inducere ad primam positionem librorum Advocatorum* AGZ XV n. 1816.

⁵⁰⁾ AGZ V n 19-

⁵¹⁾ AGZ III n. 97, *ius civile, uti Civ.tas nostra Leopoldis optinet.*

⁵²⁾ Archiw. akt gr. i ziem. Leop. Castr. t. 566 str. 2725.

⁵³⁾ Pawiński: Bibl. Warszawska 1872 I. str. 481.

⁵⁴⁾ Kaindl, jak wyżej str. 35 i *Gesch. der Deutschen* 262-63.

⁵⁵⁾ jak wyżej

⁵⁶⁾ i'rochaska: *Materyały* n. 36.

lwowskiej powiatu grodeckiego mają się po poradę prawną i o tyle zwracać do miasta Komarna, a obywatele Komarna wedle panującego zwyczaju do sądu miejskiego lwowskiego, jako do sądu najwyższej instancji⁵⁷). Wspomniany dokument świadczy także o tem, że sąd lwowski pozostawał w bezpośrednim stosunku najczęściej tylko z miastami.

Kompetencya sądu lwowskiego jako trybunału apelacyjnego dla sądów niemieckich nie kończyła się w województwie ruskiem. Kiedy w r. 1536 Zygmunt I. nadał Krzemieńcowi prawo niemieckie, polecił miastu, aby wszelkie apelacje od sądu miejscowego szły do sądu wyższego lwowskiego⁵⁸).

2. Sądy leńskie w dobrach duchownych.

W biskupstwie przemyskiem istniał stały sąd sołtysj⁵⁹). Pierwsza wzmianka o jego czynności pochodzi z r. 1443⁶⁰), powstał prawdopodobnie między r. 1431 a 1443, rok 1431 jest terminus ante quem, albowiem w dokumencie odnoszącym się do wójtostwa w Radymnie (r. 1431) biskup przemyski ustanawia, aby wójtą wsi sądziło 7 wójtów pod przewodnictwem biskupa, których naturalnie za każdym razem trzeba było do sądu powoływać, nie było więc przed tym rokiem stałego sądu sołtysiego⁶¹). Sąd nosił nazwę *supremum ius Theutonicum Maydburgense episcopatus Przemysliensis*⁶²) siedzibą jego był Brzozów i składał się z przewodniczącego (*iudex, viceadvocatus*) i 7 sołtysów jako asesorów⁶³).

Drugi stały sąd sołtysi istniał prawdopodobnie w arcybiskupstwie lwowskiem, nie mamy wprawdzie o nim żadnej wzmianki, ale za jego istnieniem przemawia ta okoliczność, że arcybiskupstwo lwowskie posiadało już w r. 1430 11 miejscowości na prawie niemieckiem, dla których koniecznie trzeba było stałego sądu leńskiego.

3. Sądy sołtysie w dobrach prywatnych właścicieli.

W dobrach właścicieli jednej lub kilku wiosek nie mogły się wytworzyć stałe sądy sołtysie, bo do utworzenia takiego sądu

⁵⁷) Archi. akt. gr. i ziem. Leop. Castr. t. 417 p. 319. *Volumus etiam, uti villae nostrae in terra Leopoliensi et districtu Grodecensi sitae et iure Theutonico locatae ad dictam civitates nostram Komarno, cives vero et incolae in Komarno more aliarum civitatum ad civitatem Leopoliensem pro sententiis seu ortilegiis eorum tamquam ad ius supremum habeant.*

⁵⁸) Archiw. Ks. Lubart. Sang. t. IV r. 1536.

⁵⁹) Kaindl: Beiträge str. 59.

⁶⁰) Dotyczy dokument pochodzi wprawdzie z r. 1444 (¹⁶/₁) AGZ VIII. 72, z treści jednak wynika, że już w r. 1443 odbyło się posiedzenie tego sądu.

⁶¹) AGZ VIII n. 55.

⁶²) AGZ VIII 72.

⁶³) AGZ XI n. 2420 (r. 1447).

trzeba było 7, względnie ośmiu sołtysów i wójtów. Ponieważ jednak wójta i sołtysa wedle prawa niemieckiego mógł sądzić tylko sąd złożony z wójtów i sołtysów, przeto zrozumiała jest rzeczą, że właściciel wsi musiał w każdym wypadku sądy takie składać⁶⁴). Pod tym względem przypuszczenia Kaindla dają się jak najlepiej dokumentami potwierdzić. Właściciele Malczyń nadają wsi swojej w r. 1447 prawo niemieckie i ustanawiają: sołtysa sądzi we wszystkich sprawach siedmiu innych sołtysów wedle prawa niemieckiego, a sołtys malczycki jest zobowiązany postarać się o ławników, jeżeli zaś właściciele wsi pociągną sołtysa do odpowiedzialności, wtedy mają równocześnie wyznaczyć z pośród sołtysów okolicznych wsi ławników, którzy go mają sądzić wedle prawa niemieckiego⁶⁵). Podobne jest brzmienie przywileju nadawczego Lipicy z r. 1474: wójta sądzi ośmiu dziedzicznych sołtysów wedle prawa niemieckiego⁶⁶).

Stałe sądy sołtysie mogły powstać w dobrach właścicieli większych obszarów i spotykamy je również w województwie ruskim. W dobrach właściciela klucza dynowskiego (starostwo Brzozów), do którego należało 17 wsi, a pośród nich 9 na prawie niemieckim, istniał stały sąd leński⁶⁷), na tak wielkim terytorium utworzenie stałego sądu było rzeczą konieczną i możliwą. Pierwszy ślad istnienia tego sądu pochodzi z r. 1495⁶⁸) nadto mamy pojedyncze wzmianki z r. 1501⁶⁹) i 1505⁷⁰). Siedzibą sądu był Dynów i nosił nazwę *ius supremum in Denow*, *ius Theutunicum sculteticum Denoviense* i *ius scultetorum in Denow*⁷¹). Zarówno jak i w innych tego rodzaju sądach istniały i tu akta sądowe, zwane *liber iuris scultetorum in Denow*⁷²), do których wpisywano transakcje prawne dotyczące się wójtostw i sołtystw. Z wyżej przytoczonych zapisków sądowych dowiadujemy się, że sąd wyższy na zamku sanockim był instancją wyższą sądu sołtysiego w Dynowie.

Na północ od Dynowa spotykamy ślady dwóch innych sądów sołtysich, mianowicie w Tycynie⁷³) i w dystrykcie łańcuckim. Kaindl⁷⁴) wprawdzie przyjmuje, że w Tycynie istniał królewski sąd leński, przeciwko temu jednak przemawia z jednej strony fakt, że Tyczyn był w wieku XV. własnością rodziny Piłeckich⁷⁵), nadto okoliczność, że wyższe sądy królewskie miały swoją siedzibę w takich miejscowościach, które posiadały inne

⁶⁴) Kaindl str. 40—41.

⁶⁵) AGZ II n. 73.

⁶⁶) AGZ XII n. 3646.

⁶⁷) AGZ n. 2293 por. Kaindla spis miejscowości na prawie niem.

⁶⁸) AGZ XII n. 3547.

⁶⁹) AGZ XVI n. 2775.

⁷⁰) AGZ XVI n. 3071.

⁷¹) por. wyżej przytoczone zapiski sądowe.

⁷²) AGZ XVI n. 3071.

⁷³) AGZ XI n. 173 a; Kaindl jak wyżej 34.

⁷⁴) Kaindl, jak wyżej.

⁷⁵) vide słownik geograficzny sub litera T.

urzędy królewskie, Tyczyn zaś nie był taką miejscowością (por. Sannok, Lwów, Kraków, Biecz, Sandomierz). Sąd leński w Tyczynie składał się w r. 1425 z przewodniczącego, wójta i 7 sołtysów okolicznych wsi, wtedy to strona zaapelowała od ich wyroku w sprawie między dwoma sołtysami do sądu wyższego w Sannoku, który i w tym wypadku funguje jako wyższa instancja sądowa⁷⁶⁾.

Istnienie stałego sądu sołtysiego w Łańcucie stwierdza wprawdzie tylko *iudex scultetorum districtus Lanczuciensis*⁷⁷⁾, o którym wspomina zapisek sądowy z r. 1500, lecz na podstawie tej jedynej notatki można z największym prawdopodobieństwem przyjąć, że sąd ten rzeczywiście istniał, nadto naprowadza na takie przypuszczenie następująca okoliczność. Cały obszar dokoła Rzeszowa i Łańcuta należał do właściciela Pylczy, w r. 1478 nastąpił podział owego kompleksu dóbr między trzech braci⁷⁸⁾: jeden otrzymał powiat łańcucki, obejmujący 12 wsi, a wśród nich 7 miało na pewno prawo niemieckie, drugi otrzymał klucz tyczyński (15 wsi), trzeci Kańczugę i 17 wsi, wśród których było przynajmniej 8 na prawie niemieckim. Jeżeli tedy istnienie sądu leńskiego w Tyczynie jest stwierdzone, należy także z największym prawdopodobieństwem przyjąć, że i Łańcut posiadał stały sąd sołtysi, jak również i Kańczuga, której klucz obejmował 8 wsi na prawie niemieckim.

Stały sąd sołtysi istniał także w posiadłościach Andrzeja Rzeszowskiego z Przybyszówki. Wspomina o nim dokument z r. 1494 i nazywa się *ius nostrum scultetorum theutonicum Magdyburgense*, przewodniczący nosi nazwę *advocatus scultetorum*, gdzie była jego siedziba, nie wiadomo, może w Przybyszówce⁷⁹⁾.

⁷⁶⁾ por. Dynów.

⁷⁷⁾ AGZ XIX n. 668.

⁷⁸⁾ AGZ XIX n. 172.

⁷⁹⁾ AGZ XIX 530. P. III, 550 r. 1494.

II. Prawo wołoskie i jego stosunek do prawa niemieckiego w województwie ruskiem.

O prawie wołoskiem w Polsce dotychczas mało pisano. Pierwszą i jedyną obszerniejszą rozprawę o prawie wołoskiem w Polsce względnie na północnym stoku Karpat napisał Aleksander Stadnicki w „Bibliotece Osolińskich“ (1848), nadto zawdzięczamy niektóre wiadomości o tem prawie w Polsce J. Łępkowskiemu¹⁾ i J. T. Lubomirskiemu²⁾, pojedyncze wzmianki o prawie wołoskiem znajdują się w Hruszewskiego „Historji Ukrainy“, nowszego jednak opracowania tego nadzwyczaj ciekawego tematu niema. Pochodzi to stąd, iż materyał źródłowy odnoszący się do osad wołoskich i prawa wołoskiego, w Polsce jest nadzwyczaj szczupły. A jednak byłoby rzeczą nadzwyczaj cenną poznać dokładniej rozszerzenie prawa wołoskiego osad i osadników wołoskich, którzy w niektórych częściach Polski, jak w województwie ruskiem, stanowili nader pożądaną materyał kolonizacyjny i wywarli wielki wpływ na rozwój niektórych gałęzi gospodarczych, jak chowu bydła i świń³⁾.

Niniejsza rozprawka nie rości sobie wcale pretensji do tego, by skreślić całokształt tego prawa, brak mi bowiem ku temu odpowiednich materyałów źródłowych, będzie tylko przyczynkiem do historyi prawa wołoskiego w Polsce; niniejsza rozprawka zajmuje się prawem wołoskiem jako takim w Polsce, przedewszystkiem więc jego głównymi znamionami, o inne kwestye, jak pochodzenie wołoskich kolonistów, skład etnograficzny osad wołoskich, potrączę tylko mimochodem.

Osady wołoskie i prawo wołoskie istniały w Polsce tylko w ruskich prowincjach państwa a więc w województwach wołyńskiem⁴⁾, bełzkim, chełmskim, ruskiem i wzdłuż północnego podnóża Karpat aż w okolice Żywca⁵⁾.

---

¹⁾ J. Łępkowski: Osady na prawach obcych, wsie wołoskie na Podtatrzu. Dod. tyg. do Gaz. lw. 1855 n. 17—18.

²⁾ Lubomirski T. J.: Północno-wschodnie włoskie osady, Bibl. warszawska 1855 II. i IV.

³⁾ Lubomirski str. 8.

⁴⁾ Lubomirski st. 10 i n.

⁵⁾ Łępkowski, jak wyżej.

Jako najdawniejsze nadanie prawa wołoskiego w Polsce możnaby uważać dyplom Władysława Opolskiego, który w r. 1377 nadał wieś Hodle Pole na prawie wołoskiem swojemu wiernemu służce, Wołochowi Ładomirowi⁶⁾. Jednak Hruszewski⁷⁾ słusznie zauważył, że wymieniony dokument wcale się nie różni swoją treścią od innych dyplomów donacyjnych tego samego księcia, że nie było to przeto nadanie prawa wołoskiego, którym później obdarzano osadników wołoskich, lecz zwykła donacja wsi osobie, która tym razem była Wołochem. To samo tyczy się innego dyplomu Władysława Opolczyka z r. 1377, w nim nadaje książę wołoskiemu wojewodzie (?) Dziurdzia kilka wsi w powiecie samborskim jako lenna⁸⁾.

Dopiero w XV. wieku mamy właściwe nadania prawa wołoskiego⁹⁾. Wiek XV. był to czas, w którym kolonizowano jak najintensywniej Ruś Czerwoną; wtedy to przywędrowali na Ruś Czerwoną z Górnych Węgier, ze Spizu, Słowaczyny i Siedmiogrodu osadnicy wołoscy, przywabieni złotymi wolnościami¹⁰⁾. Do tego ruchu kolonizacyjnego przyczyniły się w wielkiej mierze bliskie stosunki, jakie się rozwinęły między Polską a Węgrami od czasów panowania Ludwika Węgierskiego w Polsce, wpłynęły nań nie zbyt świetne położenie materialne i polityczne Wołochów i szykany, na jakie byli we Węgrzech narażeni. Przeto w pierwszej połowie XV. wieku spotykamy Wołochów w województwie ruskiem w pokażnej liczbie¹¹⁾. Występują w tym czasie w Halic-kiem jako cenny materiał kolonizacyjny, o czym świadczą liczne procesy reklinacyjne, których przedmiotem spornym byli Wołosi¹²⁾. Wielka ilość procesów reklinacyjnych świadczy również o tem, że Wołosi byli w XV. w. niestałym żywiołem, przenoszącym się z miejsca na miejsce, nie dziw przeto, że wykraczali niejednokrotnie przeciw siódmemu przykazaniu¹³⁾.

Wołosi zakładali w Polsce częścią własne osady¹⁴⁾, częścią osiedlali się obok Rusinów w istniejących już miejscowościach. Zdarzało się często, że w jednej i tej samej wsi istniało równocześnie kilka „praw“: Wołosi siedzieli na prawie wołoskiem, Ru-

⁶⁾ AGZ VII n. 13.

⁷⁾ Hruszewski: *Historja Ukrainy e. c. t. V. część 1.* str. 365 i n.

⁸⁾ A. Jabłonowski: *Źródła dziejowe X. Sprawy wołoskie.*

⁹⁾ Wstęp do 16 tomu. *Aktów grodzkich i ziemskich* opracowany przez A. Prochaskę. Najstarszy dokument osady wołoskiej jest przywilej księcia mazowieckiego, Ziemiowita z r. 1424 dla Rudy w województwie bełzkim. Jest tam mowa o Wołochach, którzy się tam osiedlają i o plenum ius Valachicum (Lubomirski: jak wyżej str. 10).

¹⁰⁾ Patrz sub. 9.

¹¹⁾ AGZ XI XIX *passim*

¹²⁾ W Polsce chłop mógł tylko wtedy opuścić wieś i przenieść się do innej, jeżeli nowa wieś miała to samo prawo, którego chłop dotychczas używał, w przeciwnym bowiem razie mógł właściciel dawnej wsi żądać jego wydania od nowego pana. Postępowanie to nazywano reclinatio, odpowiedni zwrot techniczny brzmiał: *reclinare de iure in ius* (Rudstein: *Ludność wieśniacza et c.*)

¹³⁾ AGZ XII n. 4344, 3900, 4340, 4341; za złodzieją Wołocha pan płacił karę 30 grzywien (AGZ XII n. 4340).

¹⁴⁾ AGZ VII n. 65, XIV 1665, XV 2562 i w. i.

sini na ruskiem, Niemcy i Polacy na niemieckiem i polskiem. Wieś Brylińce¹⁵⁾ miała połowę mieszkańców na prawie wołoskiem, po części takich, którzy używali prawa ruskiego; Hubice miały obok prawa wołoskiego prawo niemieckie¹⁶⁾.

Na Rusi prawo wołoskich kolonistów, a więc prawo wołoskie znalazło szerokie zastosowanie. Pominąwszy to, że osady wołoskie powstały tu w dość znacznej liczbie, zaczęto nadawać wkrótce także Rusinom prawo wołoskie. Prawo niemieckie nadawano tylko katolikom, Polakom i Niemcom, Rusini, jako wyznawcy wschodniego obrządku byli ze swobód prawa niemieckiego wykluczeni¹⁷⁾, aby jednak i im zapewnić pewne wolności, otrzymywali prawo wołoskie, które, jak niżej zobaczymy, miało wiele punktów stycznych z niemieckiem¹⁸⁾.

Prawo wołoskie przeszło tedy na Rusi te same koleje, co niemieckie w innych częściach Polski. Początkowo było tylko prawem Wołochów, kiedy jednak kolonizacya wołoska ustała, stało się ono prawem Rusinów. Prawo wołoskie zajęło przeto w województwie ruskiem miejsce niemieckiego i mogło je poniekąd zastąpić, bo się od niemieckiego nie wiele różniło.

Już w 15. wieku mamy wielką ilość wsi wołoskich, do najwyższego rozwoju jednak doszło prawo wołoskie w wieku XVI¹⁹⁾. Wtedy to prawo wołoskie było w województwie ruskiem niejako w modzie; nietylko znaczną liczbę nowo powstałych wsi lokowano na prawie wołoskiem, ale nadawano je istniejącym już wsiom ruskim, nawet wsi na prawie niemieckiem przechodziły na prawo wołoskie. I tak biskup przemyski, Stanisław, wieś swoją Wołę-Jaśliską, która dotychczas rządziła się prawem niemieckiem, osadził na prawie wołoskiem²⁰⁾. Nadmienić jeszcze wypada, że prawo wołoskie w przeciwieństwie do niemieckiego, było wyłącznie prawem wsi, miastom prawa wołoskiego nie nadawano.

Kiedy się w XVI. wieku rozpoczęła gorliwa i wydatna kolonizacya przedgórze karpackiego w okolicach Sambora, Sanoka, i Przemysła, prawo wołoskie stało się tem prawem, na którym prawie wszystkie nowo powstające wsi lokowano²¹⁾. Ta wziętość prawa wołoskiego tłumaczy się tem, że jedynie tylko prawo wołoskie zdołało we walce ze zmieniającymi się stosunkami ekonomicznymi zachować swoje przywileje i wolności, — przynajmniej można to powiedzieć o dobrach królewskich na prawie wołoskiem, przedewszystkiem zaś nie znaly wsi na prawie wołoskiem robocizny. Najlepszym dowodem na to, że prawo wołoskie właśnie z tego względu było ulubionem prawem chłopów, jest akt, w którym

¹⁵⁾ por. niżej spis.

¹⁶⁾ jak wyżej.

¹⁷⁾ Kaindl: Arciw t. 96 V.

¹⁸⁾ patrz sub. 17.

¹⁹⁾ Fontes I—IV por. nadto liczne dokumenty nadawcze z XVI. wieku.

²⁰⁾ Pawłowski: Premislia sacra str. 240. Stanislaus episcopus villam Wola-Jaśliska per suos autecessores iure theutonico locatam transfert in ius Valachicum.

²¹⁾ Hruszewski jak wyżej.

chłopi wołoskiej wsi Lubicz (r. 1548) zobowiązali się płacić staroście 60 groszy rocznego czynszu, aby ich nie pozbawił prawa wołoskiego²²). Mimo to nie udało się wsiom wołoskim zachować swego przywilejowanego stanowiska na dłuższy czas.

Starostwie wszelkimi środkami dążyli do tego, by także osady wołoskie podporządkować powszechnie panującym stosunkom. Król musiał nieraz Wołochów chronić przed bezprawiem swoich urzędników, a pod tym względem ciekawy jest dokument, który rzuca światło na stanowisko wsi wołoskich. W r. 1558²³) król Zygmunt August rozkazał podstaroście sanockiemu zaprzestać wobec Wołochów starostwa sanockiego wszelkich nadużyć, niezgodnych z ich przywilejami i zwyczajami. Przewszystkiem mieli być według prawa wołoskiego wolni od robocizny, a zobowiązani tylko do pewnych świadczeń. Ostatecznie jednak i tu zarówno jak w prawie niemieckiem zwyciężył ogólny kierunek rozwoju stosunków ekonomicznych tak, że po 16. wieku o „wołoskich specjalnościach” więcej mówić nie można.

* * *

Poniżej ułożyłem spis miejscowości na prawie wołoskiem. Przegląd ten obejmuje tylko województwo ruskie (Ruś halicką), a miejscowości są uporządkowane wedle czterech ziem tegoż województwa. W niniejszym spisie uwzględniłem tylko te miejscowości, co do których na podstawie źródeł mogłem z całą pewnością stwierdzić, że miały prawo wołoskie, nie przyjąłem zaś do zestawienia 30 miejscowości, podanych przez Stadnickiego, ponieważ nie znam ich aktów erekcyjnych, nadto Stadnicki w swojej rozprawie o prawie wołoskiem nie podaje roku nadania; wszystkie te miejscowości jakoteż i te, co do których nie mogłem stwierdzić, czy obecnie jeszcze istnieją, przytoczyłem w dopiskach²⁴).

Ogółem jest 130 miejscowości na prawie wołoskiem, liczba ta jednak wzrośnie. jeżeli dodamy 30 wsi wołoskich wymienio-

²²) Hruszewski: Materiały n. 94.

²³) Hruszewski: Materiały n. 96

²⁴) Stadnicki str. 10. Wsie na prawie wołoskiem, w sanockim cyrkułe. (11) Zwiniacz-Świniacz, Rówień-Równia, Boberka, Ternowa wyższa i dolna, Dwernik, Polana, Puławy, Ustrzyki, Krosno, Krościeńska Wola, pierwsze 7 Piotr Kmita, starosta przemyski w swych dobrach utworzył, reszta była wsiami królewskimi.

Str. 13. Dalsze wsie wołoskie: Łodyna, Stebnik, której książę Demian Stebnicki był krainikiem wszystkich wsi wołoskich krainy strwiążkiej, Jasień, Skorodne, Rosochate, Lutowiska, Krywka, Lubochów, Rossolin, Serednie małe, Tworylne, Krywe, Hulskie, Zatwardnica, Jaworzec, Smerek, Wetlnia, Chmiel, Procisne, Żurawin, Stuposion, Ustrzyki górne, Dydowe, Łokot, Szandrawiec, Bukowiec, Beniowa-Bieniowa, Sokolika z Wolą, Szańskie (Siańtkie), Tyrawa Wołoska, Królik wołoski, które wsie akt działowy majątku Kmitowskiego (1580) sporządzony wyraźnie wsiami wołoskimi zowie (Bibl. Ossol. 1847 zeszyt VII).

nych przez Stadnickiego; zaliczyć należy tu te miejscowości, u których nazw dzisiejszych stwierdzić nie mogłem. Z tego wszystkiego wynika, że prawo wołoskie było w województwie ruskim silnie rozszerzone, jakkolwiek ustępuje pierwszeństwa prawu niemieckiemu²⁵⁾, jeżeli się jednak zestawi tylko liczbę wsi lokowanych na jednym i drugim prawie, to stosunek rozszerzenia prawa wołoskiego przedstawi się jeszcze pokazniej²⁶⁾.

1. Ziemia sanocka²⁷⁾.

Odrzechowa (1438) AGZ 11 n. 1122; Płonna (1439) 11 n. 1170; „Makowce“ (1439) XI n. 1172; Szczawne (1439) n. 1174; Olszanica (1447) XI n. 2498; Miscowa (1459) XI n. 2890; *Trzianka-Zawadka* (1487) Proch. Mat. n. 207; *Rudenka* (1509) X reg. 219; *Ropienka* (1513) Archiwum Prem. Ter. t. 83 p. 1746-9; Wankowa (1513) Hrusz Mat. n. 70; „Zubków“ (1526) Hrusz. Mat. n. 76; *Rzepedź* (1526) Tensam n. 77; *Lipowiec* (1535) Pawłowski: Series e. c. p. 226; „*Wągielka*“ (1537) ibidem p. 233; „*Wola Jaśliska*“ (1543) ibidem p. 240; Turzańsk (1548) Fontes, wstęp III; *Tarnawa Dolna, Górna* (1549) Hrusz. Mat. n. 100; Olszanik (1549) Hrusz. Mat. n. 100; *Maniówka—Maniów* (1554) Fontes 2; *Pretuki* (1557) Hrusz n. 109; *Jasiel* (1559) Fontes 2; „*Rozeniecz*“ (przed 1565) Fontes 2; *Komańcza* (1565), *Jawornik* (około 1565), „*Myowa*“ (1565), *Solinka* (1565), *Mików* (około 1565), *Liszna* (około 1565), „*Sabanka*“, „*Banniczka*“ (około 1565), *Wernejówka* (około 1565), *Ostawica* (około 1565), *Darów* (około 1565), „*Magorzica*“ (1565) Fontes 2; *Puławy* (1572) Hrusz. n. 128.

2. Ziemia przemyska.

Hodle (1377) AGZ n. 13; Wysocko (1430) Proch. Mat. n. 70; Makowa (1438) AGZ 13 n. 846; Lipa (1443) 11 n. 1725; Czaple (1446) 13 n. 2816²⁸⁾. Bircza (1446) 11 n. 2304; Brylińce (1465) 13 n. 5667²⁹⁾. Boniowice (1468) 13 n. 7061; Hubice (1468) 13 n. 7061³⁰⁾. Starzawa (1471) 17 n. 635; „*Korosno*“ (1471) 17 n. 635, Letnia (1476) 17 n. 1256; Dołhe (1477) 17 n. 1333; Tusta-

²⁵⁾ Vide Kaindl: *Gesch. der Deutschen* e. c. I. str. 35 i n.

²⁶⁾ Pośród wymienionych wsi znajdują się takie, w których tylko pewna część mieszkańców miała prawo wołoskie.

²⁷⁾ Wsie, które w podanym roku powstały i przy lokacji otrzymały prawo wołoskie, są drukowane kursywą, u innych zaś można stwierdzić w dokumentach, że podany w spisie rok jest najwcześniejszy, w którym dana miejscowość występuje z prawem wołoskiem.

²⁸⁾ Taberna et tres curiae, quae habent ius walachicum.

²⁹⁾ Druga część wsi miała prawo ruskie.

³⁰⁾ Druga część wsi miała prawo niemieckie.

nowice (1478) 17 n. 1477; Sokola (1479) 17 n. 359; Czyrchawa (1492) 17 n. 2242; Smolnica (1494) Hrusz. Zapysky t. 19; Wola Błażowska (1496) 18 n. 2259; Stupnica (1499) 18 n. 2695; Sielec (1499) 18 n. 2695; *Drewno* (około 1499), Kobło (1499) Hrusz. Mat. n. 60; Bolechowce (1500) 18 n. 2791; *Jamna* (około 1511) Archiwum Prem. Terr. t. 254 p. 69—70; *Nanowa* (1516) Bibl. Ossol. 1832; *Wolcza* (około 1519) Hrusz. Mat. n. 73; *Łopusznica* (1532) Przew. nauk. i lit. 1873; *Łopuszanka* Chomina (1532) Hrusz. Mat. n. 82; Strzyki? (1546) Hrusz. Mat. n. 92; *Smolna* (1553) Proch Mat. n. 276; *Nanczulowa Wola—Nanczułka* (1553) Fontes 1; *Bystrzyca* (1554) Fontes 1; *Radycz* (1561), *Jabłonka* (1561), *Rosochacz* (1562) Fontes 1; *Krościenko* (1562) Przew. nauk. i lit. 1873; Łuzek Dolny (1565); Opaka (1565) Fontes 1; Cisowa (1565) Fontes 2; Ożamna (1565), Stebnik (1565) Fontes 2; Katyna (1565), Liskowate (1565), Babica (1565), Fontes 2; *Potok Wielki* (około 1565) Fontes 1; Ustrzyki (1565), Bandrów (1565) Fontes 2.

3. Ziemia lwowska.

„Sławne“ (1440) AGZ 14 n. 111; Mokrotyn (1442) 14 n. 561; Lipowiec (1442) 14 n. 475; Krasów (1443) 14 n. 814; Swirz (1443) 14 n. 756; Drohowyże (1443) 14 n. 738 „Kuhajowicze“ — Kuhajów (1446) 14 n. 1665; Jazów (1446) 14 n. 1703; Suchodół (1452) 14 n. 2597; Manaster (1452) 14 n. 2597; Łozina (1453) 14 n. 2756; Sroki (1454) 14 n. 3241³¹⁾; Żeldec (1455) 14 n. 3269; Tuczna (1456) 14 n. 3637; Kundratów (1457) 15 n. 171; Lackie (1465) 12 n. 4019; Żornyszczka—Żorniska (1475) 15 n. 1414; Płuhów (1477) 17 n. 3685; Turynka (1478) 15 n. 1567; Bonów (1479) 18 n. 1229; Przedborze (1479) 18 n. 1229; Stulsko (1497) 15 n. 2562; Podciemno (1500) 15 n. 2962; Siedliska (1500) 15 n. 2962; *Wiszenka* (około 1565) Fontes III; Dobrotwór (1565), Ruda Sielecka (1565) Fontes 3; Podhorocze (1579) Fontes IV.

4. Ziemia halicka.

Stratyn (1441) 14 n. 286; Sielec (1458) 12 n. 4267; Chomiaków (1459) 12 n. 4344; Podmichale (1461) 12 n. 3904; Korościanyn (1466) 12 n. 3306; Markowa, Podhajce (1470) 12 n. 3454; Toustobaby (1470) 12 n. 3453; Podgrodzie (1471) 12 n. 4046; Bolechów (1472) 7 n. 65; Cześniki (1472) 12 n. 4057; Lipica (1472) 12 n. 4057; Rudniki (1473) 12 n. 3607³²⁾; „Zalynowe“—Zalanów (1474) 12 n. 4117; Czercze (1476) 19 n. 1517; Droho-

³¹⁾ Część wsi miała prawo niemieckie.

³²⁾ in iure Valachico et Theutonico.

mirczany (1476) 19 n. 1517; Przybyłów (1476) 19 n. 1514; *Niebywało—Łomnica* (1555), Uhrynów (1563) *Fontes* I³³).

Wsi wołoskie królewskie i prywatne miały odrębną organizację, większa grupa wsi tworzyła t. zw. krainę, na której czele stał t. zw. krajnik. W starostwie sanockiem tworzyły wszystkie wsi wołoskie jedną krainę, która podlegała krajnikowi w Odrzechowie³⁴), w starostwie przemyskiem istniały trzy krainy: brylińska³⁵) (od Bryliniec), ustrzycka³⁶) (od Ustrzyk) i krościeńska³⁷) (od Krościenka), dwie ostatnie obejmowały wsi wołoskie nad Srwiążem.

W starostwie samborskiem były dwie krainy, stryjska i dniesztrowska³⁸). W ziemi sanockiej należała wielka ilość wsi na prawie wołoskiem do bogatej rodziny Kmitów, wsi te tworzyły dwie krainy sobieńską³⁹) i olszaniecką⁴⁰). Podział na krainy jest z tego względu ważny, bo w jednej i tej samej krainie świadczenia chłopów na rzecz właściciela wsi i kniazia były jednakie, a akta nadawcze powołują się często na normy istniejące w dotyczącej krainie⁴¹).

Krajnikiem mógł być książę wsi wołoskiej lub inna osoba obznajomiona z prawem wołoskiem; i tak był książę Bryliniec równocześnie krajnikiem tej samej krainy⁴²), w krainie odrzechowskiej krajnikiem był chłop⁴³). Krajnik pobierał od mieszkańców wsi wołoskich pewne daniny, nadto pełnili mu różne posługi (robocizna)⁴⁴), współdziałał w wykonywaniu wyroków przeciw książom i pilnował granic swojej krainy⁴⁵), więcej o stanowisku krajnika na podstawie niniejszego materiału powiedzieć nie można.

2.

Prawo wołoskie, zwłaszcza główna instytucja tego prawa, kniastwo, istniało oprócz Polski na Węgrzech, w Siedmiogrodzie

³³) Wsie na prawie wołoskiem, których położenia skonstatować nie mogłem: Wrosch (1496) 18 n. 2259; Zhczulina (1500) 11 n. 2791; Thorhowicza (1476) 19 n. 1514; Hubiczsolo (1472) 17 n. 74f; Wola (1473) 17 n. 915; Czyszowa (1543) 19 n. 3078.

³⁴) AGZ XI n. 1597.

³⁵) AGZ XIX n. 3077: scultetus hereditarius in Brylyncze alias krajnik villarum regalium i AGZ XIX n. 3030: bona regalia alias kraina.

³⁶) *Fontes* II: Wsie górne inter alpes, nad rzeką Strwiążem, które krajnik ustriczki Denian ma w swoim rządzie. Ta kraina nazywała się także *strwiążką* (Stadnicki str. 63).

³⁷) *Fontes* II: Starzawa, którą i z ynszemi wsiami rządzi lwanko krajnik korosteński.

³⁸) Hruszewskij: *Historia ukrainy* e. c. t. V. cz. 1. str. 365 i n.

³⁹) *Archiw. Leop. Castr.* t. 344 str. 331.

⁴⁰) Hrusz. *Mat.* n. 100: in kraina nostra olszanicensi.

⁴¹) Stadnicki 1848 I. i Hrusz. *Mat.* n. 100.

⁴²) AGZ 19 n. 19 n. 3077.

⁴³) AGZ 11 n. 1597.

⁴⁴) Hrusz. *Historia* i t. d. jak wyżej.

⁴⁵) Stadnicki, jak wyżej.

i w Mołdawii⁴⁶); prawo wołoskie w Polsce ma najwięcej podobieństwa z tem samym prawem na Węgrzech. Tu prawo wołoskie miało swoją historię i rozwinęło się zupełnie pod wpływem prawa niemieckiego⁴⁷), do Polski przyszło ono razem z osadnikami wołoskimi już jako gotowe i rozwinięte⁴⁸).

Prawo wołoskie nadawano w Polsce, jak wyżej wspomniano, początkowo Wołochom, później także i Rusinom. Wszystkie dyplomy, które nadają wsiom prawo wołoskie, podkreślają wyraźnie nadanie prawa wołoskiego, *ius Valachicum*⁴⁹).

Na czele wsi wołoskiej stał książ, *knes*⁵⁰), urząd jego zwał się „kniastwo“. Stanowisko księcia wołoskiego było w głównych zarysach podobne do stanowiska sołtysa wsi na prawie niemieckim, był zarówno jak ten przełożonym wsi. Dlatego też już w najdawniejszych czasach nazywano go *scultetus*, a kniastwo *scultecia*, najczęściej czytamy w dokumentach *scultetus* alias książ, *scultecia* alias kniastwo⁵¹), nierzadko, a w XVI. wieku z reguły nazywał się książ wsi wołoskiej tylko *scultetus*⁵²). Świadczy to o wzajemnem oddziaływaniu prawa wołoskiego i niemieckiego na siebie w takim stopniu, że nie tylko nazwy sołtysa i księcia ze sobą zamieniano, lecz także często ich identyfikowano. Rzecz jasna, że okoliczność ta stanowi wielką przeszkodę, jeżeli chodzi o stwierdzenie na podstawie jednej z tych instytucyj, kniastwa lub sołtystwa, czy wieś miała prawo niemieckie czy wołoskie. Tak n. p. czytamy w zapisku sądowym z r. 1442⁵³): *Berilo knyasius de Odrzechowa cessit... parcionem suam sculteciae* ibidem in Odrzechowa, to samo dotyczy Starzawy, która miała prawo wołoskie: raz spotykamy *advocati de Starzawa*⁵⁴), drugi raz *Arthym knyasz de Starzawa*⁵⁵). U wielu miejscowości jest się w tem położeniu, że można skądinąd stwierdzić, czy dana miejscowość miała prawo wołoskie czy niemieckie, może się jednak zdarzyć, że książ wsi na prawie wołoskiem nazywa się w zapiskach sądowych lub w innych aktach tylko *advocatus* lub *scultetus* i że w tym wypadku wieś uchodzi za miejscowość na prawie niemieckim. Tego błędu nie uniknął też Kaindl w swoim spisie miejscowości na prawie niemieckim, u niego bowiem jest szereg wsi, które z całą pewnością miały prawo wołoskie⁵⁶).

⁴⁶) Bogdan: Archiw. für slavische Philologie t. 25 i 26: Über die rumänischen Knesen.

⁴⁷) jak wyżej.

⁴⁸) Kaindl: Archiw B. 96 V.

⁴⁹) Hruszew. Mat. n. 60, 76. Prochaska: Mat. n. 206. Fontes I. i II.

⁵⁰) Hrusz. Mat. n. 60, 100. AGZ 6 n. 58.

⁵¹) AGZ VI n. 58; Hrusz. Mat. n. 60, 100.

⁵²) Por. przytoczone dokumenty, nadto Prochaska: Mat. n. 207 *advocacia seu scultecia* (r. 1487), Hruszewski jak wyżej n. 76 *sculteti* (r. 1526).

⁵³) AGZ XI n. 1597.

⁵⁴) „ 17 n. 3341.

⁵⁵) „ 17 n. 2691.

⁵⁶) Kaindl: Gesch. der Deutschen st. 35 i n. por. nadto niniejszy spis.

Jeszcze gorzej przedstawia się ta rzecz w wieku XVI. Zamiana nazw: kniaź, advocatus, scultetus stała się poniekąd regułą⁵⁷⁾, jedynie tylko w miejscowościach na prawie niemieckim naczelnik gminy nazywa się wyłącznie scultetus lub advocatus⁵⁸⁾. Przeglądając lustracje dóbr królewskich z XVI. wieku, znajdujemy w każdej wsi „szoltisa“, kniazia, wójta lub „lentwójta“, rzecz jasna, że w takim wypadku nie wie się, z jakim prawem ma się do czynienia. Hruszewski⁵⁹⁾ zwraca uwagę na te trudności i przyznaje n. p. tylko tym miejscowościom prawo niemieckie, w których wójtostwo było dziedziczne lub uprzywilejowane, ale i ta zasada nieraz zawodzi, albowiem Hruszewski u wielu miejscowości nie podaje, jakie miały prawo, nadto zalicza niektóre miejscowości, jak Bahnowate⁶⁰⁾ do prawa niemieckiego, inne znowu (Hniła Moczarka)⁶¹⁾ do wołoskiego, które de facto nie miały ani jednego ani drugiego, a to z następujących powodów. Jeżeli się bowiem bliżej przypatrzymy podobnym wrzekomym nadaniem prawa niemieckiego lub wołoskiego⁶²⁾, to się przekonamy, że niema tam żadnej wzmianki o prawie niemieckim lub wołoskim, że ustanawia się tam tylko sołtystwo lub wójtostwo i określa się jego prawa, i do tej kategorii sołtysów należy zaliczyć po największej części t. zw. kniaziones i szoltysów w Fontes Hruszewskiego. Z tego wszystkiego wynika, że sołtystwa i wójtostwa wsi prawa niemieckiego nie stanowiły już w XVI. wieku istotnej części tego prawa lecz, że się od niego odłączyły i występują jako samoistna instytucja⁶³⁾.

Kniaź wsi wołoskiej posiadał w ogólnych zarysach te same prawa i obowiązki, co sołtys i wójt wsi niemieckiej⁶⁴⁾. Przewszystkiem wyposażano kniazia w grunt wielkości 2 — 3 łanów, z niego nie opłacał żadnego czynszu⁶⁵⁾; często zdarzało się, że w jednej wsi było dwóch lub więcej kniazioń, w takim razie każdy z nich osobno otrzymywał ziemię: w Zubkowie (r. 1526) otrzymało

⁵⁷⁾ por. Fontes I-IV i Hruszewski: Materyały (passim).

⁵⁸⁾ Hruszewski: Materyały n. 87, Fontes I-IV i inne dyplomy nadawcze XVI. wieku.

⁵⁹⁾ Wstępy do Fontes Historiae Ukraino-Russicae.

⁶⁰⁾ Hrusz. Mat. n. 121.

⁶¹⁾ „ Mat. 114.

⁶²⁾ Bahnowate, Hniła Moczarka, Babińce AGZ X n. 1706.

⁶³⁾ Por. dokument z. 1546; w którym królowa Bona nadaje niejakiemu Hryciowi kniastwo w Strzyżkach (Hrusz. Mat. n. 154): ... *scultetus* de villa nostra Strzelki praesentavit nobis literas domini Sigismundi e. c. super *tywonatum* et tabernam in eadem villa Strzyłki nec non literas generosi olim Stanislai de Sprawa capitanei samboriensis vendicionis *sculteciae* pro viginti florenis numeri et monetae polonialis supplicavitque nobis, ut privilegium nostrum super *sculteciam* alias *kniasstwo* in eadem villa e. c. Mamy tu trzy nazwy obok siebie, rzecz jasna, że na podstawie niniejszego dokumentu nie da się oznaczyć, jakie prawo wieś ta miała.

⁶⁴⁾ Kaïndl: Gesch. der Deutschen e. c. str. 183 i n. Poniżej podany szkic o kniazkach jest po części samodzielnem opracowaniem, po części opiera się na rozprawce Stadnickiego:

⁶⁵⁾ Hrusz. Mat. n. 76

dwóch kniaziów 6 łanów⁶⁶). Z reguły mógł sobie kniaź wystawić na swoim gruncie gospodę, karczmę i młyn, przy młynie miał folusz⁶⁷), który jednak często należał do właściciela wsi⁶⁸). Ponadto mógł we wsi osiedlać t. zw. ogrodników (hortulani) i rzemieślników⁶⁹). Jednym z głównych przywilejów kniazia było jego wyłączne prawo uprawiania pszczelnictwa, a dochód z niego należał czasem wyłącznie do niego, niekiedy zaś zatrzymywał sobie $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ oddawał właścicielowi wsi⁷⁰).

Podobnie jak sołtys wsi na prawie niemieckim uczestniczył kniaź w bezpośrednich dochodach właściciela, a mianowicie w daninach mieszkańców wsi i w dochodach z sądownictwa, udział ten wynosił z reguły $\frac{1}{3}$ czynszu, danin in natura i dochodów z sądownictwa⁷¹). Niekiedy pobierał kniaź dochody sądowe z spraw mniejszych (causae minores) w całości, a z dochodów spraw większych (causae maiores) otrzymywał tylko $\frac{1}{3}$ ⁷²).

Oprócz tych dochodów, które odpowiadają w zupełności dochodom sołtysa, miał kniaź wsi wołoskiej jeszcze inne, płynące z odrębnego stanowiska prawa wołoskiego. Od kmiecia, opuszczającego swój dawny grunt, a przenoszącego się do innej wsi, otrzymywał jednorazową daninę t. zw. recessionalia „wychodne“, dziewice, które wychodziły za mąż do innej wsi, płaciły t. zw. mardulia, „kuniczne“, oba te świadczenia były niejako rekompensatą za ubytą siłę roboczą. Oprócz tych dwóch danin spotykamy we wsiach wołoskich trzecią t. zw. divortium, „rozpusty“, była to danina rozwodowa. Wymienione świadczenia chłopów należały nieraz w całości do kniazia⁷³), najczęściej jednak pobierał $\frac{1}{3}$, a $\frac{2}{3}$ otrzymywał pan wsi⁷⁴). Dwa razy do roku, na Boże Narodzenie i Wielkanoc, ofiarowała cała wieś kniaziewi podarunki świąteczne, zwane „kołądką“, poczastka alias obventio, poczty alias honores lub honorationes i składały się z kur, jaj i placków⁷⁵); zazwyczaj łączyła się z kołądką uczta, którą kniaź urządzał dla mieszkańców wsi⁷⁶). Należy nadto zaznaczyć, że prawie wszystkie dokumenty nadawcze wspominają o t. zw. łtokach, t. j. o robociźnie, którą chłopci świadczą kniaziewi, wynosiła ona od 2 — 3 dni w roku, stosownie do tego, ile kniaź posiadał łanów, w tym czasie kniaź miał utrzymywać chłopów⁷⁷).

⁶⁶) Hrusz. Mat. n. 76.

⁶⁷) Foluszem nazywano warsztat do bicia sukna w stępach. Folusze poruszane były jak młyny siłą wody bieżącej.

⁶⁸) Hrusz. n. 100.

⁶⁹) Hrusz. n. 76, 100, 109, 128.

⁷⁰) Przewodnik naukowy i literacki 1873: Łopusznica.

⁷¹) jak wyżej

⁷²) Hrusz. n. 76.

⁷³) Hrusz. n. 76, 109.

⁷⁴) Przew. nauk i lit. 1873: Łopusznica.

⁷⁵) Por. wspomniane akta.

⁷⁶) Hrusz. Mat. n. 128.

⁷⁷) Proch. Mat. n. 207; Hrusz. n. 109.

Te były w głównych zarysach dochody kniazia wsi wołoskiej, do nich należały jeszcze w poszczególnych miejscowościach inne natury lokalnej.

W zamian za te prawa i przywileje mieli kniazziowie różne obowiązki, podobnie jak sołtysi i wójtowie wsi na prawie niemieckim⁷⁸). Ze wszystkich swoich dochodów opłacał kniaz panu rodzaj podatku dochodowego, — da się to przynajmniej powiedzieć o starostwie przemyskim — wynosił on 12 baranów, które można było okupić pieniędzmi, za każdego barana płacono 7 groszy⁷⁹).

Ponadto był kniaz zobowiązany do służby wojskowej, była ona jednak w przeciwieństwie do sołtysa i wójta tylko służbą osobistą, do każdego pospolitego ruszenia miał się kniaz zjawić na koniu uzbrojony w łuk i strzały⁸⁰), często służba wojskowa kniazia polegała na strzeżeniu zamku królewskiego⁸¹), niekiedy uwalniano go od tego obowiązku, a w zamian za to oddawał panu wsi (królowi) część swych dochodów⁸²).

Najważniejszą funkcję kniazia była administracja wsi, a główną jej część stanowiło sądownictwo. Niestety nie rozporządzam żadnymi aktami nadawczymi z pierwszej połowy XV. wieku, a więc z czasów pierwszych lokacji wsi wołoskich, przeto nic nie mogę powiedzieć o tem, jak wyglądało sądownictwo wołoskie w osadach wołoskich. Dokument królowej Zofii z r. 1441⁸³), zezwalający Wołochowi Jacobiecz na założenie wsi Radoszyc niema tu żadnego znaczenia, bo osiedlający się tam Wołosi otrzymali prawo niemieckie, a nadto wspomniany akt nie daje odpowiedzi na żądane pytanie. Pewnem jest, że w koloniach czysto wołoskich sądownictwo odbywało się wedle prawa zwyczajowego wołoskiego, podobnie jak na Węgrzech i w Siedmiogrodzie. W 16. wieku sądownictwo należy do kniazia⁸⁴), ale o tem sądownictwie nie szczegółowego powiedzieć nie można, bo wspomniane przez Łepkowskiego⁸⁵) księgi sądowe kniazów Bielczarowy koło Grybowa i Jeleśny koło Żywca nie są mi znane. W tym czasie (XVI. wiek) jurysdykcya we wsiach wołoskich nie odbywała się już zapewne wedle prawa zwyczajowego wołoskiego, ponieważ wsi „wołoskie“ były przeważnie zamieszkałe przez Rusinów⁸⁶),

⁷⁸) Kaindl: *Gesch. der Deutschen e. c.* str. 205 i n.

⁷⁹) Zapysky t. 19 (Brylińce 1497). *Fontes II: sub Brylińce, Cisowa, Łopusznica*.

⁸⁰) *Hrusz. Mat. n. 60, 128: Bibl. Ossol. (Nanowa), Przewodnik (Łopusznica) e. c.*

⁸¹) *Hrusz. n. 109.*

⁸²) *Hrusz. n. 76.*

⁸³) *Hrusz. Mat. n. 36.*

⁸⁴) *Hrusz. Mat. n. 128 i AGZ X n. 219.*

⁸⁵) *vide Łepkowski.*

⁸⁶) Z aktów odnosi się to wrażenie, że przez t. zw. Wołochów należy rozumieć Rusinów, czy jednak rzeczywiście tak się rzecz miała, należałoby dopiero stwierdzić.

nie obznajomionych z prawem wołoskiem, a prawo wołoskie nie było w Polsce skodyfikowane jak n. p. prawo niemieckie⁸⁷⁾, wtedy to sądownictwo we wsiach t. zw. wołoskich było ruskie, a z dokumentów odnosi się też wrażenie, że nazwa „prawo wołoskie“ odnosi się tylko do ustroju gospodarczego i świadczeń na sposób wołoski; tylko w dyplomie dla Prełuk (1557) zaznaczono, że wieś będzie się sądziła wedle prawa wołoskiego⁸⁸⁾, w tym jednak wypadku mogło chodzić o wieś zamieszkaną przez Wołochów.

Źródła nie dają nam również odpowiedzi na pytanie jak i w jakim stopniu wykonywał kniaź jurysdykcję. Ławy sądowej tutaj nie było, a okoliczność, że we wsiach na prawie wołoskiem gmina odgrywała znaczną rolę w sprawach publicznych⁸⁹⁾, każe przypuszczać, że miała ona udział w sądownictwie. Z reguły posiadał kniaź niższe i wyższe sądownictwo⁹⁰⁾.

Zachodzi teraz pytanie, kto sądził sprawy kniaziów. W tym względzie należy znowu oddzielnie traktować wiek XV. i XVI. W pierwszej połowie XV. wieku odbywały się osobne roki sądowe dla Wołochów. W aktach grodu sanockiego⁹¹⁾, które z innych powodów są nadzwyczaj ciekawe, znajdujemy ślady sądów wołoskich. Wśród protokołów sądów grodzkich umieszczonych jest kilka notatek o odbyciu odrębnych terminów sądowych dla Wołochów. Zapiski te pochodzą z lat 1438⁹²⁾, 1442⁹³⁾, 1450⁹⁴⁾, 1451⁹⁵⁾ i 1456⁹⁶⁾, wtedy to w oznaczonych dniach odbyły się w grodzie sanockim roki wołoskie. Sądy te nazywają się: termini Valachorum, iudicium Valachorum⁹⁷⁾, termini castrenses iure Valachorum⁹⁸⁾, składały się z dwóch czynników, z urzędników królewskich i Wołochów jako znawców prawa wołoskiego, miały one w poszczególnych wypadkach następujący skład:

	I.	II.
15/VI 1438	Castellanus et Climaschko	alii Walachi tunc iudicio assidentes
3/IV 1442	iudex Sanocensis Paschko Woyewoda, Subiudex Sanocensis	Kraynyk, knyazowye et alii plures viri circumsedentes
3/9 1450	Castellanus Sanocensis, Nikolaus de Burzim, Subiudex terrae Sanocensis	Walachi de Szczawna et Odrzechowa
28/9 1451	Woyewoda, iudex	Knyaz de Odrzechowa et Walachi de Szczawne
10/4 1456	Woyewoda, iudex	—

⁸⁷⁾ Hruszewskij: *Historia e. c.*

⁸⁸⁾ Hrusz. *Mat.* n. 109.

⁸⁹⁾ Hrusz. *Historia*, jak wyżej.

⁹⁰⁾ AGZ X n. 219; Hrusz. n. 138.

⁹¹⁾ AGZ XI.

⁹²⁾ AGZ XI CCCXXXII.

⁹³⁾ AGZ XI CDLXXXVI.

⁹⁴⁾ „ XI CMLXI.

⁹⁵⁾ „ XI CMLXXXIX.

⁹⁶⁾ „ XI MC.

⁹⁷⁾ „ XI CDLXXXVI.

⁹⁸⁾ „ XI CMLXXXIX.

Urzednicy królewscy przewodniczyli, a Wołosi byli asesorami sądu. Z luźnych i nielicznych notatek wynika, że do kompetencji roków wołoskich należały wszelkie sprawy Wołochów. Przedewszystkiem sądy takie sprawowały jurysdykcję nad kniaziami⁹⁹⁾ i w sprawach stojących w związku z kniastwem¹⁰⁰⁾ wyrokowały także w sprawach wyższego sądownictwa¹⁰¹⁾ i załatwiała kwestye sporne między Wołochami różnych wsi¹⁰²⁾ przed tym sądem składali Wołosi zeznania o swoim majątku, wedle których wymierzano im podatek (czynsz)¹⁰³⁾.

Także w aktach grodu lwowskiego znajduje się notatka o odbyciu roków wołoskich w r. 1453¹⁰⁴⁾ (iudicium Valachorum). Sąd składał się z podstarościego, lwowskiego sędziego grodzkiego z dwóch kniaziów i innych Wołochów, a wyrokował w sprawie między dwoma Wołochami „Stanko i Chodor z Loszyna“.

Sądy wołoskie istniały zapewne tak długo, jak długo Wołosi w znacznej liczbie mieszkali na Rusi, później jednak, kiedy żywioł wołoski coraz więcej zanikał, znikła również potrzeba odbywania odrębnych roków sądowych dla Wołochów. Równocześnie stanowisko sołtysa niemieckiego i kniazia wołoskiego pociągnęło za sobą ten skutek, że z początkiem XVI. wieku sprawy kniastwa wołoskiego należały do kompetencji wyższego sądu niemieckiego na zamku sanockim¹⁰⁵⁾, a kniaziowie królewscy podlegali starostom albo ich zastępcom¹⁰⁶⁾.

⁹⁹⁾ AGZ XI n. 1122.

¹⁰⁰⁾ „ XI n. 1540.

¹⁰¹⁾ „ XI n. 1538—1540, 2891.

¹⁰²⁾ „ XI n. 3039

¹⁰³⁾ „ XI n. 2883—2886.

¹⁰⁴⁾ „ XIV MLXXXV.

¹⁰⁵⁾ „ XVI n. 3418 Odrzechowa; n. 3699 Szczawne.

¹⁰⁶⁾ Hrusz. Mat. 76. 109, Bibl. Ossol. Nanowa.

Część urzędowa.

I.

Skład grona nauczycielskiego.

1) *Schirmer Edward*, c. k. dyrektor w VI randze, członek Rady szkolnej okręgowej, Rady miejskiej i Rady powiatowej, delegat c. k. Rady szkolnej krajowej do Kuratorji krajowej szkoły kupieckiej.

2) *Budkowski Jan*, rzeczywisty nauczyciel, uczył języka łacińskiego w Ia₆, języka polskiego w IIIb₃ Vab₆ VIa₃ VIIa₃, 21 godzin tygodniowo. Gospodarz VIa.

3) *Dąbrowski Romuald*, rzeczywisty nauczyciel, uczył języka łacińskiego w IIIa₆ VIIa₅, języka greckiego w VIab₁₀, 21 godzin tygodniowo. Gospodarz VIIa, zawiadowca polskiej biblioteki dla uczniów.

4) *Dr Frost Oser, Ozyasz*, c. k. profesor, uczył religii mojż. w I — VIII, 16 godzin tygodniowo.

5) *Ks. Hlibowicki Sofron*, c. k. profesor, uczył religii gr. kat. w I — VIII, 16 godzin tygodniowo.

6) *Hnatyszak Leon*, c. k. profesor, uczył języka ruskiego w I — VIII₁₆ i na kursie przygotowawczym, 18 godzin tygodniowo. Zawiadowca ruskiej biblioteki dla uczniów.

7) *Klimek Andrzej*, c. k. profesor, uczył historii naturalnej w Iabc₆ IIabc₆ Vab₆ VIab₄, 22 godzin tygodniowo. Zawiadowca zbiorów dla hist. naturalnej.

8) *Kustynowicz Julian*, c. k. profesor w VIII randze, uczył języka niemieckiego w IIb₄ IIIc₄, historii w IIac₈, geografii w Iac₄, 20 godzin tygodniowo. Gospodarz IIb.

9) *Landau Maksymilian*, rzeczywisty nauczyciel, uczył języka niemieckiego w IIc₄ VIIab₆ VIIIab₆, języka polskiego w IIIc₃, 19 godzin tygodniowo. Zawiadowca niemieckiej biblioteki uczniów.

10) *Ks. Matzura Ferdynand*, Dr teolog. c. k. profesor, uczył religii rzymś. katol w I — VIII, 16 godzin tygodniowo.

11) *Melanko Filemon*, c. k. profesor, uczył języka łacińskiego w VIa₆ VIIIb₅, języka greckiego w Vb₅ VIIIb₅, 21 godzin tygodniowo. Gospodarz Vb.

12) *Muszyński Eugeniusz*, c. k. profesor, uczył matematyki w IIIc₃ Va₃ VIa₃ VIIb₃, fizyki w IIIbc₄ VIIb₄, kaligrafii Iabc₃, 23 godzin tygodniowo. Gospodarz IIIc.

13) *Nadel Abraham*, c. k. profesor, uczył języka łacińskiego w Ib₆, języka greckiego w IIIc₅, geografii w Ib₂, propedeutyki VIIab₂ VIIIab₄, 19 godzin tygodniowo. Gospodarz Ib.

14) *Niewolak Franciszek*, c. k. profesor, uczył matematyki w Ia₃ Vlb₃ VIIa₃ VIIIab₄, fizyki VIIa₄ VIIIab₆, 23 godzin tygodniowo. Gospodarz VIIIb. Zawiadowca gabinetu fizykalnego.

15) *Piasecki Józef*, rzeczywisty nauczyciel, bawił na urlopie, pełnił obowiązki nauczycielskie w prywatnym gimnazjum w Orłowej.

16) *Piwko Stanisław*, rzeczywisty nauczyciel, uczył historii w Ia₂ historii i geografii w Va₄ Vlb₄ VIIab₆ VIIIab₆, 22 godzin tygodniowo.

17) *Tyczyński Andrzej*, c. k. profesor, uczył języka łacińskiego w IIIb₆, języka polskiego w IIa₄ Vlb₃ VIIb₃ VIIIab₆, 22 godzin tygodniowo. Gospodarz VIb. Zawiadowca biblioteki nauczycielskiej.

18) *Waltenberger Antoni*, rzeczywisty nauczyciel, uczył rysunków odręcznych w I—VIII, 28 godzin tygodniowo. Zawiadowca gabinetu dla rysunków.

19) *Andrzejewski Tadeusz*, zastępca nauczyciela, uczył języka niemieckiego w Iabc₁₅ IIIa₄, 19 godzin tygodniowo. Gospodarz Ia, kierownik nauki strzelania.

20) *Dr Bernhaut Mendel*, egz. zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w IVc₆ VIIIa₅, języka greckiego VIIa₄ VIIIa₅, 20 godzin tygodniowo. Gospodarz VIIa.

21) *Ernest Józef*, zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w IIb₆, języka niemieckiego w IIa₄ IIIb₄ IVab₈, 22 godzin tygodniowo. Gospodarz IIIb.

22) *Eustachiewicz Stanisław*, zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w IVab₁₂, greckiego w IVa₄, polskiego w IIb₄, 20 godzin tygodniowo. Gospodarz IVa.

23) *Jachimowski Stanisław*, egzam. zastępca nauczyciela, uczył historii w Ibc₄, historii i geografii w IIIb₄ IVc₄ Vb₄ VIa₄, 20 godzin tygodniowo. Gospodarz IVc, zawiadowca zbiorów do historii i geografii.

24) *Janotka Deodat*, egzam. zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu matematyki w IVabc₉ Vb₃, fizyki w IIIa₂ IVabc₉, 23 godzin. w II półroczu matematyki IIa₃ IIIa₃ IVabc₉ Vb₃, fizyki w IIIa₂, mineralogii w IVa₃. 23 godzin tygodniowo. Gospodarz IVb.

25) *Krajnik Józef*, zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w Vb₆ VIIb₅, języka greckiego w Va₅ VIIb₄. 20 godzin tygodniowo. Gospodarz VIIb.

26) *Lazar Zygmunt*, zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu języka łacińskiego w Ic₆, języka polskiego w IIb₄ IIIa₅ IVab₆, 19 godzin tygodniowo. Gospodarz Ic. W II półroczu bawił na urlopie.

27) *Lubertowicz Zygmunt*, egzam. zastępca nauczyciela, pełnił obowiązki nauczycielskie w prywatnym gimnazjum z językiem wykładowym polskim w Czerniowcach.

28) *Maciurzyński Adam*, zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu języka łacińskiego w IIc₆ IIIc₆ IVb₆, polskiego IVc₃, 21 go-

dzin, w II półroczu języka łacińskiego w IIc₆ IIIc₆, polskiego w IVabc₉, 21 godzin tygodniowo. Gospodarz IIc.

29) *Prociów Bazyl*, egzam. zastępca nauczyciela, uczył historii i geografii w IIb₄ IIIac₈ IVab₈, 20 godzin tygodniowo. Gospodarz IIIa.

30) *Sottysik Władysław*, zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w Va₆ VIb₆, języka greckiego IVbc₈, 20 godzin tygodniowo. Gospodarz Va.

31) *Smagała Jan*, zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu języka łacińskiego w IVa₆, języka greckiego w IIIab₁₀ IVa₄, 20 godzin, w II półroczu języka łacińskiego w Ic₆, języka greckiego w IIIab₁₀, języka polskiego w IIIa₉, 19 godzin tygodniowo. Gospodarz Ic.

32) *Suchcitz Władysław*, egzam. zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w IIab, języka polskiego w Iabc₉ IIc₄, 19 godzin tygodniowo. Gospodarz IIa.

33) *Wojciechowski Stanisław*, zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu matematyki w Ibc₆ IIabc₉ IIIab₆, 21 godzin, w II półroczu matematyki w Ibc₆ IIbc₆ IIIb₃, mineralogii w IVbc₆, 21 godzin tygodniowo.

34) *Wrana Alojzy*, egzam. zastępca nauczyciela, uczył języka niemieckiego w IVc₄ Vab₈ VIab₈, 20 godzin tygodniowo.

35) *Bauer Franciszek*, nauczyciel pomocniczy, uczył śpiewu w 4 godzinach tygodniowo.

36) *Lhomme Edmund*, nauczyciel pomocniczy, uczył języka francuskiego w 4 godzinach tygodniowo.

37) *Skarbowski Kazimierz*, pomocniczy nauczyciel, uczył gimnastyki w 12 godzinach tygodniowo.

S ł u ż b a.

- 1) *Szwechtłowicz Józef*, tercyan.
- 2) *Szafran Franciszek*, sługa pomocniczy.
- 3) *Hromiak Michał*, « «

II.

Zmiany i ruch w gronie nauczycielskiem.

C. k. Rada Szkolna krajowa nadała rozp. z dnia 16 lipca 912 l. 10194 c. k. profesorowi Kopytce Szymonowi równorzędną posadę w c. k. II gimnazjum w Nowym Sączu, rozp. z dnia 11 lipca 912 l. 6855 c. k. profesorowi Kochmanowi Maksymilianowi posadę w c. k. II gimnazjum we Lwowie, rozp. z dnia 11 lipca 912 l. 10.195 c. k. profesorowi Kwiatkowskiemu Ludwikowi posadę w c. k. V gimnazjum we Lwowie, rozp. z dnia 11 lipca 912 l. 10179 zamianowała zastępcę nauczyciela Budkowskiego Jana rzeczywistym nauczycielem w c. k. gimnazjum w Tłumaczu a Chracę Aleksandra rozp. z dnia 11 września 912 l. 10910 rzeczywistym nauczycielem w c. k. gimnazjum w Trembowli.

C. k. Rada Szkolna krajowa rozporz. z dnia 29 sierpnia 912 l. 11.583 nadała rzeczywistemu nauczycielowi c. k. gimnazjum w Tłumaczu Budkowskiemu Janowi równorzędną posadę w tutejszym zakładzie, (złożył przysięgę 13/9 912), zamianowała rozp. z dnia 11 lipca 912 l. 10.183 zastępcę nauczyciela w c. k. III gimnazjum w Krakowie Dra Weinera Stanisława rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie (1/9 zrezygnował z posady), rozp. z dnia 16 lipca 912 l. 10702 zastępcę nauczyciela w c. k. V gimnaz. we Lwowie Waltenberga Antoniego rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie (złożył przysięgę 24/8 912).

C. k. Rada Szkolna krajowa rozporz. z dnia 9 września 912 l. 10'735 przeniosła zastępcę nauczyciela Fogla Henryka do c. k. gimnazjum w Buczaczu, rozp. z dnia 16 września 912 l. 15 844 zastępcę nauczyciela c. k. gimnazjum z językiem wykładowym ruskim w Stanisławowie Prociowa Bazylego do tutejszego zakładu, oraz zastępcę nauczyciela c. k. seminarjum męskiego w Stanisławowie Eustachiewicza Stanisława (rozp. z dnia 18/1 913 l. 424).

C. k. Rada Szkolna krajowa zamianowała zastępcami nauczycieli w tutejszym zakładzie: Andrzejewskiego Tadeusza (rozp. z dnia 28 sierpnia 912 l. 13434, (złożył przysięgę 6/9 912), Smagałę Jana rozp. z dnia 11 września 912 l. 9456, (złożył przysięgę 18/9 912)-Wojciechowskiego Stanisława (rozp. z dnia 16 września 912 l. 15846, (złożył przysięgę 23/9 912), Suchcitzę Władysława rozp. z dnia 5

września 912 l. 10231, (złożył przysięgę 13/9 912), Maciurzyńskiego Adama rozp. z dnia 5 września 912 l. 15.258, (złożył przysięgę 13/9 912).

C. k. Rada Szkolna krajowa rozp. z dnia 6 lipca 912 l. 11.800 uwolniła od pełnienia obowiązków zastępców: Gładyszowskiego Józefa, Goldhammera Jana, Kowala Michała, Waydowicza Stanisława.

C. k. Rada Szkolna krajowa zatwierdziła w zawodzie nauczycielskim rzeczywistego nauczyciela Muszyńskiego Eugeniusza (rozp. z dnia 27 września 912 l. 16.650) i nadała mu tytuł c. k. profesora, tak samo Niewolaka Franciszka (rozp. z dnia 28 grudnia 912 l. 21.892) Ks. Dra Matzurę Ferdynanda (rozp. z dnia 4 stycznia 913 l. 22.621).

C. k. Rada Szkolna krajowa rozporz. z dnia 27 sierpnia 912 l. 13915 udzieliła zastępcy nauczyciela Lubertowiczowi Zygmunutowi urlopu bezpłatnego na rok 912/13 celem pełnienia obowiązków nauczycielskich w prywatnym gimnazjum w Czerniowcach.

Rzeczywisty nauczyciel Piasecki Józef, pełnił obowiązki w prywatnym gimnazjum realnem w Orłowej (rozp. z dnia 19 maja 912 l. 6853).

Zastępca nauczyciela Lazar Zygmun, bawił w II półroczu na urlopie celem przygotowania się do egzaminu nauczycielskiego (rozp. z dnia 22 grudnia 912 l. 21.961).

III.

Wykaz lektury.

Ponieważ nauka odbywała się według obowiązującego planu i instrukcyi, podaje się tylko wykaz lektury łacińskiej, greckiej, polskiej, ruskiej, niemieckiej.

a) Lektura łacińska.

- III kl. Z Korneliusza Neposa żywotów sławnych mężów, I, II, III, IV, V. Z Kurcyusza Rufusa Dziejów Aleksandra Wielkiego, I, II, IV, VII, XI, XIV. Lektura prywatna: Pelopidas, Cymon.
- IV kl. C. J. Caes: Commentarii de bello Gallico I (1—29) VI, VII. Lektura prywatna III, IV, V.
- V kl. P. Ovidii Metamorph: Wybór 8 ust. Fastorum lib: wybór 6 ust. Tristium lib. 3 ust. Tit. Liv. ab urbe condita I i wyjątki z XXI. Caes de bello Gallic. VII. Lektura prywatna z Owidiego i Liwiusza.
- VI kl. Sallustius Crisp.: Bellum Jugurthinum. Cicero: In Catilinam I. Vergilius: Aeneis I, II, Ecloga I, V, VII, IX, Georgica: IV, VI, XII. Lektura prywatna z Cicerona, Salustyusza i Wergilego.
- VII kl. Cicer. orat: Pro Roscio Amerino, Pro rege Deiotaro, De officiis, Pro Milone. Verg. Aen. IV, VI, wyjątki z VII, VIII. Lektura prywatna z Cicerona i Wergilego.
- VIII kl. Tacyt: Annales wybór (I—III) Horacy: Ody, epody, satyry, listy. Lektura prywatna z Tacyta, Horacego, Cicerona, Liwiusza, Owidiego, Wergilego.

b) Lektura grecka.

- V kl. Ksenof. Anab. chrestomat. Cyrop. I, II. Homer: Ilias I, III. Lektura prywatna z Ksenofonta i Homera.
- VI kl. Homer: Ilias VI, IX, XVI, XVIII, XXII, Herodot VII, Plutarch: Perikles. Lektura prywatna z Herodota i Homera.

- VII kl. Homer: Odyss. I, V, VI, VIII, IX, XXII. Demost.: Przeciw Filipowi III. Plato: Apologia. Lektura prywatna z Homera, Demostenesa i Platona.
- VIII kl. Plato: Kriton, Phaedon. Euripides: Medea. Lektura prywatna z Platona, Demostenesa, Herodota, Sofoklesa, Euripidesa, Homera.

c) Lektura polska.

- V kl. Wypisy i ponadto Grażyna, Wiesław, Pan Tadeusz, Jan Bielecki, Makbet, Zaklęty dwór, Kollokacya, Spekulant, Zemsta, Pan Geldhab, Dożywocie, Ojciec zadżumionych, Szkolne czasy, Myszais.
- VI kl. Wypisy, Odprawa posłów greckich, Treny, Trylogia Sienkiewicza, Powrót do gniazda, Pamiętniki Paska, Placówka, Szyfrowe prace, Rozdzióbią nas wrony kruki.
- VII kl. Wypisy. Powrót posta, Barbara Radziwiłówna, Ballady i romanse, Dziady cz. I, II, IV, III. Sonety, Konrad Wallenrod, Pan Tadeusz, Marya, Śluby panieńskie, Król zamczyska, Korçyan, Balladyna, Lilla Weneda, Anelli, Beniowski, ks. Marek, Listopad, Popioły, Emancypantki, Lalka.
- VIII kl. Wypisy. Horsztyński, Nieboska komedya, Irydion, Przedświt, Mnich, Wesele, Warszawianka, Chłopi, Pan Balzer w Brazylji, Nowela w Polsce cz. I, II, III w opracowaniu prof. Wiśniewskiego.

d) Lektura ruska.

- V класа. Квітка: Маруся, Перекотиполе. З. Франко: В поті чола. Марко Вовчок: Оповідання.
- VI класа. Котляревський: Наталка Полтавка. В. Барвінський: Скошений цвіт. В. Щурат: Чернеча республіка на Авоні. Українська новеля: Стефаник, Семанюк, Мартович.
- VII класа. Кошицький: Непремирена. Карпенко-Карий: Драма і комедії. Франко: Вибір поезій. Шевченко: Думки, балляди. Наймицька.
- VIII класа. Нечуй-Левицький: Повісті. Грінченко: Повісті. Франко: Мойсей.

e) Lektura niemiecka.

- V kl. Wypisy, ponadto jako lektura szkolna: Kinder- und Hausmärchen, Grimm. Agnes Bernauer, Hebbel. Lektura domowa: Die deutsche Heldensage, Schatzkästlein, Andersens Märchen, Peter Schlemihls wundersame Geschichte. Das Kloster bei Sendomir. Der arme Spielmann. Der arme Heinrich, Räuber, Zriny.

- VI kl. Wypisy, ponadto lektura szkolna: Piccolomini, *Wallensteins Tod*, Lektura domowa: Philotas. Minna von Barnhelm, Nathan der Weise, Emilia Galotti, Egmont, Clavigo, Sapho, Prinz von Homburg, Der zerbrochene Krug, Wilhelm Tell.
- VII kl. Wypisy, lektura szkolna: Goethes: Iphigenie. Obowiązkowa domowa: Goethes u. Schillers Jugenddramen. Bartsch: Zwölf aus der Steiermark.
- VIII kl. Wypisy, lektura szkolna: Goethes: Faust. Obowiązkowa domowa: Goethes u. Schillers klassische Dramen. Kleist's, Hebbel's u. Grillparzer's Hauptwerke. Hammerling: Aspasia.

Przedmioty nadobowiązkowe.

1. Historji kraju rodzinnego udzielano w klasie VII i VIII (I półrocze) według podręcznika Lewickiego.

2. Język francuski: 4 godziny w 2 oddziałach. Nauki udzielano metodą Berlitz'a na I i II kursie według podręczników.

3. Geometrya wykreślna: Kurs I (2 godz.). Punkt, prosta płaszczyzna na jednej stronie projektującej. Projekcyja punktów prostych. Dwie proste. Płaszczyzna. Położenie płaszczyzny względem dwóch rzutni, prostej w płaszczyźnie. Równoległe i proste śladów. Wykreślenie płaszczyzn z danych. Kurs II (2 godz.). Dwie płaszczyzny. Prosta i płaszczyzna. Cienie. Obrót punktów, prostych, wieloboków na dwóch rzutniach.

4. Gimnastyka: Nauki udzielano w 12 oddziałach w 12 godzinach. Ćwiczenia wolne, rąk, tułowia i nóg w postawie. Ćwiczenia i podpory na drążku, poręczach i kółkach. Ćwiczenia na drabinach, żerdziach, koniu. Ćwiczenia wolne w połowie laskami i ciężkami. Ćwiczenia na przyrządach stopnia 2, 3, 4. Gry i zabawy.

5. Śpiew: Nauki śpiewu udzielano w 4 godzinach tygodniowo. Tony, nuty, klucze z odpowiednimi ćwiczeniami. Tworzenie skal, tonacje molowe i durowe, transpozycye. Jedno i kilkugłosowe pieśni. W chórze męskim i mieszanyim śpiewano pieśni kościelne i cerkiewne. Chór polski śpiewał w niedziele i święta w kościele, chór ruski w cerkwi.

IV.

Tematy wypracowań pisemnych.

W j ę z y k u p o l s k i m .

KLASA Va.

1. Jesień polska — na podstawie lektury i obserwacji (dom.)
2. Porządek domowy i gospodarski w Soplicowie (szk.)
3. Zamek Horeszków i jego dzieje (szk.)
4. Przebieg bitwy pod Kunaksą — na podstawie Ksenofonta (szk.)
5. Jaka postać z dziejów najlepiej mi się podoba i dlaczego? (dom.)
6. Położenie i stosunki geograficzne i społeczne Tomi, miejsca wygnania Owidjusza — na podstawie lekt. łącz. (dom.)
7. Zaścianek Dobrzyń — opis (szk.)
8. Treść powieści Słowackiego »Jan Bielecki« (szk.)
9. Wiosna (szk.)
10. Obrząz przyrody w Panu Tadeuszu (dom.)

KLASA Vb.

1. Jak spędziłem wakacje — w formie listu (dom.)
2. Życie w Soplicowie (szk.)
3. Las — na podstawie III i IV ks. Pana Tadeusza (szk.)
4. Opis czterech okresów rodu ludzkiego na podstawie Owidjusza (szk.)
5. Przyjemności zimy (dom.)
6. Pamiętniki Cezara o wojnie galickiej w świetle samodzielnej krytyki (dom.)
7. Narada szlachty z Zascianku dobrzyńskim (szk.)
8. Moje święta Wielkanocne — w formie listu (szk.)
9. Budzenie się przyrody na wiosnę (szk.)
10. Jak w Va.

KLASA VIa.

1. Jakie wpływy działały na rozwój języka polskiego? (szk.)
2. Szkodliwe skutki odkładania pracy (dom.)
3. Co wiem o »Krótkiej Rozprawie« Reja? (szk.)
4. Alluzje polityczne w »Odprowie Posłów« Kochanowskiego (szk.)
5. Charakterystyka dowolnej postaci z Trylogii Sienkiewicza (dom.)
6. Skutki odkryć dla Starego i Nowego świata (szk.)
7. Tok myśli w XIX Trenie Kochanowskiego (szk.)
8. Skarga jako człowiek i pisarz (szk.)
9. Jakimi darami ubogaciła dobra matka Ojczyzna syny swoje wyrodne — według »Lamentu Starowolskiego« (dom.)
10. Absolutum dominium a wolność szlachecka — na podstawie VI Kazania Skargi (dom.)

KLASA VIb.

1. Dlaczego w początkach piśmiennictwa polskiego używano języka łacińskiego (szk.)
2. Pogląd Reya na świat (dom.)
3. Myśli społeczne i polityczne w poznanych dziełach Modrzewskiego (szk.)
4. Znaczenie wynalazków dla rozwoju kultury europejskiej w XVI w. (dom.)
5. Pochwała wsi polskiej — na podstawie 12 pieśni Kochanowskiego o Sobótce (szk.)
6. Charakterystyka Antenora (szk.)
7. Jak możemy przygotować się do spełnienia obowiązków społecznych (dom.)
8. Która z postaci w Trylogii Sienkiewicza najbardziej mi się podoba i dlaczego? (szk.)
9. Polska w poznanych kazaniach sejmowych Skargi (dom.)
10. Zastugi Konarskiego (szk.)

KLASA VIIa.

1. Krasicki jako bajkopisarz (szk.)
2. Zapatrywania polityczne i moralne starosty Gadulskiego, na podstawie lektury Powrotu Pośła (dom.)
3. Zdać sprawę z »Hymnu do Boga« Woronicza (szk.)
4. Znaczenie Brodzińskiego w literaturze polskiej (szk.)
5. Sprawozdanie z dzieła, przeczytanego w ciągu b. r. szkolnego (dom.)
6. Ogólna charakterystyka ballad i romans Mickiewicza (szk.)
7. Objawy upadku Rzeczy w okresie Sasów (dom.)
8. Charakterystyka Rymwiða (szk.)
9. Objąć »Pieśń Wajdeloty« i wykazać jej znaczenie w osnowie Konrada Wallenroða (szk.)
10. Gustaw a Konrad (dom.)

KLASA VIIb.

1. Krasicki jako satyrk (szk.)
2. Związek poezji z życiem narodu w czasach Księstwa warszawskiego (dom.)
3. Zapatrywania literackie Morawskiego — na podstawie listów do klasyków i romantyków (szk.)
4. Rozwinąć i uzasadnić słowa Mickiewicza: O ile pogłębicie dusze wasze i polepszyte prawa wasze, o tyle rozszerzycie granice (dom.)
5. Cechy romantyzmu polskiego (szk.)
6. Jakie ideały wskazuje Mickiewicz młodzieży w Odzie (szk.)
7. Wykazać na życiu Mickiewicza prawdziwość słów jego:

»Polaty się łzy me czyste, rzesiste,
Na me dzieciństwo sielskie, anielskie,
Na moją młodość górną i chmurną,
Na mój wiek męski, wiek kłęski«. (dom.)

8. Znaczenie widzenia ks. Piotra w III cz. Dziaðów (szk.)
9. Uzasadnić słowa Gostomskiego o Panu Tadeuszu: »Jestto nie tylko najpiękniejszy utwór naszej literatury, ale także najprawdziwszy dokument naszej przeszłości (dom.)
10. Cechy talentu Zaleskiego (szk.)

KLASA VIIIa.

- Kordyan Słowackiego a III cz. Dziaðów Mickiewicza (szk.)
2. Rozwinąć myśl ks. Ad. Krasińskiego:
»Naród w upadku póki duchem nie spodleje,
Dopóty odrodzenia mieć może nadzieję«. (dom.)

3. Idea ofiary w Anhellim (szk.) 4. Wyjaśnić i ocenić myśl Woronicza: «A wielkość się narodu z wielkich ludzi wodzi» (dom.)
5. Hrabia Henryk a Pankracy (szk.) 6. Myśl przewodnia w Irydionie (szk.) 7. Rozwinąć i wyjaśnić słowa Słowackiego:

«Wam się chylić przed obcymi,
Nam we własnych ufać siłach;
Będziem żyć we własnej ziemi,
I we własnych spać mogiłach». (dom.)

8. Znaczenie roku 63 w literaturze polskiej, Kraszewski na tle epoki (szk.) Do wyboru.

KLASA VIIIb.

1. Jak w VIIa (szk.) 2. Rozwinąć myśl ks. Ał. Krasieńskiego:
»Wielkim w ojczyźnie mężom nad huczne biesiady
Godniejszą cześć wyrządźmy wstępując w ich śladę. (dom.)
3. Jak w VIIa (szk.) 4. Słowa Orzechowskiego: »Języka większa
moc, aniżeli mieczowa« w odniesieniu do naszych czasów (dom.)
5. Jak w VIIa. 6. Jak w VIIa. 7. Rozwinąć i wyjaśnić słowa
Słowackiego:
»Lecz zaklinam — niech żywi nie tracą nadziei
I przed narodem niosą oświatę kaganiec;
A kiedy trzeba na śmierć idą po kolei,
Jak kamienie przez Boga rzucone na szaniec«. (dom.)
7. Jak w VIIa.

W j ę z y k u n i e m i e c k i m .

KLASA Va.

1. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.) 2. Gedanken-
gang in dem Gedichte »Die Bürgschaft« (dom.) 3. Plan und Einrich-
tung des römischen Hauses (szk.) 4. Die drei Männlein im Walde,
eine Fabel nach Grimm (dom.) 5. Inhaltsangabe der Schillerschen
Ballade »Der Handschuh« (szk.) 6. Wie habe ich meine Osterferien
zugebracht? (dom.) 7. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.)
8. Frau Holle — eine Fabel nach Grimm (dom.) 9. Kurze Inhalts-
angabe des Schillerschen Gedichtes »Der Taucher« (szk.) 10. Wie
wurden die Mörder des Ibykus entdeckt? (dom.) 11. Eine Über-
setzung aus dem Polnischen (szk.) 12. Die letzten Zehn vom vier-
ten Regiment (dom.)

KLASA Vb.

1. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.) 2. Möros auf
dem Rückwege. Nach Schillers »Bürgschaft« (dom.) 3. Die ge-
schichtliche Grundlage des Gedichtes »Rudolf von Habsburg« (szk.)
4. Marienkind — eine Fabel nach Grimm (dom.) 5. Schiller in
Ludwigsburg und in der Karlsschule (szk.) 6. Charakteristik der
Hauptpersonen in Schillers Ballade »Der Handschuh« (dom.)

7. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.)
8. Der Einzug des Frühlings (dom.)
9. Der Bericht des Knappen in Schillers Ballade »Der Taucher« (szk.)
10. Die letzten Zehn vom vierten Regiment (dom.)
11. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.)
12. Schneewittchen — eine Fabel nach Grimm.

KLASA VIa.

1. Brief an einen Freund über meine diesjährigen Ferien (dom.)
2. Gudrun in der Fremde (szk.)
3. Ein Wintertag (dom.)
4. Inhalt und Grundgedanke des Gedichtes »Das Glück von Edenhall (szk.)
5. Reinekes Freveltaten (dom.)
6. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.)
7. Der Gang der Handlung im ersten Aufzug des Dramas Wallensteins Tod (dom.)
8. Sigurds Tod — Auf Grund der Sigurdsage (szk.)
9. Wie gelingt Oktavio Piccolomini Buttler zum Abfall von Wallenstein zu bringen? (dom.)
10. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.)
11. Der äussere und der innere Kampf des Ritters in Schillers »Der Kampf mit dem Drachen« (domowe)
- 12) Geneluns Verrat — nach Rolandslied (szk.)

KLASA VIb.

1. Der Einzug des Herbstes (dom.)
2. Parzivals Erziehung und dessen ritterliche Abendteuer (szk.)
3. Die Entstehung der Epopöe — nach der Schullektüre (dom.)
4. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.)
5. Reinekes Beichte (dom.)
6. Der Alkohol und seine schädlichen Wirkungen auf Grund der Schullektüre (szk.)
7. Der Gang der Handlung im zweiten Aufzug des Dramas »Wallensteins Tod« (dom.)
8. Sigurds Kampf mit dem Drachen (szk.)
9. Die Selbstverteidigung des Ritters in Schillers Kampf mit dem Drachen (dom.)
10. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szkolne)
11. Wallensteins Ermordung — nach Schillers »Wallensteins Tod« (dom.)
12. Rolands Tod — nach Rolandslied (szk.)

KLASA VIIa.

1. Eine angenehme Erinnerung aus der Ferienzeit (dom.)
2. Exposition in Goethes »Iphigenie«. 3. Stoffe und Formen der mhd. Poesie (dom.)
4. R. Wagners »Meistersinger« (Inhaltsangabe des Textes)
5. Ein Drama von Lessing (Inhaltsangabe)
6. Beschreibung einer Landschaft (dom.)
7. Die Aufklärung und ihre Rolle in der deutschen Poesie.
8. Die verflossene Woche. Blätter aus meinem Tagebuche (dom.)
9. Der Sturm und Drang in der deutschen Poesie.
10. Prolog zu Schillers »Wallenstein« (Gedankengang).

KLASA VIIb.

1. Meine letzte Lektüre. Inhaltsangabe (dom.)
2. Iphigenien erster Monolog (Gedankengang).
3. Rede, gehalten beim Namenstag eines Kollegen (dom.)
4. Sitten und Gebräuche in den Meistersingerschulen.
5. Die geistigen Strömungen im XVIII Jh.
6. Goethe's und Schiller's Sturm und Drang in ihren Jugenderken nachzuwei-

sen (dom.) 7. Ein Drama von Lessing (Inhaltsangabe). 8. Der anbrechende Frühling (dom.) 9. Eine Erzählung aus dem Leben, oder eine Nacherzählung auf Grund der Lektüre. 10. Gang der Handlung in Goethe's »Iphigenie«.

KLASA VIIIa.

1. Begeisterung und Fanatismus (dom.) 2. Theater, Dichter und Publikum im Vorspiel zu »Faust«. 3. Abschiedsrede, gehalten beim Verlassen des Gymnasiums (dom.) 4. Ethische und sociale Motive im »Kriton«. 5. Die Romantiker im Verhältnis zu ihren Vorgängern und Zeitgenossen. 6. Ein Drama von Grillparzer (Inhaltsangabe). 7. Charakteristik des Germanicus bei Tacitus. 8. Die Szenenfolge im »Faust«. Aufzählung und Gruppierung nach dem inneren Zusammenhange.

KLASA VIIIb.

1. Schiller als Lehrer, Prediger und Erzieher seiner Nation (dom.) 2. Unter welchen Umständen erblühte die Poesie im XVIII Jh. 3. Die Abschiedsrede, gehalten bei der Abreise eines Lehrers (dom.) 4. Die sächsischen Könige in Polen. 5. Die deutsche Poesie am Anfange des XIX Jh's. 6. Gang der Handlung in Goethe's »Faust«. 7. Ein Drama von Hebbel. Inhaltsangabe. 8. Die literarischen Strömungen im XIX Jh.

W j ę z y k u r u s k i m.

КЛАСА V.

1. шк. Причини гніву Ахілля. Після лектури. 2. дом. Нещасний Василь. На основі оповідання Квітки: Маруся. 3. шк. Плач Ярославля. Після науки шкільної. 4. дом. Поворот Трохима домів. Після повісти Квітки: Перекопцине. 5. шк. Як розвивався епос звіриний? Після науки шкільної. 6. дом. Що хотів сказати Марко Вовчок в оповіданню: Два сини? 7. шк. Безсмертний співець Аріон. Після лектури латинської Овідія. 8. дом. На якій основі написав Кудіш ідилію п. з. Фріся? Після науки шкільної. 9. шк. Стріча брата з сестрою в оповіданню І. Воробкевича: Турецкі бранці. 10. дом. Початки драми. Після науки шкільної.

КЛАСА VI.

1. шк. Література богословська в старинній добі. Після переробленого матеріялу. 2. дом. Зміст Слова о полку Ігоря. На основі науки шкільної. 3. шк. Основане Переяслава. Після науки шкільної. 4. дом. Переказ про Полікрата в „Слові Данила Заточника“. 5. шк. Якою змалював Котляревський Наталку в рівнозвучній опереті? На основі домової лектури. 6. дом. Повість в середній добі. На основі переробленого матеріялу. 7. шк. Перші друкарі на Русі. Після науки шкільної. 8. дом. Література полемічна в се-

редній добі. Після переробленого матеріялу. 9. шк. Вертеп на Руси. Після переробленого матеріялу. 10. дом. Сковорода і его діяльність. Після науки шкільної.

КЛАСА VII.

1. шк. Житє і діяльність Івана Котляревського. Після переробленого матеріялу. 2. дом. Як боронив Артемовський — Гулак кріпаків? Після науки шкільної. 3. шк. Пімета брата в „Погоні“ Маркіяна Шашкевича. 4. дом. „Благородне серце“ в повісти Н. Устияновича: „Мість верховинця“. 5. шк. Желїзні стовни. Пригода Шевченка в дитинячих літах. 6. дом. Кирило-Методіївске братство. Після науки шкільної. 7. шк. Відносини Амврозія Метлинського до академічної молодежи. Після переробленого матеріялу. 8. дом. Шевченко на заслано. На основі науки шкільної. 9. шк. Знакомство Кудіша з Шевченком. Після науки шкільної. 10. дом. Що оповідав Шевченкови варнак на заслано? На основі лектури.

КЛАСА VIII.

1. дом. „Основа“ і єї значіне в розвитку літератури рускої. На основі науки шкільної. 2. „Чернигівський Листок“ і его редакція. Після переробленого матеріялу. 3. дом. Приятелї Федьковича перед і після війска. 4. шк. Пригода Коржа в столиці. На основі Стороженкового оповіданя. 5. дом. Які типи малює Федькович в своїх творах? 6. шк. Молодий вік Руданського. 7. дом. Важливі рускі граматики в Галичинї. Після науки шкільної. 8. шк. Працьальна бесїда абітуріента, що описує гімназію.

V.

Zbiory naukowe.

Biblioteka nauczycielska.

W roku szkolnym 1912/13 zakupiono następujące dzieła:

Ajschylos: Prometheus, Agamemnon, Perser, *O. Balzer*: Skar-tabelat w ustroju szlachectwa polskiego (dar Ak. Um.), *J. Betci-kowski*: Piotr Skarga, *Wł. Biegański*: Teorya logiki, *B. Bienkowski*: De speculis Etruscis, *R. Borelowski*: Duch Skargi, *Zb. Brodzki*: Poezya smutku, *A. Chmiel*: Źródła do historyi sztuki i cywilizacji w Polsce (dar Ak. Um.), *J. Chołodecki*: Trynitarze, *Czołowski*: Wy-soki zamek, *E. Diehl*: Altlateinische Inschriften, *Euripides*: Medea, Hippolytos, Orestes, Iphigenie in Taurienland, Tragoediae, *W. Foer-ster*: Schule und Charakter, Staatsbürgerliche Erziehung, *Fr. Ga-wroński*: Historya ruchów hajdamackich, *Ch. Helsen*: Das Forum Romanum, *A. Jabłonowski*: Historya Rusi południowej, Pamiętniki Janczara wydał prof. Łoś (dar Ak. Um.), *Jaworski*: Lwów za Ja-giełły, *T. T. Jeż*: O byt, *J. Kallenbach*: Czasy i ludzie, *Z. Kiedro-niowa*: Włościanie i ich sprawa (dar Ak. Um.), *J. Kleiner*: Z. Kra-siński, *Wł. Konopczyński*: Polska w dobie wojny siedmioletniej, *T. Korzon*: Dzieje wojen i wojskowości w Polsce (dar Ak. Um.), *Al. Kraushar*: Zarysy liter, historyczne, *H. Lamer*: Griechische Kultur, *Lucian*: Ausgewählte Schriften, *A. Mazanowski*: Piotr Skarga, *M. Plautius*: Trinummus, Captivi, Menaechmi, Miles gloriosus, *A. Scheindler*: Praktische Methodik, *M. Smolarski*: Poezya legio-nów, *St. Tarnowski*: Z. Krasieński (dar Ak. Um.), *Terentius*: Adelphoe, *J. Tretiak*: Piotr Skarga w dziejach i literaturze unii brzeskiej (dar Ak. Um.), *H. Weimer*: Der Weg zum Herzen des Schülers, Haus und Leben, *A. Witkowski*: Zasady fizyki, *K. Zagajewski*: Kaz. Twar-dowski (dar Tow. N. Sz. W.) *Biblioteka liczy 2692 dzieł.*

Pisma peryodyczne:

1. Archiv für slav. Philologie, 2. Berliner philolog. Wochen-schrift, 3. Biblioteka warszawska, 4. Eos, 5. Kosmos, 6. Krytyka, 7. Książka, 8. Kunstunterricht, 9. Kwartalnik historyczny, 10. Literari-

sches Centralblatt, 11. Lehrproben und Lehrgänge, 12. Misye katolickie, 13. Muzeum, 14. Pamiętnik literacki, 15. Poradnik językowy, 16. Przegląd narodowy, 17. Przegląd polski, 18. Przewodnik bibliograficzny, 10. Przewodnik naukowo literacki, 20. Thesaurus linguae Latinae, 21. Wistnyk literarno-naukowy, 22. Zeitschrift für österr. Gymnasien.

Andrzej Tyczyński

zawiadowca biblioteki naucz.

Polska biblioteka uczniów.

Anc: Z lat nadziei i walki, *Arcydziela polskich i obcych pi-sarzy* (dalsza serya), *Betza*: Z odległej przeszłości, Obrazy i obrazki z Indyi, *Bibliot. młodz. szk.* Nr 130—140, *Balicki*: Egoizm narodowy wobec etyki, *Brzoza*: Zagażnienia polit. niepodległości, *Bandurski*: Jakób Strep, *Ciembroniewicz*: Treść p. Balcera, *Chrzanowska*: Z biegiem Wisły, *Chrzęszczewska*: Znani i nieznan, *Dyakowski*: Koń, *Dygasiński*: W puszczy, *Gustawicz-Wyrobek*: Księga wynalazków, *Gerson-Dąbrowska*: Wielcy artyści, *Gembarski*: Polak bohater, *Grabiec*: Rok 1863, *Gruszecki*: Na drugą półkulę, *Heilpern*: Balony i aeroplany, *Jadwiga*: Pojednani; Wspólnemi siłami, *Jeske-Choiński*: Terror, *Konopnicka*: Pan Balcer w Brazylii, *Kuraś*: Wiązanka z chłopskiej niwy, *Kantak*: Obowiązki społeczne, *Kuźniar*: Z przyrody Tatr, *Leliwa*: Włast, *Mossoczowa*: Starościc w syntaktyce, Za orłami Napoleona, *Morawska*: Dla ojczyzny, *Mazanowski*: Piotr Skarga, *Nansen*: Wyprawa do bieguna, *Orwicz*: Wódz narodu, O Kraków., *Potocki*: Współzawodnictwo i współdziałanie, Pochód wojsk polskich i bitwa pod Grunwaldem, *Przyborowski*: Bóg mi powierzył honor Polaków, Grunwald, *Sienkiewicz*: Trylogia, W puszczy Białowiejskiej, W pustyni i puszczy, *Stella-Sawicki*: Rok 1863, *Szczepanowski*: O polskich tradycjach w wychowaniu, Myśli, Samodzielność kraju, *Szajnocha*: Z Turkestanu, *Sierszewski*: Bokser, Bajki, Kulisi, W ofierze bogom, *Sporzyński*: Dziwy elektryczności, *Weyssenhoff*: Znaj Pana, *Weryho*: Gry i zabawy, *Zielińska*: Branka litewska.

Romuald Dąbrowski

zawiadowca polskiej bibl. uczniów.

Niemiecka biblioteka uczniów.

Zakupiono w r. 1912/13:

Achim v. Arnim: Majoratsherrn, *Andés*: Celluloïd, *Auerbach*: Geschichte des Diethelm, *Bartsch*: Zwölf aus der Steiermark, *Bersch*: Celluloseprodukte, *Brentano*: Novellen, *Böckmann*: Zelluloïd, *David*: Der Übergang, *Eichendorf*: Leben eines Taugenichts, *Ertl*: Schlachtenbilder, *Ebner-Eschenbach*: Gempferlein, *Euripides*: Hippolitos, *Fischer*: Licht im Elenðhause, *Fontane*: Kriegsgefangene, *Frenssen*:

Schlachtenbilder, *Goethe*: Egmont, *Gotthelf*: Joggeli, Elsi, *Grillparzer*: Ahnfrau, Weh dem, der lügt, *Grimm*: Kinder u. Hausmärchen, *Grün*: Spaziergänge eines Wiener Poeten, *Halm*: Marzipan-Lise, *Handel-Mazetti*: Jesse und Maria, *Hauff*: Karawane, *Hauptmann*: Versunkene Glocke, *Hebbel*: Agnes Bernauer, Gyges und sein Ring, Maria Magdalena, *Hebel*: Schatzkästlein, *Hoffmann*: Das Majorat, Der goldene Topf, *Hülshoff*: Judenbuche, *Immermann*: Oberhof, *Lenau*: Gedichte, *Lessing*: Emilia Galotti, Minna von Barnhelm, *Liliencron*: Schlachtenbilder, *Ludwig*: Makkabäer. Lyrik des XIX Jh's. Märchen u. Fabeln, *Molière*: Der Geizige, *Racine*: Phädra, *Reuter*: Festungszeit, *Rosegger*: Erzählungen, *Schiller*: Wallenstein, *Schubert*: Cellulosefabrikation, *Stifter*: Narrenburg, *Thenius*: Das Holz u. seine Destilation, *Tieck*: Märchen.

Maks Landau

zawiadowca niem. bibl. uczniów.

Ruska biblioteka uczniów.

W roku 1912/13 zakupiono następujące książki:

Авдикович Орест: Неті. Метелики. Моя популярність; Бідеряк П.: Суспільне питання; Вересаєв В.: Записки лікаря; Воробкевич І.: Твори. Том I і II; Гавитман Г.: Гануся. Ткачі; Гоголь В.: Простак; Грінченко А.: Під тихими вербами; Грушівський М.: Ясновельможний сват; Дерляца М.: Композитор; Достоевський Ф.: Вина і кара. Грач; Загірня М.: Оборонець покритвджених; Заклинський Р.: Спомини про Федьковича; Ібзен Г.: Як ми мертві воскресемо; Кармацький П.: Влудні огні; Квітка Г.: Маруся; Кірі Г.: Замок Делі; Ключ І.: Житєві питання; Кміт Ю.: Житє; Кобилянська О.: Некультурна. Ніоба. Природа; Кобрицька Н.: Казки; Коваленко Г.: Від чого вмерла Мелася? Ковалів С.: Дезертир, Кокорудз І.: Археологічна поїздка по Греції; Кримський А.: Шаг-Наме; Куліш П.: Чорна Рада; Левицький-Мечуй: Рибалка Напас-Круть, Причена; Левкий В.: Кара; Єеркуї В.: Слово о рибку Igora; Льоті П.: Рибак Ісляндський; Луцький О.: За красою; Мартошич Л.: Не-читальник. Хитрий Панько; Молодченко А.: Веселка; Мопасан: Дика пані; Прус В.: Фараон I, II, III том; Свидницький А.: Люборадські; Свіфт Дж.: Поборож Гулівера до краю Длішнугів. Подорож Гулівера до краю Великанів; Селянський Л.: Англійські казки; Скот В.: Ришард-Львине серце; Степанів В.: Мое слово; Стінде Ю.: Родина Бухгоців; Стороженко О.: Марко Проклятий; Твейн М.: Пригоди Тома Соера; Тимченко Е.: Калевала; Тисяч і одна ніч; Толстой Л.: Дитячий. хлоп'ячий, молодечий вік, Севастопольські оповідання; Устилянович К.: Кавказ; Франко Л.: Учитель. Малий Мирон; Чайченко В.: На розп'ятті, Соняшний промінь; Szpounarowskyj S.: Schewtschenko's ausgewählte Gedichte.

Лев Гуатишак

завідатель бібліотеки.

Gabinet hist.-geograficzny.

W roku szkolnym 1912/13 zakupiono:

1) Mapę górniczo-przemysłową Galicji Dra Olszewskiego, 2) Kartę geograficzną Galicji Majerskiego, 3) Kartę geogr. Ziemie dawnej Polski Majerskiego, 4) Planigloby Dra E. Romera, 5) Kompas, 6) Zegar słoneczny, 7) 11 obrazów do nauki geografii, 8) 7 obrazów do nauki historii.

Ogółem zawiera gabinet 135 kart geogr., 260 obrazów, 311 fotografii, 92 przeźroczy, globusów, reliefów i innych środków naukowych razem sztuk 26.

Stanisław Jachimowski

zawiadowca gabinetu

Gabinet fizykalny.

Zakupiono w roku szkolnym 1912/13:

1) Wahańdo Waltenhofena, 2) Termometr C. R. F. 3) Śrubę mikrometryczną, 4) Naczynia połączone, 5) Przyrząd do nauki o klinie, 6) Sikawkę pożarną, 7) Garnitur ciężarków, 8) Model kompasu okrętowego, 9) Przyrząd Kippa, 10) Przyrządy do doświadczeń Tesli, 11) 2 waniarki pneumat., 12) 2 lampki spirytusowe, 13) 28 słoićzków na chemikalia, 14) 25 epruwetek, 15) chemikalia, 16) Aparat fotograficzny wraz z przyborami do fotografii.

Stan inwentarza: 479 numerów.

Franciszek Niewolak

zawiadowca gabinetu.

Gabinet historii naturalnej.

Zakupiono w roku szkolnym 1912/13:

76 sztuk tablic zoologicznych Meinholda.

Ogółem zawiera gabinet 549 okazów.

Andrzej Klimek

zawiadowca gabinetu.

Gabinet rysunków odręcznych.

Zakupiono w roku szkolnym 1912/13:

10 sztuk zabawek jaworowskich (K 10'10), 1 odlew »Głowa chłopca«, 1 odlew gipsowy »Głowa młodzieńca« (K 25), 8 sztuk motyli w szklanych pudełkach (K 10), 1 tom »Sztuka polska« (K 25).

Antoni Tadeusz Waltenberger

zawiadowca gabinetu.

VI.

Ważniejsze rozporządzenia c. k. Władz.

1. C. k. R. S. K. z dnia 13 września 1912 l. 15726 zarządza, aby uczniowie wogólności, a więc i należący do drużyn skautowych, nie odbywali dalszych wycieczek w niedziele i święta i żeby wskutek tego nie opuszczali egzort i wspólnych nabożeństw.

2) C. k. R. S. K. z dnia 4 października 1912 l. 18097 oznajmia, że egzamin dojrzałości z języków wykładowych w gimnazjach względnie oddziałach utrakwistycznych ma się odbywać w sposób zupełnie analogiczny do egzaminu dojrzałości z języków klasycznych w gimnazjach humanistycznych według rozporządzenia c. k. Min. W. i O. z dnia 29 lutego 1908 l. 10051.

3) C. k. R. S. K. z dnia 30 października 1912 l. 19297 przysła konkurs c. k. Min. W. i O. na stypendya rządowe w c. k. Akademii weterynaryjnej.

4) C. k. R. S. K. z dnia 26 lutego 1913 l. 2841 zarządza, aby uczniom kl. VI, którzy w I półroczu otrzymali postęp niedostateczny z geografii, przyznawano egzamin poprawczy po sześciu tygodniach z tego przedmiotu, ponieważ nauka geografii jako przedmiotu samostnego kończy się w tej klasie w I półroczu.

VII.

Fizyczny rozwój młodzieży.

Na fizyczny rozwój młodzieży zwracano baczną uwagę. Nauki gimnastyki udzielano w 12 godzinach tygodniowo, bądźto na boisku gimnazjalnym, bądź też w sali gimnastycznej. Pauzy spędzała młodzież na boisku gimnazjalnym, gry i zabawy odbywały się na boisku Tow. gimn. »Sokół«.

Uczniów klas wyższych uczył szermierki nauczyciel gimnastyki Skarbowski.

Organizacja młodzieży skautowej rozwija się coraz pomyślniej; liczbowo wprawdzie zmniejszyła się w stosunku do roku minionego, obecnie składa się z siedmiu zastępów, w łącznej liczbie 63, jakościowo jednak stwierdzić należy wielki postęp. Niesienie pomocy w nagłych wypadkach, poznawanie przyrody rodzimej, hartowanie własnej woli i ducha, znajdują czem raz bardziej należyte zrozumienie u młodych ochotników. Pogadanki pojedynczych zastępów na ten temat co tygodnia, w czasie pogodnym w polu lub lesie, w dnie słotne w lokalu skautowym, wspólne ćwiczenia gimnastyczne i dłuższe wycieczki całej drużyny dawały sposobność młodym harcerzom do okazania swej dziarskości i nabytych wiadomości.

Owoce wspólnej pracy drużyny są już również zapoczątkowane. Jedną z takich będzie przedstawienie flory okolicy brodzkiej, w formie zielnika, w którym najdrobniejsza nawet roślina znajdzie swego przedstawiciela.

C. k. Dyrekcya gimnazjum dokładała wszelkich starań, by ruch ten młody, a tyle obiecujący, mógł należycie się rozwijać. Umożliwiła więc kilku harcerzom tutejszej drużyny wyjazd na kurs instruktorów skautowych do Lwowa, od 5 — 10 stycznia 1913, przyczynia się również do wysłania jednego skauta z Brodów na zlot skautów z całego świata w Birmingham w Anglii (2—8 lipca 1913), na którym też również i życie naszej drużyny brodzkiej będzie reprezentowane szeregiem zdjęć fotograficznych.

Naukę strzelania, rozpoczętą w roku ubiegłym, podjęto na nowo i w tym roku szkolnym w dniu 28 września 1912. Zgłosiło się 8 uczniów z VIII klasy i 32 z VII i tyłuż bierze stały udział w nauce.

W pierwszych lekcjach obznajamiano uczniów z bronią, jej częściami składowymi, ze sposobem rozbierania dozwolonych części (zamek = Verschlussstück), z jej czyszczeniem i przechowywaniem tejże. Po przerobieniu teorii strzelania przystąpiono do nauki wstępnej, dzieląc uczniów na pojedyncze grupy. Podział ten o tyle tylko był możliwy, że uczestników w nauce strzelania z roku 1911/12 użyto jako instruktorów, przerobiwszy z nimi najpierw odpowiednie działy. Grup było sześć. I Ćwiczenie w gotowaniu broni, składania się i ściągania cyngla. II Zasady celowania, błędy w celowaniu i wprawianie się w przenoszeniu punktu celu. III Wyznaczanie trójkąta błędów. IV (zawsze pod kierownictwem jednego z nauczycieli). Strzelanie kapslami w sali gimnastycznej lub na boisku gimnazjalnem w czasie pogodnym. Strzelanie ostrymi nabojami rozpoczęto w dniu 8 maja 1913 i prowadzono co soboty do końca roku szkolnego. Strzelano do celów stałych dla pierwszej klasy pierwszego roku ćwiczeń t. j. na odległość 200, 300 i 400 kroków. Uzdolnionych do przejścia do drugiej klasy ćwiczeń jest 38 uczniów, reszta t. j. 4 uczniów musi strzelanie I klasy powtarzać.

W nauce strzelania nie bierze udziału przedstawiciel wojskowości, ponieważ obaj kierownicy, a nauczyciele tutejszego zakładu, posiadają ukończony kurs wojskowy dla kierowania nauką strzelania w szkołach średnich.

Uczniowie są zupełnie obznajomieni z bronią i jej zastosowaniem na różne odległości, w strzelaniu zaś osiągnęli bardzo dobre rezultaty.

Tadeusz Andrzejewski

kierownik nauki strzelania.

VIII.

Warsztaty szkolne istnieją tylko przy bursie im. Józefa Korzeniowskiego.

IX.

Orkiestra gimnazjalna liczy 22 członków. Kierownik: rzeczywisty nauczyciel *Budkowski Jan*.

X.

Nadobowiązkowa praca umysłowa uczniów.

KÓŁKO LITERACKIE.

Kierownik prof. *Andrzej Tyczyński.*

Członkowie uczniowie wyższego gimnazjum.

Wygłoszono następujące referaty:

Gargas VIII:

Mondschein VIII: } Rok 63 w literaturze polskiej.

Strzetelski VIII:

Ossetzki VIII: A. Asnyk.

Byra VIII: Wyspiański.

Kędzierski VIII: Konopnicka.

Schapira D. VIII: Reymont.

Strzetelski VIII: J. I. Kraszewski.

KÓŁKO GERMANISTYCZNE

uczniów ósmej klasy odbyło zebrań 6 z następującym porządkiem
dziennym:

Die Lyrik des XIX Jh's (Roth Mojżesz)

Die Schicksalstragödie (Gargasz Michał)

Schillers philosophische Gedichte (Byra Jan)

» » » (Wekler Wład.)

Die französische Revolution

u. die deutschen Dichter (Schapira Dawid)

Das Nibelungenlied (Roth Mojżesz)

Prowadził *Maks Landau.*

KÓŁKO GEOGRAFICZNE.

Kierownik: *Stanisław Jachimowski.*

Uczniowie wygłosili następujące odczyty:

1. Kazimierz Prokosz: Przyrodzone podstawy Polski historycznej.

2. Godłowski Tadeusz: O ludach w ogólności.

3. Kontny Piotr: Świat organiczny.

4. Barasch Wolf: Współczesny handel światowy.

5. Lohse Tadeusz: O wulkanizmie.

XI.

Wsparcia, stypendya, kasa oszczędności.

Odsetki kapitału fundacyi J. Kenigsberga i M. Kallira w kwocie 112 K 80 h; rozdano po równych częściach między ubogą młodzież bez różnicy narodowości i wyznania. Przez nauczycieli religii zebrane kwoty, rozdzielono między ubogich a pracowitych uczniów.

W roku 1899 założone »Towarz. im. Adama Mickiewicza ku wspieraniu ubogiej młodzieży gimnazyalnej« liczy 40 członków. W roku 912/13 rozdano kwotę 375 K jako wsparcie ubogiej młodzieży bez różnicy narodowości i wyznania. Kapitał żelazny wynosi 4838 K 8 h.

Stypendya.

L. p.	Imię i nazwisko	Klasa	FUNDACYA	Kwota
1	Zdanowski Tadeusz	III	Nadwyżek karnych	200 K
2	Ćwikliński Artur	III	" "	100 "
3	Godłowski Stanisław	V	" "	300 "
4	Godłowski Tadeusz	VI	" "	300 "
5	Lohse Tadeusz	VI	" "	300 "
6	Kwaśniewski Maryan	IV	Hr. Cetnera	400 "
7	Czyrko Władysław	VI	Im. Ces. Elżbiety (Izba handl. i przem.)	120 "
8	Barasch Wolf	VI	" " " " " "	120 "
9	Horinger Mojżesz	VII	im. Lothringera	288 "
10	Rzędca Roman	VII	Głowińskiego	315 "
11	Wekler Władysław	VIII	Im. Ces. Franc. Józ. (Izba handl. i prz.)	240 "
12	Mondschein Jaókb	VIII	" " " " " "	240 "
13	Gargasch Michał	VIII	Fanny Kapelus	130 "

Kasa oszczędności uczniów.

W czasie od 1/IX do 15/VI 1913 złożyli uczniowie kwotę 558 K 87 h.
 Stan kasy: 1101 K 20 h (ks. pow. kasy oszcz. w Brodach L. 9910).

Klasa	Wrzesień		Paździer.		Listopad		Grudzień		Styczeń		Luty		Marzec		Kwiecień		Maj		Czerwiec		Razem		
	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K
Ia	191	—64	104	347	110	—	—	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	926
Ib	707	325	559	734	461	652	528	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4066
Ic	167	106	—62	—92	114	118	102	—10	—04	—04	—04	—04	—04	—04	—04	—04	—04	—04	—04	—04	—04	—04	779
IIa	—12	—33	—11	—24	1	—44	—23	—04	—56	—12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	319
IIb	—10	150	180	250	—40	620	—30	—70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	581	—	—	1931
IIc	—25	—	—30	—04	—67	—46	—52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	244
IIIa	—10	—06	—16	—32	121	170	120	—40	—31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	546
IIIb	—78	102	877	244	—70	468	—50	140	294	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2323
IIIc	332	435	413	316	103	—	316	314	310	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	13336
IVa	—52	—45	—94	—23	—51	—31	—97	—57	118	—17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	585
IVb	—67	—45	—26	—93	247	—37	—42	—15	—27	—38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	637
IVc	—12	—82	130	—71	1	—60	—60	—42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	674
Va	1	—110	—20	—82	120	—44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	546
Vb	—75	215	156	448	—81	—81	—73	—45	—63	147	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1384
Vla	—08	—60	—97	105	—20	—67	—62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	489
Vlb	—83	—	—93	—	194	364	—10	—20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	764
VIIa	—	—04	—18	1589	565	391	107	—84	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2878
VIIb	—72	—50	2	—32	—	—48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	412
VIIIa	16	—11	—57	—48	—	—	7	—25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	164
VIIIb	2702	450	196	—	2	—6	—19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6648
Razem	6303	3382	8982	9286	12961	4857	6180	837	1777	1322	558	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Deodat Janotka

kierownik kasy oszczęd. uczniów.

XII. Tabela statystyczna.

Tytuły	I			II			III			IV			V		VI		VII		VIII		Razem
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b	
I. Liczba uczniów.																					
Z końcem r. szk. 1911/12.	44	43	40	31	33	32	28	33	26	30	34	28	34	37	37	38	29	29	29	26	660
Z począt. r. szk. 1912/13.	41 ⁸	39 ³	39 ²	35 ⁸	31 ¹	36 ¹	34 ²	34	33 ¹	25 ¹	23 ²	23 ¹	36 ²	35 ²	34 ¹	33 ²	32 ²	33 ¹	29	27 ¹	656 ¹¹
W ciągu roku przyjęto		1			1			0 ¹						2	1	1	1	0 ³	0 ¹		7
Ogółem przyjęto w roku szkol. 1912/13.	41 ⁸	40 ³	39 ²	35 ⁸	36 ¹	36 ¹	34 ²	34 ¹	33 ¹	25 ¹	23 ²	23 ¹	36 ²	37 ²	35 ¹	34 ²	39 ²	33 ¹	29	27 ¹	663 ¹²
a mianowicie:																					
Z obcych zakładów																					
a) z promocją	37 ²	33 ¹	33 ¹				0 ¹			2			1	1	1	1	1	1			110 ²
b) repetentów																					
Z tutejszego zakładu																					
a) z promocją	—	—	—	32 ¹	35 ¹	34 ¹	32 ²	29 ¹	25 ¹	23 ¹	20 ¹	18 ¹	34 ²	35 ²	29 ¹	30 ¹	31 ²	28 ¹	25 ¹	25 ¹	484 ¹³
b) repetentów	4	7	5	3	1	2	2	5	8	—	3 ¹	5	2	1 ¹	5	3	2	4	4	2	68 ²
W ciągu roku wystąpiło	1 ¹	2 ²	4 ¹	4	1	4	1	8	1	2	2 ¹	1	2	2 ¹	0 ¹	1	1	6 ¹	1	2	46 ³
Liczba uczniów z końcem roku szkol. 1912/13.	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	32	27	28	25	617
a mianowicie:																					
a) publicznych	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	32	27	28	25	617
b) prywatnych	2		1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	3		2	2	3	1	1	28
2. Według miejsca urodzenia.																					
Brody	10	16	14	8	12	12	6	12	18	8	14	7	11	14	15	7	10	12	8	7	221
Galicja z wyłąc. Brodów	30	22	20	22	23	20	25	12	14	15	7	15	23	21	19	26	21	14	20	17	386
Austria Dolna															1				1		2
Węgry				1			2														3
Niemcy																		1			1
Rosya			1				2										1				4
Razem	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	32	27	28	25	617
3. Według wyznania.																					
rzymsko-katolickiego	14	12	11	10	11	11	12	8	11	8	7	7	12	12	13	13	13	9	7	8	219
grecko-katolickiego	10	12	8	7	10	8	9	4	7	6	5	6	6	9	8	7	7	5	12	8	154
ewangelickiego			1				1			1											3
możeszowego	16	14	15	14	14	13	12	13	14	8	9	9	16	14	14	13	12	13	9	9	251
Razem	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	32	27	28	25	617
4. Według narodow.																					
Polaków	30	26	27	24	25	24	22	22	25	17	16	16	28	26	27	26	25	22	16	17	461
Rusinów	10	12	8	7	10	8	9	4	7	6	5	6	6	9	8	7	7	5	12	8	154
Niemców																					
Węgrów							2														2
Razem	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	32	27	28	25	617

Tytuły	I			II			III			IV			V		VI		VII		VIII		Razem	
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b		
5. Wiek uczniów.																						
10 lat liczyło:	9	2	3																			14
11 " "	16	13	13	3		5																50
12 " "	7	15	12	15	4	8	3															91
13 " "	8	8	6	6	13	10	12	7	6	5	3											84
14 " "			1	4	5	2	12	6	15	8	4	3	5	5								70
15 " "				3	5		3	2	4	5	8	7	10	10	5							52
16 " "							2	2	4	5	5	8	12	10	10	13	5	2				78
17 " "									1		1	2	6	9	10	11	11	7	1	5		54
18 " "											1	1	1	1	5	6	7	6	10	2	39	
19 " "												1			5	2	4	6	5	4	27	
20 " "															1	3	5	4	4		17	
21 " "																1	1	4	7		13	
22 " "																		3	2		6	
23 " "																			1		1	
24 " "																				1	1	
Razem	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	32	27	28	25	617	
6. Według zamieszkania rodziców.																						
Miejscowych.	23	27	22	11	20	21	13	18	26	11	18	10	20	27	28	15	18	21	11	9	371	
Zamiejscowych.	17	11	13	20	15	10	20	8	6	12	3	12	14	8	7	18	13	6	17	16	246	
Razem	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	31	27	28	25	617	
Z zamiejscowych przypada na powiat																						
Brody	14	10	9	13	11	8	8	4	2	7	2	8	3	4	7	6	4	3	8	9	140	
Inne powiaty Galicyi	3	1	3	7	4	2	12	3	4	5	1	4	11	4	—	12	9	3	9	7	104	
Inne kraje koronne																						
Rosya			1				1														2	
Razem	17	11	13	20	15	10	20	8	6	12	3	12	14	8	7	18	13	6	17	16	246	
7. Według zajęcia rodziców.																						
Urzędnicy państw. i kolej.	9	1	2	2	2	1	1		2	1	1	1	5	2	3	7	2	3	1		46	
Profesorowie szkół śred.		1									1										2	
Urzędnicy autonomiczni	1	1	1			2	1		1		2										9	
Urzędnicy prywatni	2	3	2	2	5	2	3	1	1	4	4	3	2	1	3	2	1	1			42	
Nauczyciele ludowi	3						1				2		2				1				9	
Nauczyciele prywatni		1							1		1			1							3	
Parochowie							1	2		1			1		1		1	4			11	
Lekarze, aptekarze, adwok.	1	1		1	1		1	1				2									8	
Właściciele dóbr	1	1															2		1		5	
Właściciele realności													3	1							4	
Gospodarze wiejscy	7	9	5	9	8	6	7	2	4	3	4	3	9	4	6	8	9	3	8	9	123	
Dzierżawcy																	1			1	2	
Przemysłowcy		1	2				3	3			1	2			4						16	
Rękodzielnicy	3	3	5	5	1	3	4	2	5	1	2		2	3	1		1	3	3	3	50	
Kupcy	5	7	5	3	6	4	6	7	9	2	3	3	6	7	8	6	5	3	3	1	99	
Drobni handlarze, agenci				2	1	1	1		1		1		2		1		2		1		12	

Tytuły	I			II			III			IV			V		VI		VII		VIII		Razem
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b	
Podurzęduicy poczt. i koleji	1	1	3	1	2	4	1	2	5	2	2	2	1	4	5	1			2		38
Wojskowi		1												1							2
Żandarmi, straż skarbową	3	3			4	2	1	2	1	1	2		2	1	4	1		1			28
Woźni, służby kolejowi	1	3	3	1	1	2	1		1					2	1	2				1	19
Zarobnicy	2		1		1	2	2		1	1					4	1		1	1		17
Sieroty	1	3	4	6	3	2			3	3	5	6	4	5	1	2	7	7	3	7	72
Razem	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	32	27	28	25	617
8. Przedmioty nadobowiązkowe.																					
Historia kraju rodzinnego																		32	27		59
Ruski język (wzgl. obow.)	11	12	9	8	10	9	9	4	7	19	9	9	6	9	8	7	7	5	12	8	173
Język francuski							9	5	6				1	2			1	3	2		29
Geometria wykreślna													5	5	1	10	2	1		1	25
Gimnastyka	35	31	32	17	19	17	14	22	14	8	8	20	10	10	3	7	14	11	8	11	311
Śpiew	7	6	7	2	2	3		3	8	3	1		3		6	5	6	5	9	9	85
Rysunki (wzgl. obow.)													8	6	4	8	8	6	2	4	46
9. Klasyfikacja.																					
a) Z końcem roku szkolnego 1912/13.																					
Zachowanie się:																					
bardzo dobre	13	3	4	2	6	5	6	4	6	3	1	6	2	2	2	5	4	1	6	8	92
dobre	22	31	23	17	23	20	25	18	20	18	15	10	22	24	26	24	23	19	19	16	415
odpowiednie	5	4	8	8	6	7	1	4	6	2	5	6	8	8	6	3	4	7	1		99
nieodpowiednie				1									2	1	1		1		2	1	9
nieklasyfikowano							1									1					2
Razem	40	38	35	31	35	32	33	26	32	23	21	22	34	35	35	33	32	27	28	25	617
Postęp:																					
chlubnie uzdolnionych	3	2	1 ^a	1	1	3	1	3	3		1	2	3 ^a	3	4	5	3 ^a	1	5	4	49 ^a
uzdolnionych	23 ^a	24	19 ^a	18 ^a	19 ^a	19 ^a	22	19 ^a	18 ^a	18	12	12 ^a	22	17 ^a	21	16	17 ^a	19 ^a	17 ^a	19 ^a	371 ^a
na ogół uzdolnionych	6 ^a	6	4	3	2	4	5	9	10	3 ^a	7	3									57 ^a
nieuzdolnionych	7	4	11	8	10	5	4 ^a		1	2	1	5	8	11	3	5 ^a	5	3	3	1	97 ^a
egzamin poprawczy	1	2		1	3	1			0 ^a				1 ^a	4	7	6 ^a	7	4	3	1	41 ^a
egzamin uzupełniający							1									1					2
do egzam. nie zgłosiło się																					
Razem	40^a	38	35^a	31^a	35^a	32^a	33^a	26^a	32^a	23^a	21	22^a	34^a	35^a	35^a	33^a	32^a	27^a	28^a	25^a	617^a

Tytuły	I			II			III			IV			V		VI		VII		VIII		Razem	
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b		
b) Uzupełnienie za rok 1911/12																						
Pozwol. na egzam. popr. zdało	2	1	2				3			1		1	3	1	7 ¹	9	5	4			1	40 ¹
nie zdało	2	1	2				2			1			2	1	5 ¹	9	5	4			1	35 ¹
Do tego egzaminu nie zgłosiło się							1					1	1		2							5
Zatem wynik za r. 1911/12																						
chlubnie uzdolnionych	2	1	2	2	2	1	1			3	3		3	7	4	1	2	1	4	6		45 ²
uzdolnionych na ogół	23	29	29	22	17	25	23	20	14	20	16	19	26	26	28	31	22	24	24	14		452 ²³
nieuzdolnionych	9	4	3	3	6	4	3	3	2	4	6	4										51 ¹
nieklasyfikowano	9	7	6	2	8	1	1	9	9	2	7	4	3	2	5	5	5	2	2	6		93 ⁴
Razem	43	41	40	29	33	31	28	32	25	29	32	27	32	35	36	37	29	28	28	26		641 ²³
10. Opłata szkolna.																						
Opłatę szkolną płaciło																						
w I. półroczu	9 ²	13 ¹	19	7	6 ¹	2 ¹	6 ¹	11 ¹	10 ¹	0 ¹	7 ¹	10	8 ²	7 ²	6 ¹	4	7 ¹	13	10	8		163 ²¹
w II. półroczu	9 ¹	7	13	10	12	9	8 ¹	7 ¹	10 ¹	6	6 ¹	6	14	13	6	6	7 ¹	8 ¹	6	4 ¹		174 ¹
Od opłaty szk. uwol. było:																						
w I. półroczu	29	26	19	58	31	31	27	16	22	17	14	12	27	29	30	30	26	18	19	19		487
w II. półroczu	31	31	22	21	23	23	25	19	22	17	15	16	20	22	29	27	25	19	22	21		443

XIII.

Kronika zakładu.

1. W roku szkolnym 1912/13 liczył zakład 8 klas głównych 12 równorzędnych. 16 klas umieszczono w budynku głównym, 4 w wynajętych lokalnościach.

2. Rok szkolny 1912/13 rozpoczęto 3 września uroczystym nabożeństwem.

3. Egzamina wstępne do 1 klasy odbywały się 1 lipca i 2 września.

4. Dnia 9 września i 19 listopada wzięła młodzież z gronem nauczycielskim udział w nabożeństwach żałobnych za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

5. Dnia 4 października, w dzień imienin Najjaśniejszego Pana, wzięła młodzież z gronem nauczycielskim udział w solennych nabożeństwach.

6. 13 listopada, w dzień patrona zakładu św. Stanisława Kostki odbyło się solenne nabożeństwo dla młodzieży.

7. 27 listopada odbyła się uroczystość szkolna ku czci ks. Piotra Skargi.

8. W październiku i listopadzie przeprowadził lustrację zakładu c. k. krajowy inspektor szkół Wielmożny Pan Dr Karol Opużyński.

9. Ferye z powodu świąt Bożego Narodzenia według obrz. rzyms. kat. trwały od 23/12 do 27/12, według obrz. gr. kat. od 5/1 do 10/1 913.

10. 31 stycznia otrzymali uczniowie, po nabożeństwie, półroczny wykaz cenzur.

11. 25 lutego odbyła się uroczystość szkolna ku czci Adama Mickiewicza a 17 marca ku czci Tarasa Szewczenki.

12. Ferye z powodu świąt Wielkanocnych według obrz. rzyms. kat. trwały od 19 do 26 marca, według obrz. gr. kat. od 23 — 30 kwietnia. Przed ferjami odbyły się rekolekcje dla uczniów obu obrządków.

13. 14 kwietnia odbyła się uroczystość szkolna w 200-letnią rocznicę ogłoszenia sankcyi pragmatycznej.

14. W niedziele i święta odbywały się egzorty i nabożeństwa dla młodzieży. Uczniowie wyzn. mojż. udają się każdej soboty w porządku klasowym do domu modlitwy.

15. W ciągu roku przystępowała młodzież 3 razy do spowiedzi i Komunii św.

16. Stan zdrowotny uczniów był zadowolniający.

17. Rok szkolny zakończono 29 czerwca.

XVI.

B u r s y .

Dla uczniów Zakładu istnieją 4 bursy.

1.) Bursa im. Józefa Korzeniowskiego, dla uczniów obrządku rzyms. katol. narodowości polskiej została założona w r. 1905/6 przez »Towarzystwo Bursy im. Józefa Korzeniowskiego«. Bursa opędza koszta utrzymania z subwencji kraju, powiatu, miasta, wkładek członków Towarzystwa i opłat pobieranych od wychowanków. Prezesem Zarządu w r. 1912/13 był ks. Kraus Stanisław, proboszcz i dziekan w Brodach, prefektem zast. nauczyciela Wojciechowski Stanisław. Wychowankowie w liczbie 63, otrzymali pomieszczenie, utrzymanie, pomoc naukową i opiekę wychowawczą za niską opłatą, część bezpłatnie. Gospodarstwo prowadziły siostry Służebniczki. Bursa posiada własny budynek. Czas wolny spędza młodzież przy pracy w warsztatach, w porze wiosennej i letniej zajmuje się ogrodnictwem i pszczelnictwem. Wychowankowie starsi miewają odczyty dla młodszych pod kontrolą prefekta.

2.) Powiatowa bursa rusko-ukraińska im. M. Szaszkiewicza, dla uczniów obrz. grec. kat. narodowości ruskiej, została założoną w roku 1903 przez »Towarzystwo bursy«. Bursa opędza wydatki z subwencji kraju, powiatu i miasta, oraz wkładek członków i opłat uczniów. Prezesem Zarządu w roku 1912/3 był ks. Hlibowicki Sofron, katecheta gimnazjalny, prefektem Melanko Filemon, prof. gimn. Wychowankowie w liczbie 60, otrzymywali pomieszczenie, utrzymanie, pomoc naukową i opiekę wychowawczą za niską opłatą, część bezpłatnie. Bursa posiada własny budynek. Czas wolny od zajęć, spędza młodzież na obszernem boisku.

3.) Bursa im. ks. Effinowicza Teodozego powstała w r. 1903 dla uczniów obrz. gr. kat. Zarząd bursy sprawuje z ramienia Tow. Kaczkowskiego we Lwowie Wydział lokalny. Prezesem Wydziału był w roku 1912/13 Mikulin, emer. urzędnik sądowy, prefektem Suszczyński Mikołaj. Wydatki opędza bursa z subwencji powiatu, wkładek członków, opłaty uczniów. Wychowankowie w liczbie 33 otrzymują pomieszczenie, utrzymanie, pomoc naukową i opiekę wychowawczą za niską opłatą, część bezpłatnie. Bursa posiada własny budynek.

4.) Bursa dla żydowskiej młodzieży gimnazjalnej weszła w życie w roku 1908 na podstawie statutu z roku 1904. Założycielem jest »Tow. bursy dla żydowskiej młodzieży gimnazjalnej«. Prezesem Wydziału był w r. 1912/13 Landau Mojżesz, kupiec w Brodach, prefektem Parnes Józef, słuchacz praw. Wychowankowie, w liczbie 37, otrzymali pomieszczenie, utrzymanie, pomoc naukową i opiekę wychowawczą, za niską opłatą, część bezpłatnie. Wydatki opędza bursa z subwencji kraju, powiatu, miasta, wkładek członków, opłat uczniów. Bursa posiada własny budżetek.

XIV. Egzamin dojrzałości.

Egzamin dojrzałości w terminie jesiennym odbył się 24. września 1912. pod przewodnictwem c. k. Dyrektora zakładu. Tematy opiewały: a) z języka wykładowego: 1) Die entwicklung des Dramas 2) Napoleons Glück und Ende 3) Mein Heimatsort.

b) z języka łacińskiego: _____

c) z języka greckiego: Odyss. I. 169—199.

W terminie zimowym odbył się egzamin dnia 11. lutego pod przewodnictwem Dyrektora zakładu. Tematy opiewały: z języka wykładowego:

1) Der Pseudoklassicismus in Deutschland und in Polen 2) Das XVI. Jahrhundert in der Geschichte der Menschheit 3) Ein Rückblick auf mein bisheriges Leben.

b) z języka łacińskiego: Tacitus Ab excess. div. Aug. XII. 69.

Świadectwo dojrzałości otrzymali: 1) Katz Izak, urodz. 25. grudnia w Brodach, rel. mojż. przyszły zawód, prawo. 2) Margulies Chaim, ur. 12. lutego 1892. w Brodach, rel. mojż. przyszły zawód, prawo. 3) Pieniążek Karol, ur. 10 marca 1887. w Białej, rel. rzym. kat. przyszły zawód: urzędnik prywatny. 4) Szostak Klemens urodz. 4. maja 1390 w Nieśmiłowie, rel. gr. kat., przyszły zawód teologia.

Pisemny egzamin odbył się dnia 27, 28, 29 maja. Tematy opiewały: a) z języka wykładowego w oddziale A. 1) Die Ideale der deutschen Dichtung im XIII und XVIII Jahrh. 2) Die Türken in Europa 3) Über Opportunismus und Kompromisse. W oddziale B. 1) Die Kunst im Dienste des Menschen 2) Die Balkanstaaten, ihre Bevölkerung und Verhältnis zu den Mächten Europas 3) Was verlange ich von meinen Nebenmenschen und was bin ich ihnen schuldig?

b) z języka łacińskiego w oddziale A. Tac. Annal. IVc. 67. w oddziale B. Tac. Histor. III. 84—85.

c) z języka greckiego w oddziale A. Plato, Gorgias, 79. t. 523. w oddziale B. Plato, Politeia I. 9.

Świadectwo dojrzałości otrzymani

(Łusty druk oznacza z odznaczeniem.)

L.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Religia	Przyszły zawód
Oddział A.				
1	Balaban Józef	5. paźdź. 1894, Brody	moż.	prawo
2	Billes Bernard	15 listopada 1893. Brody	moż.	filozofia
3	Böhmerwald Hersch	18. kwietnia 1893. Brody	moż.	prawo
4	Brojakowski Wsewotoł	8. lipca 1894 Bołożynów	gr.-kat.	ak. eksport
5	Gargasz Michał	10. listopada 1892. Czechy	rzym.-kat.	filozofia
6	Goldinstein Salomon	10. listopada 1892. Żabno	moż.	prawo
7	Kołohon Nicetas	18 września 1894. Ciszki	gr.-kat.	teologia
8	Mondschein Jakób	16. stycznia 1495. Ławoczne	moż.	prawo
9	Olesker Lipe	4. grudnia 1892. Stare-Brody	moż.	medycyna
10	Oliwz Adam	15. listopada 1894. Brody	rzym.-kat.	agronomia
11	Ossetzki Kazimierz	4. marca 1890. Krosno	rzym.-kat.	teologia
12	Pawłów Józef	7. stycznia 1892. Czechy	gr.-kat.	filozofia
13	Petruszewicz Józef	5. września 1894. Bolechów	gr.-kat.	prawo
14	Romanyszyn Antoni	5. grudnia 1895. Zabłotce	gr.-kat.	agronomia
15	Roth Mojżesz	2. września 1894. Brody	moż.	filozofia
16	Szach Mikołaj	2. maja 1892. Ciszki	gr.-kat.	ak. szt. p.
17	Szpak Daniel	29. grudnia 1892. Popowce	gr.-kat.	teologia
18	Szybalski Roman	29. lipca 1894. Brody	rzym.-kat.	medycyna
19	Tarnawski Jan	25. listopada 1894. Kulików	gr.-kat.	teologia
20	Hołubówna Zofia	12. marca 1893. Pruchnik	rzym.-kat.	filozofia
Oddział B.				
1	Badian Józef	17. marca 1893. Wiedeń	moż.	medycyna
2	Bernhaut Izydor	21. sierpnia 1891. Kołomyja	moż.	medycyna
3	Billig Abraham Joachim	5. stycznia 1894. Brody	moż.	weterynar.
4	Blauer Nuchim	27. lipca 1893. Brody	moż.	filozofia
5	Byra Jan	3. grudnia 1892. Mukanie	rzym.-kat.	filozofia
6	Golinowski Władysław	28. kwietnia 1893. Boruľaki	rzym.-kat.	teologia
7	Humeniuk Elias	21. marca 1892. Smarzów	gr.-kat.	medycyna
8	Kędziński Ignacy Bolesław	19. czerwca 1895. Nowy-Sącz	rzym.-kat.	filozofia
9	Kuszpeta Jan	17. kwietnia 1839. Gaje-Star.	gr.-kat.	teologia
10	Lakritz Mojżesz	1. maja 1891. Łopatyn	moż.	prawo
11	Micher Kazimierz	5. marca 1891. Palikrowy	rzym.-kat.	—
12	Parnes Mojżesz	16. lutego 1892. Rażniów	moż.	technika
13	Podolańczuk Bazyl	23. stycznia 1892. Smarzów	gr.-kat.	technika
14	Schapira Dawid	10. grudnia 1895. Brody	moż.	prawo
15	Schapiro Mojżesz	10. lipca 1894. Brody	moż.	medycyna
16	SchmieDer Izrael	20. listopada 1894. Brody	moż.	medycyna
17	Szczerbiński Stanisław	3. maja 1893. Łopatyn	rzym.-kat.	prawo
18	Strzetelski Stanisław	5. marca 1895. Grzymałówka	rzym.-kat.	filozofia
19	Szydłowski Piotr	29. czerwca 1895. Biały-Kamień	rzym.-kat.	akad. ziem.
20	Tretiak Jerzy	2. listopada 1894. Zabłotce	gr.-kat.	teologia
21	Wekler Władysław	11. stycznia 1895. Brody	rz.-kat.	akad. ziem.
22	Zandler Michał	25. września 1891. Smarzów	gr.-kat.	technika
23	Lustig Tylle Ettel (pryw.)	18. kwietnia 1894. Stare-Brody	moż.	—
24	Kuszpeta Teodor (ekst.)	14. maja 1884. Gaje-Starobr.	gr.-kat.	teologia

XV.

Wykaz książek na rok szkolny 1913/14

w gimnazyjach z polskim językiem wykładowym.

KLASA I.

Religia.

K h

a) rit. lat.

Ks. Ślósarz. Katechizm religii katol. Wyd. 3. Lwów 1908

1'—

b) rit. gr.

Середній катихизм христ. католиц. релігії одобрений австр. Епископатоm. Львів 1906

—'80

Język łaciński.

Samolewicz. Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wyd. 6. Lwów 1907

1'—

Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łacińskie dla kl. I. Wyd. 5, oprac. przez A. Frączkiewicza i F. Próchnickiego Lwów 1907

1'20

Tadeusz Lewicki. Początki nauki języka łacińskiego

Język polski.

Małeckii. Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 11. Lwów 1910

2'40

Dr Maryan Reiter. Czytania polskie dla klasy I. z ilustr. Lwów 1910

3'—

Język ruski.

A. Крушельницький. Руска читанка для I. класи. Станіславів 1911

2'20

Język niemiecki.

German, Petelenz, Gayczak. Ćwiczenia niemieckie dla kl. I. Wyd. 7. Lwów 1910

2'40

Geografia.

Romer. Geografia. Wyd. 2 z atlasem. Lwów 1908

3'20

Historya powszechna.

B. Gebert i G. Gebertowa. Opowiadania z dziejów ojczy-
stych. Wyd. 2. Lwów 1910 2'20

Matematyka.

Ignacy Kranz. Arytmetyka na kl. I. Kraków 1911 1'50

Ignacy Kranz. Geometrya poglądowa na kl. I. Wyd. 1 i 2.

Historya naturalna.

Nussbaum-Wišniowski. Wiadomości z zoologii dla niższych
klas szkół średnich. Wyd. 3. Lwów 1910 3'60

Rostafiński. Botanika szkolna na niższe klasy. Wyd. 6.
Kraków 1907 2'60

KLASA II.

a) rit. lat.

Ks. Śłószarz. Katechizm religii kat. Wyd. 3. Lwów 1908 1'—

b) rit. gr.

Середний катихизм христ. католиц. релігії одобрений
австр. Епископатоm. Львів 1906 —'80

Літургіка. Видане Кружкв катихитів (w druku)

Język łaćiński.

Samolewicz. Zwięzła gramatyka języka łaćińskiego. Wyd. 6.
Lwów 1907 1'—

Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łaćińskie dla kl. II. opr.
przez A. Frączkiewicza i F. Próchnickiego. Wyd. 5
Lwów 1908 1'80

Język polski.

Maćecki. Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 11
Lwów 1911 2'40

Dr Maryan Reiter. Czytania polskie dla kl. II. z illustr.
Lwów 1911 3'40

Język ruski.

A. Крушельницький. Руска читанка для II. кл. Львів 1912 2'70

Język niemiecki.

German i Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla klasy II.
(wyczerp.) Przygotowuje się wydanie 6 zmienione.

Geografia.

Siwak. Geografia dla kl. II. i III. Lwów 1911. 3'20

Historya powszechna.

Semkowicz. Opowiadania z dziejów powszechnych. Cz. I.
Wyd. 3. Lwów 1907 2'—

Matematyka.

- Ignacy Kranz. Arytmetyka na kl. II. Kraków 1911 1'50
 » » Geometrya poglądowa Kraków 1910 1'40

Historia naturalna.

- Nussbaum-Wišniowski. Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 3. Lwów 1910 3'60
 Rostański. Botanika szkolna dla klas niższych. Wyd. 6. Kraków 1907 2'60

KLASA III.

a) rit. lat.

- Ks. Jougan. Liturgika. Wyd. 4. Lwów 1910 1'40
 Ks. Szydelski. Dzieje biblijne starego zakonu. Lwów 1908 (wyczerpane) 1—

b) rit. gr.

- Торонський. Літургіка, вид. 3. Львів 1905 (wyczerp.) 1'60
 Торонський А. Історія біблійна старого завіта, вид. 2. Львів 1899 2—

Język łaciński.

- Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka języka łacińskiego, cz. II. Wyd. 9. Lwów 1909 2'40
 Próchnicki. Ćwiczenia łacińskie dla kl. III. Wyd. 5 (6). Lwów 1906
 Frączkiewicz. Czytanka łacińska na podstawie K. Neposa i K. Rufusa 2'30
 Dr W. Krajewski: Czytania łacińskie dla kl. III, IV i V.

Język grecki.

- Fiđerer. Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909 3—
 Winkowski-Taborski-Passowicz. Ćwiczenia greckie. Wyd. 3. Lwów 1910 3—

Język polski.

- Małecki. Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 11. Lwów 1911 2'40
 Dr Maryan Reiter. Czytania polskie dla kl. III. z illustr. 1'20

Język ruski.

- А. Крушельницький. Руска читанка для III. кл. (w druku)

Język niemiecki.

- German, Petelenz, Gayczak. Ćwiczenia niemieckie dla kl. III. Wyd. 5. Lwów 1911 2'80
 Jahner. Deutsche Grammatik. Wyd. 3 i 4. Lwów 1911 2'20

Geografia.

- Siwak. Geografia dla kl. II. i III. Lwów 1911 3'20

Historia powszechna.

Gebert i Gebertowa. Opowiadania z dziejów monarchii austr. węg.

Matematyka.

Kranz Ignacy. Arytmetyka na kl. III. Kraków 1910 1'80

Kranz Ignacy. Geometria poglądowa na kl. III. Kraków 1910 1'80

Fizyka.

Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 6. Kraków 1910 2'—

KLASA IV.

Religia.

a) rit. lat.

Ks. Dr Szydelski. Dzieje biblijne nowego zakonu. Lwów 910 1'80

b) rit. gr.

Торонський А. Історія біблійна нового закону, вид. 1 і 2. Львів 1901 1'60

Język łaciński.

Samolewicz-Sołtyśik. Gramatyka języka łacińskiego. Cz. II. Wyd. 9. Lwów 1909 2'40

Próchnicki. Ćwiczenie łacińskie dla kl. IV. Wydanie 4. Lwów 1909 2'—

Caesar. Commentarii de bello Gallico. Wyd.

Język grecki.

Fiderer. Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909 3'—

Winkowski-Taborski-Passowicz. Ćwiczenia greckie. Wyd. 3. Lwów 1910 3'—

Język polski.

Małecki. Gramatyka języka polskiego. Wyd. 11. Lwów 910 2'40

Próchnicki-Wojciechowski. Wypisy polskie. Tom IV. Lwów 1911 3'60

Język ruski.

Стоцкий-Гартнер. Руска граматика, вид. 2. Львів 1907 (wyczerpane) 2'—

Читанка руска для IV. класи шкіл середних, вид. 2. Львів 1911 2'40

Język niemiecki.

German-Petelenz-Gayczak. Ćwiczenia niemieckie dla kl. IV. Wyd. 4. Lwów 1910 3'—

Jahner. Deutsche Grammatik. Wyd. 3 i 4. Lwów 1911 2'20

Geografia.

Majerski. Geografia austr.-węg. monarchii. Wyd. 5 wy-
czerpane, przygotowuje się wyd. 6.

Historia powszechna.

Zakrzewski. Historia powszechna, Część I. Wyd. 7. Kra-
ków 1911

2'40

Matematyka.

Dziwiński. Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyż-
szych. Wyd. 4. Lwów 1910

4'50

Łomnicki. Geometria. Cz. I. dla kl. IV. i V. Lwów 1911

3'40

Fizyka.

Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla niższych klas szkół
średnich. Wyd. 6. Kraków 1910

2'—

Mineralogia z chemią.

Duchowicz-Wiśniowski. Wiadomości z chemii i minera-
logii dla klas niższych. Lwów 1911

2'80

KLASA V.

Religia.

a) rit. lat.

Ks. Jougan. Katolicka dogmatyka ogólna. Lwów 1898

2'—

Ks. Dr Maciej Sieniatycki. Ogólna katolicka dogmatyka.
Wyd. 2. Lwów 1906

2'—

b) rit. gr.

A. Торонський. Христ. католицка догматика фундамен-
тальна і апологетика для клас вищих, вид. 2.
Львів 1906

2'—

Język łaciński.

Livius. Wyd. Majchrowicza.

Ovidius. Wyd. Sinki.

1'40

Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka języka łacińskiego. Cz. II.
Wyd. 9. Lwów 1909

2'40

Język grecki.

Fiderer. Chrestomatya z pism Xenofonta. Wydanie 4.
Lwów 1909

2'40

Homera Iliada. Część I. Wyd. Scheindler Sołtysik

Fiderer. Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909

3'—

Język polski.

Próchnicki i Wojciechowski. Wypisy polskie dla kl. V.
Lwów 1911

3'80

Próchnicki F. O ważniejszych gatunkach poezji i prozy.
Dodatek do Wypisów polskich tom V.

—25

Język ruski.

K. Луцаковский. Взори поезиї і прози для класи V, друге вид. Львів 1909 3'60

Język niemiecki.

Ippoldt u. Stylo. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. I. Teil. V. Kl. Wyd. 3. Lwów 1912 3'80

Historia powszechna.

Zakrzewski. Historia powszechna. Część I. Wyd. 7. Kraków 1911 2'40

Zakrzewski. Historia powszechna. Część II. Wyd. 5. Kraków 1908 2'40

Matematyka.

Dziwiński. Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Wyd. 4. Lwów 1910 4'50

Łomnicki. Geometria. Cz. I. dla kl. IV. i V. Lwów 1911 3'40

Historia naturalna.

Wiśniowski. Zasady mineralogii i geologii. Wyd. 3. Lwów 1912 3'—

Rostański. Botanika szkolna dla klas wyższych. Wyd. 4. Kraków 1911 3'—

KLASA VI.

Religia.

a) rit. lat.

Ks. Dr Sieniatycki. Dogmatyka szczegółowa. Wydanie 2. Lwów 1910 2'20

b) rit. gr.

A. Торонський. Доґматика частна для висших клас. 2 вид. Львів 1908 2'—

Język łaciński.

Sallustius. Wyd. Linker-Sołtysik

Vergilius. Wyd. Eichler-Rzepiński

Cicero. Wyd. Sołtysik-Kornitzer. Cztery mowy przeciw Kat.

Plinius. Wyd. Fr. Nagorzański

Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka języka łacińskiego. Cz. II. Wyd 9. Lwów 1909 2'40

Język grecki.

Fiederer. Chrestomatya z pism Xenofonta. Wydanie 4. Lwów 1909 2'40

Homera Iliada. Część I. i II. Wyd. Scheindler-Sołtysik

Herodot. Wyd. Staromiejskiego

Fiederer. Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909 3'—

Język polski.

Tarnowski i Wójcik. Wypisy polskie. Część I. Wyd. IV. Lwów 1909 3'30

Język ruski.

М. Начовский. Витмен з українсько-руського письменства XI.—XVIII. в. Львів 1911 1'50

Барвінський. Витмки з рускої словесности народної, вид. 3. Львів 1903 1'50

Język niemiecki.

Ippoldt u. Stylo. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galiz. Mittelschulen. II. Teil, VI. Kl. Lwów 1910 3'60

Geografia i historia powszechna.

Zakrzewski. Historia powszechna. Cz. II. Wyd. 5. Kraków 1908 2'40

Zakrzewski. Historia powszechna. Cz. III. Wyd. 4. Kraków 1908 2'80

Matematyka.

Dziwiński. Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Lwów 1910 4'50

Łomnicki. Geometria dla kl. VI., VII. i VIII.

Kranz. Logarytm. Wyd. 2. Kraków 1912 1'30

Historia naturalna.

Nusbaum. Zoologia dla klas wyższych szkół średnich. Lwów 1909 3'60

KLASA VII.

Religia.

a) rit. lat.

Ks. Szczeklik. Etyka katolicka. Wyd. 5. Kraków 1912 2'20

b) rit. gr.

Дорожинський. Етика. Львів 1904 2'—

Język łaciński.

Cicero ed. Kornitzer-Sołtysik

Vergilius ed. Eichler-Rzepiński

Język grecki.

Homera Odyssea, ed. Jezienicki

Demostenes ed. Schmidt

Tukidydes

Sofokles ed. Jan Oko

Platon. Apologia ed. Jędrzejowski

Platon. Wybór pism ed. Jędrzejowski

Fiderer. Gramatyka języka greckiego. Wyd. 4. Lwów 1909 3'—

Język polski.

Tarnowski i Wójcik. Wypisy polskie. Część I. Wyd. 1
Lwów 1909 3'30

Tarnowski i Próchnicki. Wypisy polskie. Cz. II. Wyd. 4.
Lwów 1911 3'60

Język ruski.

Барвіньский. Вітмки з українсько-руської народної лі-
тератури XIX. в. Ч. I. Вид. 4. Львів 1905 3'—

Język niemiecki.

Ippoldt u. Stylo. Deutsches Lesebuch für die oberen Klas-
sen der galizischen Mittelschulen. III. Teil. VII. Kl.
Wyd. 2. Lwów 1911 4'—

Geografia i historia powszechna.

Zakrzewski. Historia powszechna. Cz. III. Wyd. 5. Kra-
ków 1908 2'80

Lewicki. Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wyd. 4.
Kraków 1910 2'—

Matematyka.

Dziwiński. Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyż-
szych. Wyd. 4. Lwów 1910 4'50

Dr Łomnicki. Geometria dla kl. VI, VII i VIII (jak
w kl. VI.)

Fizyka.

Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla wyższych klas. Wy-
danie 4. Kraków 1906 3'40

Tomaszewski. Chemia. Wyd. 4. Kraków 1912 —'70

Propedeutyka filozoficzna.

Nuckowski. Początki logiki. 2'—

KLASA VIII.

Religia

a) rit. lat.

Ks. Jougan. Historia kościoła katolickiego. Wydanie 3.
Lwów 1907. 2'—

b) rit. gr.

Вашлер-Стефанович. История христ. католицької церкви.
Львів 1903 2'40

Język łaciński.

Horatius. Wyd. Mich. Peczenig

Tacitus.

Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka języka łacińskiego. Cz. 2.
Wyd. 9. Lwów 1909 2'40

Język grecki.

- Platon. Chrestomatya
Eurypides. Medea, wgd. Smolka
Sofokles
Homera Odyssea
Fiderer. Gramatyka języka greck. Wgd. 4. Lwów 1909

Język polski.

- Tarnowski i Próchnicki. Wypisy polskie. Cz. II. Wgd. 4.
Lwów 1911 3 60

Język ruski.

- Барвіньський. Витмки з українсько-рускої народної лі-
тератури XIX. в. Часть II. вид. 3. Львів 1912 4'—

Język niemiecki.

- Ippoldt. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen
der galiz. Mittelschulen. IV. Teil. VIII. Kl. Lwów 1909 4'—

Geografia i historia powszechna.

- Hannak. Vaterlandskunde
Lewicki. Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wgd. 4.
Kraków 1910 2'—

Matematyka.

- Schmidt. Lehrbuch der elem. Mathematik

Fizyka.

- Wallentin. Lehrbuch der Physik.

Propedeutyka filozoficzna.

- Lindner-Leclair. Psychologie. 2 20

XVII.
Spis uczniów.

Klasa I. A.

1 Allerhand Klara (prywat.)	23 Krasicki Jakób
2 Amboss Maks	24 Landgewürtz Hirsch
3 Amboss Szymon	25 Maciejko Jan
4 Andrijew Bazyli	26 Omeluch Paweł
5 Andruszków Jarosław	27 Petriw Piotr
6 Auerbach Mojżesz	28 Pohler Maryan
7 Baran Jan	29 Pollak Jan
8 Bielański de Firlej Bruno (prywat. wyst. $\frac{1}{10}$ 1912)	30 Reiss Markus
9 Blauer Ascher	31 Schottländer Jakób
10 Brzezicki Kazimierz	32 Schwertfinger Abraham
11 Butyński Jozafat	33 Simon Julian
12 Czuma Eustachy	34 Skulski de Mastyrz Zdzisław
13 Dzenðzel Tadeusz	35 Spatz Ludwik
14 Ernest Władysław	36 Stachowski Adam
15 Gąszciecki Józef	37 Streimer rekte Kreiser Julius
16 Golinowskij Paweł	38 Streimer recte Kreiser Ludwik
17 Godłowski Władysław	39 Strzetelski Tadeusz
18 Harmelin Pinkas (prywat.)	40 Szczeklik Tadeusz
19 Hładyłowicz Jan	41 Szlachtiuk Eustachy (wystąpił $\frac{29}{11}$ 1913.)
20 Horinger Izydor	42 Tymczyszyn Piotr
21 Katz Izydor	43 Wachs Izydor
22 Kiś Marek	44 Wiśniewski Maryan

Klasa I. B.

1 Brotman Izydor	9 Goldhaber Izydor
2 Czarnecki Waleryan	10 Goldring Izak
3 Czechut Michał	11 Gottesmann Ozyasz
4 Czoper Stanisław	12 Grossmann Abraham
5 Distenfelð Kiwe	13 Hlibowicki Teofil
6 Dżumyga Józef	14 Jarymowski Piotr
7 Eisenberg Bernard	15 Jurkiw Michał
8 Glücker Józef	16 Kariński Franciszek

- 17 Kahane Joachim
- 13 Landau Alfred
- 19 Lenczner Bronisław
- 20 Martyniuk Antoni
- 21 Mielnik Michał
- 22 Mielnik Piotr
- 23 Mościński Maryan
- 24 Mościński Tadeusz
(wyst. $1\frac{1}{2}$ 1913.)
- 25 Olchowcy Jan
- 26 Ołeksiuk Miron
- 27 Ostołowski Wasyl
- 28 Pollak Eazarz (wyst. $20\frac{1}{11}$ 912)
- 29 Rogoziński Rudolf

- 30 Sasinowski Mieczysław
- 31 Schittler Józef
- 32 Solanowski Maryan
- 33 Stadtmauer Mojżesz
- 34 Stupczyński Władysław
- 35 Szczudług Jerzy
- 36 Tokarski Seweryn
- 37 Zanda Alfred
- 38 Żygało Franciszek
- 39 Schönberg Jakób
- 40 Cam Dawid
- 41 Kalmus Joanna (prywatystka,
wyst. $15\frac{1}{9}$ 1913)

Klasa I. C.

- 1 Barówna Helena (prywat.)
- 2 Bednarowski Tadeusz
- 3 Braunstein Samuel
- 4 Ciastko Maryan
- 5 Czerwiński Franciszek
- 6 Feuerstein Samson
- 7 Freudenheim Zygmunt
- 8 Gross Nisen
- 9 Gulbiński Roman (wystąpił
 $10\frac{1}{5}$ 1913.)
- 10 Hampel Alojzy
- 11 Heindel Jan
- 12 Hubert Kazimierz
- 13 Inspektor Pinchos
- 14 Karpiński Włodzimierz
- 15 Kowalczuk Tomasz
- 16 Kram Adolf
- 17 Maślanka Stanisław
- 18 Melech Jan
- 19 Mełnyk Dymitr
- 20 Olesker Salomon
- 21 Pabel Alfred

- 22 Pabel Maryan
- 23 Parter Bencion
- 24 Prydybas Wasyl
- 25 Pukasiewicz Mieczysław
- 26 Quartner Mojżesz
- 27 Rewega Wasyl
- 28 Reichert Jan
- 29 Rothenberg Henryk
- 30 Safiańczuk Włodzimierz
- 31 Saganiuk Szymon
- 32 Springer Albert
- 33 Stifter Abraham (wystąpił
 $25\frac{1}{11}$ 1912.)
- 34 Stock Joachim (wystąpił
 $11\frac{1}{3}$ 1913.)
- 35 Sz wajka Paweł
- 36 Tarnawski Jan (wyst. $11\frac{1}{3}$ 913.)
- 37 Teitelbaum Chaim
- 38 Trusz Stefan
- 39 Zimmermann Pejsak
- 40 Złoczower Rubin

Klasa II. A.

- 1 Achselrad Dawid
- 2 Burzyński Grzegorz (wyst.
 $5\frac{1}{11}$ 1912.)
- 3 Broczkowski Franciszek
- 4 Chużyk Julian

- 5 Czuchraj Stanisław
- 6 Drozdowski Mikołaj
- 7 Dużyś Emil
- 8 Grodaszewski Romuald
- 9 Heltman Karol

10 Hohenberg Adolf	24 Charasch Józef
11 Huziuk Zacharyasz	25 Charasch Simon
12 Hüttner Ignacy	26 Schön Edward
13 Jakimowicz Teodor	27 Simon Emanuel
14 Kahane Dawid	28 Skomorowski Hipolit
15 Katz Henryk	29 Sosnowski Piotr
16 Kühn Józef (wyst. $\frac{4}{4}$ 1913.)	30 Stubnitzer Zygmunt
17 Kuźma Dymitr	31 Szatz Maksymilian
18 Laszczuk Teodor	32 Szpak Izidor
19 Liebich Edward (wyst. $\frac{4}{4}$ 913)	33 Werber Adolf
20 Meizels Moses Leib	34 Zündler Szymon
21 Ostersetzer r. Laubman Bern.	35 Zwilling Samuel Mendel
22 Pasiecznyk Aleksy	36 Burg Emma (pryw.)
23 Reichert Stanisław	

Klasa II. B.

1 Adler Henryk	20 Landau Ludwik
2 Awigdor Simche	21 Landau Norbert
3 Biłeński Piotr	22 Łuszczanec Stefan
4 Chotiner Nachum	23 Malski Eugeniusz Stanisław
5 Czerniak Sylwester	24 Maślanka Ludwik Piotr
6 Czernichowski Franciszek	25 Olejnik Leonid
7 Deblessem Józef	26 Ostersetzer Dawid
8 Delecki Adolf	27 Ostryj Piotr
9 Filuk Jan	28 Podhorcer Józef
10 Fischer Gerson	29 Safier Juliusz
11 Halkiewicz Jakób	30 Schaff Maryan Jan
12 Heipern Leonard	31 Ślusarczyk Grzegorz
13 Hirschhorn Samuel Leon	32 Sprung Ozyasz
14 Iwacziw Teodor	33 Szklarz Józef
15 Iwaszkiewicz Bronisław	34 Weiss Teofil Wacław
16 Klamra Roman Jan	35 Wolak Zygmunt Karol
17 Korn Jakób Markus	36 Wołoszczak Tadeusz Maryan (wyst. $\frac{4}{4}$ 1913.)
18 Kozub Władysław Alojzy	37 Goldenberg Sydonia (pryw.)
19 Krawczuk Antoni	

Klasa II. C.

1 Biliński Tadeusz	10 Grossfeld Abraham
2 Blaustein Mojżesz	11 Grünberg Adolf
3 Bobrownik Józef	12 Grünberg Henryk w. $\frac{28}{3}$ 913)
4 Chmilarz Teodor (wyst. $\frac{8}{3}$ 913)	13 Hafner Marcin
5 Czajkowski Adolf	14 Isakowicz Schulem
6 Czarnecki Józef (wyst. $\frac{7}{2}$ 913)	15 Jastrzębski Zygmunt
7 Czyrko Jan	16 Kłafteń Nechemje
8 Dudź Teodozy	17 Konrad Bronisław
9 Golinowski Franciszek	18 Krauss Stanisław

19 Labesohn Abraham	29 Sobesto Dezyderyusz
20 Makarewicz Roman	30 Spruch Chaim
21 Metz Józef	31 Steinwurzeln Lazar
22 Neuder Hirsch	32 Szczudluk Piotr (wyst. ²⁸ / ₁₂ 1913.)
23 Nitefor Maryan	33 Sz wajka Piotr
24 Oczeretnik Mateusz	34 Umschweif Bernard
25 Parnes Abraham	35 Wołoszczuk Julian
26 Persowski Edward	36 Ziubryn owicz Karol
27 Rosenberg Ludwik	37 Rotenberg Karolina (prywatystka)
28 Sirko Jan	

Klasa III. A.

1 Bernacki Władysław	18 Korczak Jakób
2 Ćwikliński Artur Feliks	19 Kranz Abraham
3 Czarnecki Józef Franciszek	20 Laszczuk Mikołaj
4 Czereďarczuk Roman	21 Leszczuk Antoni Jan
5 Demczyński Roman	22 Liebich Kazimierz
6 Denysiewicz Adam	23 (Moszkowicz Samuel Ber
7 Dimytman Mojżesz	24 Rosenblum Isak
8 Fuhrmann Chaim Süs sie	25 Safir Wilhelm
9 Gilowski Ludwik Maciej	26 Schapira Samuel
10 Godzik Czesław Piotr (wyst. ¹⁷ / ₃ 1913)	27 Sciborski Stanisław
11 Gułowski Teodor	28 Silberg Dawid
12 Israelowicz Juliusz	29 Sodomlak Piotr
13 Jędrzejowski Piotr	30 Stolzenberg Lazar
14 Kahane Wilhelm	31 Struczewski Mikołaj
15 Kapeller Regina (prywatystka)	32 Strumieński Stefan
16 Korab Józef Aleksander	33 Suchmann Szije Wolf
17 Korab Karol Józef	34 Szwaluk Michał
	35 Unger Piotr

Klasa III. B.

1 Andermann Józef	13 Gans Stanisław
2 Bednarowski Adolf	14 Halpern Leon
3 Billig Adolf	15 Haraniuk Mikołaj
4 Broczyner Abraham	16 Herchenreder Józef (wyst. ³ / ₄ 1913.)
5 Cepurski Kazimierz	17 Hrabi Bolesław (wyst. ²⁵ / ₉ 1912)
6 Denys Jakób (wyst. ¹⁷ / ₁ 1913)	18 Katz Isak
7 Dubynka Augustyn (wyst. ¹⁰ / ₁₁ 1912.)	19 Knebel Bernard
8 Dobschütz Aron	20 Köhler Alfons
9 Dydalewicz Tadeusz (wyst. ³⁰ / ₃ 1913.)	21 Kubin Adam
10 Freudenheim Aleksander	22 Lewer Leopold
11 Friedman Karol	23 Ostersetzer Dawid (wyst. ³¹ / ₁ 1913.)
12 Galatzer Naum	24 Presch Maksymilian

- 25 Stachowicz Stanisław
- 26 Stańko Jan
- 27 Sucharowski Orest
- 28 Sz wajka Michał
- 29 Szwechłowicz Juliusz wyst.
^{3/4} 1913.)
- 30 Tarnawski Miron

- 31 Temech Aleksander (wyst.
^{17/3} 1913.)
- 32 Tenenbaum Abraham
- 33 Wagner Antoni
- 34 Wiatr Tadeusz
- 35 Krzysztofowicz Janina (przyw.)

Klasa III. C.

- 1 Baras Samuel Herz
- 2 Blaustein Dawid
- 3 Chudzik Józef
- 4 Gottlieb Zygmunt Artur
- 5 Hładyłowicz Taras Iwan
- 6 Kacałaj Aleksy
- 7 Kaczaniuk Eustachy
- 8 Karolini Bolesław Mieczysł.
- 9 Kojcem Szulim Izaak
- 10 Korn Szymon
- 11 Krys Mojżesz Joachim
- 12 Kurzeja Mieczysław
- 13 Melech Leopold Józef
- 14 Mełnyczuk Stefan
- 15 Mielniczuk Włodzimierz
- 16 Neumann Hirsch
- 17 Pion Maksymilian
- 18 Piotrowski Wilhelm

- 19 Pollak Adolf Maurycy
- 20 Raczyński Kazimierz
- 21 Scheer Ozyasz
- 22 Sigall Abraham
- 23 Smal Józef
- 24 Starostka Józef Feliks Mar.
- 25 Tartakower Edward
- 26 Turyna Jan Maryan
- 27 Wilke Salomon Baruch
- 28 Wilner Daniel
- 29 Wiśniewski Kazimierz (wyst.
^{10/2} 1913.)
- 30 Wyroba Karol Mieczysław
- 31 Zacharski Edward
- 32 Zdanowski Tadeusz Maurycy
- 33 Zubań Jan
- 34 Burg Ernestyna (przyw.)
- 35 Goldstein Leon (przyw.)

Klasa IV. A.

- 1 Bilik Adam
- 2 Buchbinder Herz
- 3 Dodyk Konrad
- 4 Doliński Miron
- 5 Fuchs Chaim
- 6 Godłowski Mieczysław
- 7 Hamm August
- 8 Hamm Franciszek
- 9 Halpern Salomon
- 10 Herchenreder Ludwik
- 11 Hochman Markus
- 12 Hubert Stanisław
- 13 Köhler Emil
- 14 Kwaśniewski Maryan

- 15 Laszczuk Grzegorz
- 16 Meiseles Samuel (wyst. ^{15/1}
1913.)
- 17 Mrygłodowicz Włodzimierz
- 18 Plisner Henryk
- 19 Rothenberg Izak
- 20 Salz Marek recte Charasch
- 21 Senyk Jan
- 22 Spaniermann Fryderyk
- 23 Teitelbaum Reize (przyw.)
- 24 Wasylciów Stefan
- 25 Wiśniewski Zygmunt
- 26 Wittich Aleksander (wyst. ^{3/3}
1913.)

Klasa IV. B.

1 Biliński Józef	13 Margules Karol
2 Chronowicz Józef	14 Persowski Aleksander
3 Domher Włodzimierz (wyst. $\frac{26}{3}$ 1913.)	15 Prives Karol
4 Dubas Franciszek	16 Sambor Kazimierz
5 Federman Natan	17 Sauber Jakób
6 Frost Dawid	18 Szatz Beno
7 Goldstein Salomon	19 Schittler Eugeniusz
8 Jatter Rafael	20 Silberg Izak (wyst. $\frac{3}{4}$ 1913.)
9 Kamiński Józef	21 Sirko Józef
10 Kling Edward	22 Tokarski Eugeniusz
11 Kożan Aleksy	23 Węroba Władysław
12 Kowaliszyn Stefan	24 Beer Józef (pryw.)

Klasa IV. C.

1 Buczkowski Józef	14 Majblum Dawid
2 Czarniecki Kazimierz	15 Moskwia Marcjan (wyst. $\frac{28}{12}$ 1912.)
3 Czuby Antoni	16 Peretiatko Michał
4 Dickmann Adolf	17 Podolka Mieczysław
5 Dzendzel Władysław	18 Przytułski Marian
6 Jurkiw Teodor	19 Solecki Czesław
7 Kaczek Joachim	20 Stamm Szymon
8 Knoll Salomon	21 Stiefel Gustaw
9 Kristiampoller Józef	22 Tenen Józef
10 Lewak Kazimierz	23 Spodaryk Jarosław
11 Lukaczer Abraham	24 Wagnerówna Władysława (prywatystka)
12 Łesiuk Jan	
13 Łucyk Jan	

Klasa V. A.

1 Aleksandrowicz Edward	14 Hiwnower Józef
2 Anđruchiw Iwan	15 Horinger Chaim Abraham
3 Barski Rudolf	16 Kallir Karol Joachim
4 Bilik Michał	17 Katz Selig
5 Burg Herman	18 Kinbein Mojżesz
6 Dorożyński Teofil (wyst. $\frac{20}{11}$ 1912.)	19 Kost Jakób Izydor
7 Feldmann Elias	20 Krauss Józef
8 Feuerstein Zygmunt	21 Krupnicki Paweł
9 Friedmann Jakób Bernard	22 Lauer Izydor
10 Fuchs Jakób	23 Łesiuk Wasyl
11 Gachowski Stanisław	24 Marđer Wolf Joachim
12 Godłowski Stanisław	25 Paszkiw Elias
13 Gułbiński Mirosław	26 Początko Czesław
	27 Prydyba Szymon

- 28 Rogowski Józef
- 29 Sawuła Michał
- 30 Ściborski Józef
- 31 Sołtysik Stanisław
- 32 Spiess Jakób Abraham
- 33 Tarnawski Aleksander

- 34 Wilder Aleksander
- 35 Wojnarowski Edward
- 36 Zasacki Józef
- 37 Hüttner Różia (pryw.)
- 38 Wiśniewska Marya Helena (pr.)
- 39 Rottenberg Paulina (pryw.)

Klasa V. B.

- 1 Cerkiewny Aleksander
- 2 Czereďarczuk Jarosław
- 3 Deblessem Jan
- 4 Doďyk Bazyli
- 5 Gerzek Maryan
- 6 Jany Maryan
- 7 Kmet Bazyli
- 8 Knöpel Izydor
- 9 Konopnicki Tadeusz
- 10 Korn Markus
- 11 Lach Stanisław
- 12 Malski Kazimierz
- 13 Manaczyński Tadeusz
- 14 Margulies Izak
- 15 Ney Maryan
- 16 Nosiewicz Jarosław
- 17 Oryszczyn Stefan
- 18 Ponikwer Dawid
- 19 Radziwiller Ascher (wyst.
^{28/12} 1912.)
- 20 Reichel Bronisław

- 21 Romanyszyn Michał
- 22 Roth Edward (wyst. ^{27/8} 913)
- 23 Rothenberg Józef
- 24 Rzędca Kazimierz
- 25 Schargel Zygmunt
- 26 Schittler Romuald
- 27 Schottländer Dawid
- 28 Segal Jerzy
- 29 Sobkiw Stefan
- 30 Sołtysik Stanisław
- 31 Stückler Dawid
- 32 Szczepański Włodzimierz
- 33 Tartakower Leon
- 34 Tisch Wilhelm
- 35 Wagner Oskar
- 36 Weissmann Wolf
- 37 Wilke Elias
- 38 Brojdy Izydor (pryw.)
- 39 Cipper Antonina (pryw.)
- 40 Friedberg Marya (pryw.)
- 41 Sporn Irena (pryw.)

Klasa VI. A.

- 1 Ambos Adolf
- 2 Barasch Wolf Leib
- 3 Bermann Todres
- 4 Butyński Aleksy
- 5 Czajkowski Stanisław
- 6 Czarnecki Tadeusz
- 7 Czerniak Jarosław
- 8 Delecki Józef
- 9 Dyhdalewicz Edward
- 10 Eisenberg Nessanel (umarł
^{14/2} 1913.)
- 11 Fried Ascher
- 12 Friedberg Adam
- 13 Godłowski Tadeusz
- 14 Gold Norbert

- 15 Grübel Juda
- 16 Haas Zygmunt
- 17 Harmelin Elkune
- 18 Ignatowicz Jan
- 19 Iwaszkiewicz Ignacy Jan
- 20 Klar Fryderyk
- 21 Kmicikiewicz Włodzimierz Jul.
- 22 Kontny Piotr
- 23 Kreiser Fryderyk
- 24 Maret Grzegorz
- 25 Mazurok Grzegorz
- 26 Moskwiak Włodzimierz
- 27 Nelken Achill
- 28 Rosenberg Saul
- 29 Sakaluk Paweł

- 30 Schittler Leopold
- 31 Skulski Marcei
- 32 Szymański Stanisław
- 33 That Zygmunt

- 34 Wolak Józef
- 35 Woźniak Bazyl
- 36 Wyroba Stanisław

Klasa VI. B.

- 1 Bar Adam
- 2 Bar Józef
- 3 Bernstein Herman
- 4 Burg Izidor
- 5 Czurko Władysław
- 6 Diđyk Onufry
- 7 Distenfeld Juda
- 8 Dobrzański Ludwik
- 9 Durbak Jarosław
- 10 Freuer Izrael
- 11 Halpern Jakób
- 12 Huzar Peisach
- 13 Kapise Jehel
- 14 Krochmaluk Andrzej
- 15 Kulczycki Józef
- 16 Liszankowski Stanisław
- 17 Litwora Adolf
- 18 Lohse Tadeusz

- 19 Maksyniec Wasyl
- 20 Malski Józef
- 21 Neciuk Stefan (wyst. 10/5 919)
- 22 Oryszczyn Piotr
- 23 Ostafiński Stefan
- 24 Ostersetzer Jakób
- 25 Prokosz Kazimierz
- 26 Repa Tymoteusz
- 27 Schatzberg Hirsch
- 28 Schmieder Izak
- 29 Seiden Jonas
- 30 Semeniuk Jan
- 31 Solecki Stanisław
- 32 Spatz Adolf
- 33 Świątkiewicz Józef
- 34 Wieser Albert
- 35 Herzmanówna Teresa (pryw.)
- 36 Spatzówna Joanna (pryw.)

Klasa VII. A.

- 1 Anđruchów Michał (wyst. 3/4 1913.)
- 2 Balaban Maurycy
- 3 Billig Jakób
- 4 Czarnecki Franciszek Xawery
- 5 Dajczak Józef
- 6 Dajczak Stanisław
- 7 Dubas Paweł
- 8 Dzendzel Henryk
- 9 Falber Nachman
- 10 Herchenreder Jakób
- 11 Horinger Mojżesz
- 12 Huczynski Tadeusz
- 13 Kapuściński Julian
- 14 Kienbein Michał
- 15 Kozimora Jan
- 16 Kurzeja Tadeusz
- 17 Krzysztofowicz Włodz. Karol

- 18 Laszczower Lazar
- 19 Lewin Karol
- 20 Meersohn Nusin
- 21 Prygłodowicz Aleksander
- 22 Płykietiuł Teodor
- 23 Obszański Andrzej
- 34 Olschitz Dawid
- 25 Panasiuk Maryan
- 26 Pelc Antoni
- 27 Prokopczuk Jan
- 28 Rosenfeld Aleksander
- 29 Roth Saul
- 30 Rzędca Roman
- 31 Szach Andrzej
- 32 Szwałuk Mikołaj
- 33 Weller Azriel
- 34 Gold Ignacy (pryw.)
- 35 Goldberg Ernestyna (pryw.)

Klasa VII. B.

1 Brisker Leon	18 Margulies Joachim
2 Chmilar Grzegorz	19 Mierczyński Roman
3 Form Henryk	20 Parnes Hirsch
4 Gans Feliks	21 Pawlikowski Kazimierz
5 Halberstamm Aleksander (wyst. $\frac{22}{10}$ 1912.)	22 Persowski Franciszek
6 Hładyłowicz Jerzy	23 Sambor Edward
7 Iwachniuk Pantalemon	24 Scheer Dawid
8 Kaniok Kazimierz	25 Silberg Józef
9 Kaniok Otton	26 Szwałka Paweł
10 Katz Feiwisch	27 Tarnawski Emil
11 Kmicikiewicz Konstanty (wyst. $\frac{28}{3}$ 1913.)	28 Tisch Jakób
12 Kochański Stanisław (pryw.)	29 Weiser Łazarz (wyst. $\frac{5}{10}$ 912)
13 Konitz Zygmunt	30 Weitz Jakób
14 Kopenhagen Dawid	31 Wilczyński Kazimierz
15 Kristianpoller Leon	32 Wittek Aleksander
16 Kubin Bronisław (pryw.)	33 Zimmer Piotr
17 Lifschütz Adolf	34 Strumieńska Marya (pryw.) wyst. $\frac{1}{5}$ 1913.)

Klasa VIII. A.

1 Balaban Józef	16 Olesker Lipe
2 Böhmerwald Hirsch	17 Oliwa Adam
3 Brojakowski Wsewołod	18 Ossetzki Kazimierz
4 Burzyński Jan	19 Pawłow Józef
5 Deutsch Otto	20 Petruszewicz Józef
6 Gargasz Michał	21 Romanyszyn Antoni
7 Gąszciecki Mieczysław	22 Roth Mojżesz Józef
8 Goldin Stein Salomo	23 Spruch Abel
9 Jędrzejowski Kazimierz (wyst. $\frac{10}{4}$ 1913.)	24 Świstunowicz Włodzimierz
10 Kinasz Maryan	25 Szach Mikołaj
11 Kleparczuk Stefan	26 Szpak Daniel
12 Kołohon Nicetas	27 Szybalski Roman
13 Lewicki Konstantyn	28 Tarnawski Jan
14 Melniczuk Jan	29 Wilke Bernard
15 Mondschein Jakób	30 Hołubówna Zofia (pryw.)

Klasa VIII. B.

1 Bađian Józef	6 Denys Włodzimierz
2 Bernhaut Izidor	7 Golinowski Władysław
3 Billig Abraham	8 Gromađka Wiktor
4 Blauer Nuchim	9 Humeniuk Elias
5 Byra Jan	10 Kędzierski Ignacy

11 Kuszpeta Jan	20 Schapira Dawid
12 Lakritz Mojżesz	21 Szapira Mojżesz
13 Lustig Ettl (pryw.)	22 Schmießer Izrael
14 Łysyk Teofil	23 Strzetelski Stanisław
15 Matwijszyn Paweł (wyst. ^{11/1})	24 Szczerbiński Stanisław
16 Micher Kazimierz	25 Szydłowski Piotr
17 Parnes Mojżesz	26 Tretiak Jerzy
18 Podolańczuk Bazyle	27 Wekler Władysław
19 Podolka Zygmunt (wyst. ^{2/2} 1913.	28 Zandler Michał

XVIII.

Ogłoszenie dotyczące przyszłego roku szk.

Rok szkolny 1913/14 rozpocznie się dnia 2-go września uroczystym nabożeństwem o godzinie 8-mej rano, w którym mają obowiązek uczestniczyć wszyscy uczniowie do zakładn przyjęci.

Wpisy odbywać się będą dnia 29 i 30 sierpnia od godziny 8 do 12 rano i od 4 do 6 po południu. Późniejsze zgłoszenie mogłoby tylko w nader wyjątkowych wypadkach liczyć na uwzględnienie.

Egzamina poprawcze odbędą się w dniu 29 i 30 sierpnia b. r.

Uczniowie zgłaszać się mają do wpisu w przepisanych mundurkach szkolnych osobiście w towarzystwie rodziców lub ich prawnych zastępców ze świadectwem szkolnem z ostatniego półrocza i dwoma egzemplarzami dokładnie wypełnionej karty wpisowej. Uczniowie, którzy przybywają z innych zakładów średnich, przedłożą nadto metrykę urodzenia, a na świadectwie rocznem poświadczenie dyrekcyi, że nic nie przeszkadza ich przyjęciu do innego zakładu. Uczeń zgłaszający się do kl. I. winien wykazać się 1. metryką urodzenia, 2. jeżeli uczęszczał do publicznej szkoły ludowej, także ostatniem świadectwem, 3. świadectwem szczepienia ospy.

Każdy uczeń płaci przy wpisie 2 K na zbiory naukowe a 1 K na zabawy, nadto uczeń nowo wstępujący 4 K 20 h. Oplatę szkolną 30 K złożyć należy czekami szkolnymi w pierwszych 6 tygodniach każdego półrocza. Uczniowie klasy I. mogą w razie dobrego stopnia w każdym przedmiocie w przeciągu pierwszych 2 miesięcy, uzyskać odroczenia. Prośby opatrzone legalnem świadectwem ubóstwa, przedłożą Dyrekcyi do 8 dni po rozpoczęciu roku szkolnego. Uczniowie klas od II. do VIII. wniosą podania o uwolnienie od opłaty szkolnej w I. półroczu do 20 września w II. półroczu uczniowie wszystkich klas do 20 lutego, załączając ostatnie świadectwo szkolne i legalne świadectwo ubóstwa.

Egzamina wstępne odbędą się: do kl. I. w dwóch terminach, w pierwszym 30 czerwca; w drugim dnia 1 września. Wybór jednego z nich pozostawia się rodzicom.

W każdym z obu terminów rozstrzyga się o przyjęciu lub nieprzyjęciu ucznia stanowczo, a powtórzenie takiego egzaminu w innym zakładzie jest zabronione i w każdym razie nieważne. Repetenci klasy I. wolni są od egzaminu wstępnego; Egzamina wstępne do klas II. do VIII. odbędą się w czasie od 9 — 13 września.

